

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

Agrární zahraniční obchod ČR

Oldřich Hrnčír

© 2022 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Oldřich Hrnčíř

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Agrární zahraniční obchod ČR

Název anglicky

Agrarian foreign trade of the Czech Republic

Cíle práce

Hlavním cílem zpracované bakalářské práce je provést identifikaci změn teritoriální struktury agrárního zahraničního obchodu České republiky v období po jejím přistoupení ke společnému trhu zemí EU. To je od jejího vstupu do Evropské Unie v roce 2004 až po současnost. Dále práce vymezuje významné vlivy, které v minulosti ovlivňovaly, potažmo stále ovlivňují vývoj teritoriální struktury AZO ČR.

Metodika

- 1) Specifikace cílů bakalářské práce
- 2) Vymezení teoretického zázemí, včetně literární rešerše vztahující se k vymezeným cílům
- 3) Sběr datových údajů sekundárního charakteru
- 4) Zpracování kvalitativní a kvantitativní analýzy
- 5) Vymezení nejvýznamnějších výsledků plynoucích z analýzy a jejich následná diskuse
- 6) Formulování závěrů vztahujících se k cílům bakalářské práce

Doporučený rozsah práce

30-50 stran

Klíčová slova

Česká republika, agrární zahraniční obchod, vstup, Evropská unie, vývoz, dovoz, zahraniční obchod, vývoj, vliv, trend, konkurenceschopnost

Doporučené zdroje informací

- HELPMAN, E. – KRUGMAN, P. R. *Market structure and foreign trade : increasing returns, imperfect competition, and the international economy*. Cambridge: The MIT Press, 1999. ISBN 0-262-58087-.
- POHLOVÁ, K. – BŘÍŠKOVÁ, M. – ÚSTAV ZEMĚDĚLSKÉ EKONOMIKY A INFORMACÍ. *Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2016 = Agrarian foreign trade yearbook 2016 : informační studie*. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2017. ISBN 978-80-7271-226-7.
- POHLOVÁ, K. – ŘÍHOVÁ, B. *Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2014= Agrarian foreign trade yearbook 2014: informační studie*. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2015. ISBN 978-80-7271-215-1.
- SMUTKA, L. – BELOVA, A. V. *Vývoj a struktura agrárního zahraničního obchodu zemí Visegrádské skupiny v posledních dvaceti letech*. Praha: Powerprint, 2011. ISBN 978-80-87415-28-3.
- SMUTKA, L. *Vývoj agrárního zahraničního obchodu ČR v evropském a světovém kontextu*. Praha: Powerprint, 2011. ISBN 978-80-87415-22-1.
- SVATOŠ, M. *Zahraniční obchod : teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2708-0.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

prof. Ing. Luboš Smutka, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 30. 10. 2020

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 5. 11. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 20. 09. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Agrární zahraniční obchod ČR“ jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 7. 3. 2022

Oldřich Hrnčíř

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval panu prof. Ing. Luboši Smutkovi, Ph.D., za odborné vedení práce a poskytnutí cenných odborných rad a informací při zpracování bakalářské práce, neboť bez jeho podpory a pomoci by práce nemohla vzniknout.

Agrární zahraniční obchod ČR

Abstrakt

Bakalářská práce se zaměřuje na hodnocení a změny teritoriální struktury agrárního zahraničního obchodu České republiky, zejména v období po jejím přistoupení ke společnému trhu zemí Evropské unie. Jedná se o období od vstupu České republiky do Evropské unie v roce 2004 až po současnost. Práce poukazuje na významné vlivy, které v minulosti ovlivňovaly a ovlivňují vývoj teritoriální struktury agrárního zahraničního obchodu České republiky. To bylo hlavním cílem předkládané práce.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a analytickou. Teoretická část se věnuje problematice přistoupení České republiky do integračního uskupení Evropská unie a jeho vlivu na teritoriální strukturu agrárního zahraničního obchodu. Česká republika se musela začít řídit předpisy Evropské unie a Světové obchodní organizace. Tato skutečnost vedla k rozšíření českého agrárního zahraničního obchodu do nových destinací. Teritoriální struktura je ovlivňována především obchodními dohodami sjednanými mezi Evropskou unií a ostatními zeměmi. V analytické části jsou použity k rozboru dat různé statistické metody. Jedná se například o bazické a řetězové indexy, geometrický průměr, absolutní přírůstky. Data jsou dále pro lepší srozumitelnost, čitelnost a zajímavost přehledně graficky znázorněna pomocí odlišných typů grafů. Závěrečná část vyhodnocuje celkový pohled na český agrární zahraniční obchod jako na významnou a nezastupitelnou součást národního hospodářství zajišťující dostatek potravin a mající vliv na celkovou životní úroveň obyvatelstva.

Klíčová slova: Česká republika, agrární zahraniční obchod, vstup, Evropská unie, vývoz, dovoz, zahraniční obchod, vývoj, vliv, trend, konkurenceschopnost

Agrarian foreign trade of the Czech Republic

Abstract

The bachelor thesis focuses on the assessment and changes in the territorial structure of agrarian foreign trade of the Czech Republic, especially in the period after the country's entry into the common market of the European Union. This is the period that covers the Czech Republic's accession to the European Union in 2004 up to the present. The work points out the significant influences that have influenced and still influence the development of the territorial structure of the agrarian foreign trade of the Czech Republic in the past, which was also the main goal of the presented work.

The bachelor thesis is divided into theoretical and analytical part. The theoretical part deals with the issue of the Czech Republic's accession to the integration group of the European Union and its impact on the territorial structure of agrarian foreign trade. At that time, the Czech Republic had to start complying with the regulations of the European Union and the World Trade Organization. This fact led to the expansion of Czech agrarian foreign trade with new destinations. The territorial structure is mainly influenced by trade agreements negotiated between the European Union and other countries. In the analytical part, various statistical methods are used to analyze the data. These are, for example, basic and chain indices, geometric mean, absolute increments. The data is also clearly graphically represented using various types of graphs for better comprehensibility, readability and attractiveness. The final part evaluates the overall view of the Czech agrarian foreign trade as an essential and irreplaceable part of the national economy, which provides sufficient foodstuffs and has an impact on the overall standard of living of the population.

Keywords: Czech Republic, agrarian foreign trade, accession, European Union, export, import, foreign trade, development, influence, trend, competitiveness

Obsah

1	Úvod	10
2	Cíl práce a metodika	12
2.1	Cíl práce.....	12
2.2	Metodika	12
3	Teoretická východiska	17
3.1	Agrární zahraniční obchod České republiky	17
3.2	Vlivy působící na trh agrárních produktů.....	17
3.3	Konkurenceschopnost AZO ČR z teritoriálního hlediska	19
3.4	Agrární zahraniční obchod České republiky po vstupu do Evropské unie.....	22
3.5	Společná zemědělská politika EU	23
3.5.1	Nástroje regulace AZO v rámci SZP EU.....	25
3.6	Společná obchodní politika EU	25
3.6.1	Nástroje společné obchodní politiky EU	26
3.6.2	Autonomní nástroje společné obchodní politiky EU.....	26
3.6.3	Smluvní nástroje společné obchodní politiky EU	26
4	Analytická část	29
4.1	Charakteristika vývoje změn AZO ČR po vstupu do EU.....	29
4.2	Změny v teritoriální struktuře AZO po vstupu ČR do EU	31
4.3	Konkurenceschopnost AZO	33
4.4	Teritoriální struktura AZO.....	34
4.5	Vývoj AZO ČR v období let 2016–2020.....	38
4.6	Bazické a řetězové indexy	50
4.7	Grafické znázornění.....	58
4.7.1	Export – členské státy EU	59
4.7.2	Import – členské státy EU	60
4.7.3	Třetí země – export.....	62
4.7.4	Třetí země – import	65
4.8	Hodnocení celkového AZO ČR.....	68

4.9	Dynamika českého agrárního zahraničního obchodu od roku 2004.....	69
5	Zhodnocení	73
6	Závěr	75
7	Seznam použitých zdrojů	79
8	Seznam tabulek	85
9	Seznam grafů.....	87
10	Seznam použitých zkratek	88

1 Úvod

Pro Českou republiku jako zemi s otevřenou ekonomikou je zahraniční obchod velmi významný, protože naše ekonomika je závislá na obchodních vztazích. Integrační uskupení Evropská unie, která v současné době sdružuje 27 členských států (po vystoupení Spojeného království v lednu 2020), je největším světovým vývozcem i dovozcem agrární produkce. Je rovněž největším odběratelem ze třetích zemí. Předkládaná bakalářská práce identifikuje změny v teritoriální struktuře agrárního zahraničního obchodu České republiky v období po jejím přistoupení ke společnému trhu zemí EU. Jedná se o období od jejího vstupu do Evropské unie v roce 2004 až po současnost. Práce dále vymezuje významné vlivy, které v minulosti ovlivňovaly a nadále ovlivňují vývoj a složení teritoriální struktury AZO ČR.

Před rokem 1989 byl teritoriální profil agrárního zahraničního obchodu Československa determinován členstvím v RVHP (Rada vzájemné hospodářské pomoci). Národní hospodářství bylo řízeno centrálním plánováním, které určovalo teritoriální skladbu a objem agrární produkce.

V období let 1990–2004 byly výraznými determinanty pro teritoriální skladbu českého agrárního obchodu především rozdělení Československa, transformace z centrálně plánovaného hospodářství na tržní hospodářství, přerozdělení zemědělské půdy procesem restitucí, privatizace zemědělských podniků a příliv zahraničního kapitálu. Tuto specifickou oblast problémů nemusely řešit starší členské státy EU 15 ani mnozí noví členové. Polská či maďarská kolektivizace zemědělství nedosahovala rozměrů kolektivizace československé. Dodnes zůstává z tohoto období řada nedořešených sporů. Na AZO ČR měla výrazný vliv liberalizace agrárního obchodu jak v rámci členství v CEFTA a následně v EU, tak vliv implementovaných pravidel a předpisů WTO.

Změny se projeví v celých odvětvích, především jejich zánikem či omezením. Důsledkem toho bylo snížení podílu zemědělství na HDP České republiky ze 6,6 % v roce 1993 na 2,0 % v roce 2020 (Deloitte, 2020).

Po přistoupení České republiky do EU v roce 2004 vykazoval AZO meziroční růstovou tendenci (s výjimkou roku 2009 v důsledku dopadů globální finanční krize). Ačkoliv došlo ke zlepšení vývoje AZO České republiky, i nadále agrární zahraniční obchod trpí řadou problémů jak v komoditní, tak i v teritoriální struktuře. Významný problém lze spatřovat v importu zboží s vysokou přidanou hodnotou. Opačný jev je

charakteristický u exportu, kde převládá vývoz agrárních produktů s nižší přidanou hodnotou a vyšším objemem. Na AZO začalo působit množství vlivů – např. dotace či subvence, jež jsou vypláceny v rámci společné zemědělské politiky Evropské unie.

Vstup České republiky do Evropské unie znamenal zásadní změny pro teritoriální strukturu AZO ČR. Došlo k výraznému nárůstu podílu „starých“ členských zemí (dále jen EU 15) na českém AZO. V případě nových členských států (dále jen EU 13) byl zaznamenán pokles jejich podílu na teritoriální skladbě AZO ČR. Podíl třetích zemí (nečlenských států EU) se snížil na hodnotu méně než 10 %.

Přínos těchto změn spočívá v přístupu na společný evropský trh, který podstatně změnil teritoriální a komoditní strukturu AZO ČR. Část AZO byla též ovlivněna příchodem zahraničních investorů. Výše zmíněnou problematikou se práce zabývá zejména proto, že v období posledních 15 let prošla teritoriální struktura agrárního zahraničního obchodu České republiky výraznou transformací.

Nejdůležitějšími faktory determinujícími teritoriální strukturu AZO ČR jsou Společná obchodní politika (dále jen SOP), koncept jednotného trhu (volný pohyb osob, zboží, služeb, kapitálu a práce), Společná zemědělská politika (dále jen SZP). V současné době mají výrazný vliv na utváření teritoriální struktury AZO ČR také nová verze SZP a dále pak aspekty probíhající pandemie covid-19, změny v obchodních vztazích způsobené politickou nestabilitou (embargo na zemědělskou produkci uvalené RF, obchodní války mezi USA a Čínou), Green Deal a také probíhající ozbrojený konflikt na Ukrajině.

Česká republika jako vnitrozemský stát (landlocked country) se orientovala zejména na sousední státy a významné členské země s dobrou dopravní dostupností. Geografická lokace umožňuje České republice exportovat a importovat agrární produkci všemi směry. Chybějící přístup k pobřeží však limituje možnosti agrárního exportu na vzdálené trhy. Teritoriální skladba českého agrárního exportu a importu se proto zaměřila především na sousední státy.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Bakalářská práce hodnotí vývoj agrárního zahraničního obchodu České republiky především z teritoriálního hlediska a jeho postavení v rámci jednotného evropského trhu. Odkrývá přínosy a úskalí členství ČR v integračním uskupení Evropská unie.

Hlavním záměrem předkládané bakalářské práce je provést identifikaci změn teritoriální struktury agrárního zahraničního obchodu České republiky po jejím přistoupení na společný evropský trh, to znamená od jejího vstupu do Evropské unie v roce 2004 až po současnost a určit vlivy, které ovlivňují teritoriální strukturu AZO. Přistoupením ČR do EU došlo k významným změnám v teritoriální skladbě českého AZO. Státy EU jsou označovány jako společný trh, nikoliv jako zahraničí. Česká republika se vzdala možnosti používat ochranná opatření proti importu agrární produkce ze zahraničí. Při obchodu se třetími zeměmi se ČR musí řídit závazky, které vyplývají ze společné obchodní politiky. Nelze tedy uzavírat s těmito státy bilaterální obchodní dohody.

Cílem předkládané bakalářské práce je provést identifikaci změn a vlivů působících na teritoriální uspořádání českého agrárního zahraničního obchodu. Dále vymezuje významné determinanty, které určovaly a v současné době stále určují vývoj teritoriální skladby AZO ČR.

2.2 Metodika

Metodika bakalářské práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a analytickou. Obsahuje soubor kroků, které na sebe věcně a logicky navazují. Práce postupuje chronologicky od roku 2004 do roku 2020 podle dostupných údajů získaných z odborných zdrojů.

Dále bylo nezbytné vytvořit ucelený přehled současné dostupné odborné literatury o této konkrétní problematice. Odborná terminologie je v odborných kruzích všeobecně známá a zažitá. Uceleným přehledem je pak pohled na konkrétní téma, tj. teritoriální strukturu agrárního zahraničního obchodu České republiky s důrazem na společný evropský trh.

Bakalářská práce zahrnuje jednak podklady za stanovené období a v analytické části pak vytyčené téma od data zadání do současnosti.

Předkládaná práce podle použitých pramenů zahrnuje citace i konkrétní fakta, data (zejména statistická) vydaná Českým statistickým úřadem, Ústavem zemědělské ekonomiky a informací nebo Ministerstvem zemědělství ČR proto, že na sebe datově, věcně a obsahově navazují, jsou srovnatelná v časových řadách, běžných cenách, hmotnostních údajích a v korunovém vyjádření. Toto se týká především analytické části bakalářské práce. Dokumenty pocházejí jak z primárních, tak i sekundárních a terciálních zdrojů. Jsou z odborných a vědeckých tištěných publikací, článků z odborných periodik nebo ročenek, různých rozhovorů v tištěných médiích, příspěvků na konferencích se zahraniční účastí, jež byly poskytnuty českou vědeckou a odbornou obcí. Dále pak z různých médií či databází odborné literatury, například Google Scholar. Informace byly dále vyhledávány prostřednictvím Internetu z ověřených zdrojů.

Hodnoceno je postavení České republiky v rámci Evropské unie z hlediska teritoriálního, zejména v průběhu posledních let, kdy ekonomika České republiky vykazovala rostoucí tendenci.

Úvodní kapitola je zaměřena na agrární zahraniční obchod České republiky po jejím přistoupení do integračního uskupení Evropské unie a na faktory, které mají vliv na vývoj českého zahraničního obchodu s agrárními produkty.

Následující část teoretické kapitoly se zabývá agrárním zahraničním obchodem České republiky jako takovým, vlivy působícími na trh agrárních produktů zejména z hlediska teritoriálního po vstupu České republiky do Evropské unie, tedy dle užšího zadání této bakalářské práce.

Společná zemědělská politika EU, Společná obchodní politika EU, nástroje regulace AZO v rámci Společné zemědělské politiky a nástroje Společné obchodní politiky jsou dalšími subkapitolami předkládané bakalářské práce.

Smluvní nástroje Společné obchodní politiky EU, autonomní nástroje Společné obchodní politiky EU a změny v teritoriální struktuře AZO po vstupu České republiky do EU a v neposlední řadě změny v samotné Evropské unii spočívající v odchodu Spojeného království z Evropského společenství tvoří závěrečnou část této teoretické kapitoly.

Z hlediska teritoriálního je AZO ČR zaměřen na výsledky vůči zemím Evropské unie a třetím zemím. Časosběrný zdroj dat, která jsou využita, je soustředěn zejména na výsledky agrárního zahraničního obchodu posledních let, protože mají rozhodující vypovídací hodnotu. Výsledky za jednotlivé roky jsou uváděny v běžných cenách

a vyjádřeny v českých korunách. Dostupné výsledky AZO České republiky od roku 2004 (po vstupu do EU) do roku 2016 byly důkladným způsobem zpracovány a analyzovány především v odborných publikacích jak z hlediska teritoriálního, tak komoditního (viz seznam použitých zdrojů).

Tabulkové části a grafická zobrazení týkající se teritoriální struktury AZO a vysvětlující skutečnosti k nim jsou využity v analytické části této bakalářské práce. Analytická část se zabývá vývojem a identifikací změn po přistoupení do EU z hlediska teritoriální struktury (2004–2020). V analytické části práce reaguje na změny, kterých dozná AZO v důsledku odchodu Spojeného království z Evropské unie.

Následující seznam jsou uskupení významná pro teritoriální strukturu AZO ČR.

- EU 28 – Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Chorvatsko, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Spojené království, Španělsko, Švédsko.
- EU 15 – Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Španělsko, Švédsko, Velká Británie.
- EU 13 – Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Chorvatsko, Litva, Lotyšsko, Kypr, Malta, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko.
- Eurozóna – Belgie, Estonsko, Francie, Finsko, Irsko, Itálie, Kypr, Lucembursko, Malta, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko.
- ESVO (Evropské sdružení volného obchodu) – Island, Lichtenštejnsko, Norsko, Švýcarsko.
- V4 – Česká republika, Maďarsko, Polsko, Slovensko.

Použité statistické metody

Pro statistické zpracování dat vztahujících se k agrárnímu zahraničnímu obchodu České republiky byly použity následující statistické metody.

Metodika statistického zpracování

Pro charakteristiku dynamiky sledovaných časových řad byly použity dva základní přístupy:

- 1) Pro elementární charakteristiky časových řad a jejich průměrné hodnoty pro posouzení dynamiky časových řad byly využity tři základní elementární charakteristiky.

Absolutní přírůstky dle vzorce:

$$d_t = y_t - y_{t-1} \quad (1)$$

Tato hodnota říká, o kolik jednotek se meziročně časová řada zvýšila.

Řetězové indexy dle vzorce:

$$k_t = \frac{y_t}{y_{t-1}} \quad (2)$$

Tato hodnota říká, o kolik procent se zvýšila hodnota časové řady oproti hodnotě v předchozím roce.

Bazické indexy dle vzorce:

$$b_t = \frac{y_t}{y_1} \quad (3)$$

Tato hodnota říká, o kolik procent se zvýšila hodnota časové řady oproti původní bazické hodnotě (většinou počátku časové řady), případně jejich průměrné hodnoty ve sledovaných časových obdobích.

Průměrný absolutní přírůstek:

$$\bar{d}_t = \frac{y_n - y_1}{n-1} \quad (4)$$

Tato hodnota říká, o kolik jednotek se zvýšila hodnota časové řady průměrně za celé sledované období.

Průměrný koeficient růstu:

$$\bar{k}_t = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}} \quad (5)$$

Tato hodnota říká, o kolik procent se zvýšila hodnota časové řady průměrně za celé sledované období.

2) Metoda regresního přístupu pomocí trendové funkce.

Pro proložení trendu byla využita **lineární trendová funkce:**

$$y = a + b \cdot x \quad (6)$$

Kde regresní koeficient a vyjadřuje průsečík s osou y a směrnice trendové funkce b vyjadřuje, o kolik daná časová řada každý rok naroste.

Pro grafické zpracování vývoje časových řad v čase byly použity spojnicové grafy v softwaru MS Excel.

Pro každou sledovanou časovou řadu byla vypočtena průměrná hodnota a směrodatná odchylka, která vyjadřuje variabilitu dané časové řady (Svatošová, 2012).

V práci jsou použity různé typy grafů, neboť grafické zobrazení dat přispívá k jejich lepší srozumitelnosti, čitelnosti a zajímavosti.

Spojnicové grafy znázorňují vývoj a změny dat v určitém časovém období, to znamená, že zdůrazňují spíše časový průběh.

Pokud se jedná o výsečové grafy, zobrazují poměr jednotlivých částí k celku a jsou podle mne vhodné pro zdůraznění významu určitého prvku.

Pruhové grafy zobrazují jednotlivé hodnoty v určitém okamžiku a umožňují porovnání jednotlivých složek. Osy grafu jsou otočené, osa x je orientována svisle a osa y je vodorovná. Důraz je více kladen na porovnání než na časový průběh.

Bodový graf zobrazuje vztah mezi hodnotami datových řad. Body lze propojit i čarami. U tohoto typu grafu nemusí být intervaly na vodorovné ose stejně velké.

3 Teoretická východiska

3.1 Agrární zahraniční obchod České republiky

Významnou a neopomenutelnou část zahraničního obchodu České republiky tvoří agrární zahraniční obchod (AZO), který rozhodující měrou přispívá k výši životní úrovně a spokojenosti obyvatel. AZO je důležitý pro ekonomiky všech států bez ohledu na jejich míru rozvinutosti. Podle nejčerstvějších údajů publikovaných Českým statistickým úřadem a Ministerstvem zemědělství ČR se na celkovém objemu českého zahraničního obchodu agrární zboží podílí 4,8 % (za rok 2020) na straně vývozu a 6,4 % na straně dovozu (MZe, 2021).

Pro zemi s otevřenou ekonomikou, jakou Česká republika je, hraje zahraniční obchod významnou a nezastupitelnou úlohu. AZO plní celou řadu funkcí. Kromě exportu a importu agrárních produktů do ostatních členských států a třetích zemí pomáhá zabezpečit dostatek potravin na domácím trhu. Na rozdíl od ostatního zahraničního obchodu (dále jen ZO) se vyznačuje celou řadou specifik. Například klimatickými podmínkami, cykličností, periodicitou a sezónností zemědělské produkce, omezenou a nákladově náročnou skladovatelností většiny agrárních produktů, logistikou, nízkou nabídkou, cenovou a důchodovou pružností poptávky. Nízké ceny a příznivé počasí mohou zachovat převahu nabídky nad poptávkou v delším časovém období. To ve značné míře ovlivňuje komoditní strukturu AZO.

3.2 Vlivy působící na trh agrárních produktů

Na agrární zahraniční obchod působí celá řada vlivů. Především ekonomické, politické, sociální, ale též přírodní. Ty společně s ostatními vytvářejí rysy agrárního zahraničního obchodu a formují postoj hospodářství jednotlivých zemí k zahraničnímu obchodu.

Oproti ekonomickým faktorům jsou to právě politické vlivy mající nejvýznamnější vliv na utváření podmínek pro mezinárodní obchod (Samuelson, 2013).

Mezi hlavní činitele patří:

1. Preference spotřebitelů při rozhodování mezi domácím a zahraničním zbožím.
2. Vládní politiky zaměřené na zahraniční obchod.
3. Měnový kurz.

4. Šíře spotřebitelské poptávky.
5. Existence nadnárodních firem a korporací.
6. Úroveň infrastruktury.
7. Vybavenost jednotlivých ekonomik výrobními faktory.
8. Poptávka po nekompetitivních produktech.
9. Ceny zboží doma a v zahraničí.

„Z hlediska zahraničního obchodu je velmi důležitý stupeň otevřenosti ekonomiky. Ekonomika je otevřena jen v takové míře, v jaké směňuje statky, služby nebo výrobní faktory s ostatními zeměmi světa. Jejím ukazatelem pro měření otevřenosti ekonomiky se pak stává podíl vývozu a dovozu na hrubém domácím produktu nebo na hrubém národním produktu“ (Smutka, Belova, 2011).

Procesy jako liberalizace, integrace nebo globalizace umožnily výrazným způsobem transfer zboží, služeb, kapitálu a osob mezi jednotlivými částmi světa, a daly tak možnost ke vzniku globální ekonomiky. Součástí této ekonomiky je Evropská unie.

Při bližším pohledu na zahraniční obchod České republiky vidíme, že v rozhodující míře se jedná o obchod se zbožím a službami, který v posledních letech dynamicky roste. Určitý útlum byl patrný zejména v letech 2008, 2009–2014, kdy probíhala globální finančně ekonomická krize. Obdobně jako na přelomu 30. let 20. století vzešla z USA. V tomto období byla teritoriální a komoditní struktura AZO výrazně ovlivněna specifickým děním na globálním trhu. Agrární zahraniční obchod České republiky s agrárními a potravinářskými produkty představoval jak v minulosti, tak i v současnosti minimální procentní zastoupení v celkovém zahraničním obchodu. Přesto je jeho význam nezměrný. Rozhoduje o nasycenosti a celkové spokojenosti obyvatelstva a tím zejména přispívá k celkové ekonomické stabilitě.

Obrovská konkurence v nabídce a dostupnosti potravin a agrárních produktů vytváří všechny předpoklady pro zdravý a rozšiřující se prostor populace.

Český a evropský spotřebitel zatím nepocítil to, jaký celosvětově nepříznivý vliv bude mít na český a mezinárodní agrární trh růst světové populace, úbytek zemědělské půdy kvůli dynamickému procesu urbanizace, klimatické změny (zejména sucho či povodně), úbytek zdrojů pitné vody, růst spotřeby potravin a změny spotřebitelských zvyklostí. V neposlední řadě mají vliv i ekonomická opatření zavedená v důsledku celosvětové pandemie covid-19.

Změny, které nastanou, nelze zcela předvídat, protože budou ovlivněny nejen přírodními a biologickými podmínkami, ale především zemědělsko-ekonomickou politikou společnou pro Evropskou unii.

Tato úvaha nabývá na aktuálnosti zejména v současné době, kdy je Evropská unie oslabena nejen brexitem, ale zejména pandemií koronaviru, která způsobila ekonomickou krizi včetně růstu zadlužení členských států.

„Obecně lze konstatovat, že země Evropské unie představují nejen významné agrární producenty, ale i spotřebitele, kteří se potýkají s odlišnou situací na jejich vlastních agrárních trzích. Přesto je třeba konstatovat, že Evropská unie dlouhodobě vytváří značné přebytky v celé řadě agrárních komodit a má tendenci omezovat objem vlastní produkce a tím i exportu. Evropská unie má zhruba 500 milionů obyvatel (včetně Velké Británie), což reprezentuje přibližně 7 % světové populace. Z hlediska tvorby světového hrubého domácího produktu představují země Evropské unie na světovém hrubém domácím produktu 40 %. To znamená, že země Evropské unie jsou velmi významným pilířem světové ekonomiky“ (Smutka, Belova, 2011).

Teritoriální struktura AZO je rozhodující měrou zaměřena na členské státy Evropské unie (dále jen EU). Ty jsou rozděleny na původní členské státy EU 15 a nově přistoupené země EU 13, mezi něž patří i Česká republika.

3.3 Konkurenceschopnost AZO ČR z teritoriálního hlediska

Vývoz agrárních produktů z České republiky směřuje z více než 90 % na společný evropský trh. To jej chrání před vlivy působícími na globálním trhu, přestože jednotný trh Evropské unie je z velké míry ovlivňován situací na světových trzích.

Konkurenceschopnost České republiky je podpořena nižšími náklady na tvorbu agrární a potravinářské produkce (např. nižší cenou práce, zemědělské půdy, nižšími daňovými sazbami).

Další komparativní výhodou je geografická lokace České republiky. Umístění ve střední Evropě dovoluje České republice vyvázet agrární zboží všemi směry. Dále poloha představuje důležitou obchodní výhodu pro vývoz a přepravu produktů, které putují i na jiné trhy.

Lokace České republiky představuje optimální obchodní křižovatku pro významné obchodní partnery z jiných zemí. Pozice umožňuje exportovat agrární produkci všemi směry. Na základě toho se stala Česká republika významným překladištěm agrárního

zboží, které následně putuje z České republiky na další trhy. Řada produktů, které vstupují na území České republiky, nejsou jen předměty obyčejného reexportu a skladování, ale část těchto transferů do České republiky je směřována za účelem dalšího zpracování a potom teprve pro následný export.

Česká republika, Slovensko, Maďarsko a Polsko výrazně změnily po ekonomických transformacích jak teritoriální, tak i komoditní strukturu agrárního zahraničního obchodu. Proběhla zejména redukce objemu živočišné výroby a snížení počtu pracovníků v agrárním sektoru. V 90. letech byly výše uvedené země soběstačné v celé řadě komodit. V současnosti tomu již tak není. Tyto země se staly závislé na dovozu celé řady produktů, které nejsou schopné zajistit z vlastních zdrojů v dostatečném množství. V současné době je potravinově téměř soběstačné pouze Maďarsko. V České republice došlo v období ekonomického přerodu ke koncipování růstu na základě levné pracovní síly. Vlivem přílivu zahraničního kapitálu se velká část domácích produkčních kapacit dostala pod kontrolu zahraničních investorů. Další změny byly způsobeny především rozpadem existujícího trhu v důsledku nástupu obchodních řetězců, které převzaly téměř 80 % trhu s potravinami. Uvolnění celních bariér a nástup obchodních řetězců ovšem znamenaly pro české zemědělství značnou zátěž. Došlo k podstatnému snížení potravinové soběstačnosti v důsledku provedených ekonomických reforem v 90. letech.

Rakousko jako další příklad vnitrozemského státu (Landlocked country) bylo v 90. letech soběstačné ve všech obilovinách, mléčných výrobcích a červeném mase. Produkty zemědělství jsou vytvářeny především na malých farmách ve vysokohorských oblastech. Jedná se o rodinné podniky hospodařící na 5–10 ha (lidé zde hospodaří především ve svém volném čase). Rok 2020 odhalil zranitelnost a závislost tamního zemědělství na globalizaci. V zemědělství se projevila zejména závislost na východních zahraničních pracovnících, kdy uzavření hranic ztěžovalo či znemožňovalo jejich vstup. V Rakousku stoupla nezaměstnanost v této době na 12 %. V současné době se Rakousko zaměřuje na zvýšení cen v zemědělském sektoru, posílení počtu pracovníků (a to nejen zahraničních). Česká republika exportuje do Rakouska zejména pšenici, kukuřici, sýry, mléčné výrobky, masné a ovocné produkty. Rakousko se podílí na českém celkovém obratu zahraničního obchodu 3,8 %.

Významnou zemí, která také nemá přístup k moři, je Švýcarsko, které je členem ESVO a není členským státem Evropské unie. Na tamním trhu jsou uplatňována extrémně silná ochranná opatření mající podobu vysokých cel nebo rozsáhlých dotací pro domácí

agrární sektor, který produkuje 60 % potravin spotřebovaných v zemi. Švýcarsko dotuje 70 % svého zemědělství, kdežto v Evropské unii tento podíl činí 35 %. V zemi se vyprodukuje 90–100 % místní spotřeby brambor, zeleniny, vepřového, telecího a hovězího masa a zároveň většina produkce mléčných výrobků. Zemědělství zde dokáže uspokojit 65 % domácí poptávky po potravinách. V roce 2016 tvořily vládní výdaje na podporu zemědělského odvětví 5,5 % z celkového rozpočtu (více než 3,5 mld. CHF). Česká republika do Švýcarska v roce 2020 vyvážela zejména zemědělské stroje, chmel, máslo, vejce, mouku. V době koronavirové pandemie se těchto potravin nedostávalo v dostatečném množství, a proto byl navýšen celní kontingent a jejich dovoz usnadněn. Přesto Švýcarsko uplatňuje celní sazby na dovoz agrární produkce z důvodu ochrany domácího agrárního sektoru. V zemi je o 40 % vyšší cenová hladina u potravin.

Velmi významným faktorem pro Českou republiku je přírodní bohatství (lesy, vodní plochy, minerální vody, kvalitní zdroje pitné vody atd.) Například minerální vody, kvalitní pitné vody (kojenecké), treboňští kapři vyvážené do spolkové země Bavorsko jsou komoditami, se kterými by bylo možno expandovat do mnoha exportních destinací.

Díky přistoupení České republiky do Evropské unie došlo k přílivu zahraničních investic, především na rozvoj obchodní infrastruktury rozšiřující reexport agrárního zboží nebo zušlechťování dovezených produktů. To vedlo rovněž k růstu českého vývozu agrárních produktů do mnoha destinací. V případě některých teritorií, především třetích zemí, však došlo ke znevýhodnění českého agrárního exportu z důvodu členství ČR v Evropské unii, ale zároveň k získání nových obchodní kontaktů v nečlenských zemích, a to díky asociačním dohodám. Asociační dohody jsou vyjednávány v rámci celé Evropské unie, upravují obchodní styky mezi Evropskou unií a třetími zeměmi. Jejich součástí jsou dohody o volném obchodu. To umožňuje českému agrárnímu sektoru snadněji exportovat zboží do třetích zemí.

Mezi top konkurenceschopnosti agrárního obchodu patří produkty vypěstované v biokvalitě. Velkou nevýhodou je, že produkty v biokvalitě jsou schopni produkovat pouze malovýrobci. Ekologické zemědělství je nákladnější než konvenční zemědělství i z hlediska nároku na lidskou práci, což zapříčiňuje vyšší cenu výsledných zemědělských produktů. Není proto cestou ke zvýšení konkurenceschopnosti evropské produkce cena, ale spíše kvalita této produkce. Jedná se o malé objemy s vysokou přidanou hodnotou.

Naopak negativní vliv na konkurenceschopnost českého zemědělství mají významné rozdíly mezi výší dotací poskytovaných agrárnímu sektoru v zemích EU 15 oproti novým

členským státům (EU 13). V rámci společné zemědělské politiky a jednotného trhu dochází k nerovnostem mezi platbami dotací. Například v Nizozemsku a v Belgii, kde jsou nejlepší přírodní podmínky, jsou platby od EU na plochu téměř dvojnásobně vyšší a současně do zemědělství výše zmíněných států míří trojnásobně až pětinasobně vyšší národní podpory a skryté dotace například přes ministerstva pro místní rozvoj, ministerstva životního prostředí a různých územně správních celků. Tento postup členských států EU 15 oproti zemím EU 13 a výše nastavené podmínky vytvářejí další tlak na konkurenceschopnost agrárního zahraničního obchodu České republiky. Pro informaci uvádím, že například Nizozemsko a Belgie pobírají kolem 400 EUR dotace na jeden hektar zemědělské půdy. Česká republika zhruba 224 EUR na jeden hektar zemědělské půdy (Jandejsek, 2020).

Proto je důležité, aby byly podmínky pro zemědělce jednotlivých zemí sjednoceny. Evropská unie nevznikla proto, aby si státy navzájem konkurovaly, k čemuž běžně dochází, ale proto, aby členské státy Evropské unie byly silné navenek. *„Po roce 2004 již probíhá v Bruselu schvalování každé národní podpory a posuzování její slučitelnosti. Nové země pak v součtu notifikovaných¹ a nenotifikovaných podpor dosahují úrovně pouze 20–25 % proti zemím EU 15, a to je jeden z významných faktorů nekonkurenceschopnosti na trhu s potravinami. Není přece možné tolerovat čtyř až pětinasobné rozdíly mezi Českou republikou a starými zeměmi EU“* (Jandejsek, 2020).

3.4 Agrární zahraniční obchod České republiky po vstupu do Evropské unie

Česká republika se stala členským státem EU v roce 2004 společně s devíti dalšími státy (Kyprem, Estonskem, Litvou, Lotyšskem, Maďarskem, Polskem, Maltou, Slovenskem a Slovinskem). Následovalo další rozšíření Evropské unie o Rumunsko a Bulharsko v roce 2007. K poslednímu rozšíření evropského společenství došlo v roce 2013 přistoupením Chorvatska. Naopak na konci ledna roku 2020 jej po několikaletém vyjednávání s Evropskou unií trvajícím od poloviny roku 2016 opustilo Spojené království. V současné době má Evropská unie 27 členských zemí.

Vstup do EU výrazně zjednodušil možnosti obchodu s členskými státy EU. Ukázalo se, že členské státy EU 15 byly evidentně lépe připraveny na vnitřní rozšíření o nové

¹ Notifikace = povolení.

členské země než český agrární sektor. Výsledkem byl a je nerovnoměrný růst českého vývozu a dovozu a na to navazující zvýšení bilančního schodku AZO. Zhoršení bilance je způsobeno prohloubením schodku nebo poklesem aktiv.

Přistoupením České republiky na společný trh EU 28 nastaly výrazné změny v teritoriální skladbě. Od roku 2004 jsou v teritoriální skladbě AZO dominantní sousední země významnou destinací pro 58,4 % českého agrárního exportu a na druhé straně představovaly 50,0 % dovezeného agrárního zboží.

Významným mezníkem bylo odstranění obchodních bariér, především cel, což umožnilo volný obchod bez omezení. Na druhou stranu se ČR jako členský stát EU začala řídit právními předpisy Společné obchodní politiky, Společné zemědělské politiky, Společným celním sazebníkem, celními předpisy a dalšími nástroji při importu a exportu agrárních produktů.

Vstup ČR do EU znamenal změnu definice zahraničního obchodu. Tím se stal pouze obchod se třetími zeměmi. Obchod s agrárním zbožím se členskými zeměmi Evropské unie je označován jako Evropský jednotný trh. Pro státy obchodující na vnitřním trhu EU neplatí žádné celní a obchodní bariéry.

Integrace České republiky do struktur Evropské unie měla a má pozitivní vliv na vývoj teritoriální struktury AZO ČR. Výrazně ovlivnila především hospodářské výsledky, zvýšení příjmů z agrární činnosti, dotace, podpory zemědělcům v rámci společné zemědělské politiky Evropské unie, růst agrárního vývozu a dovozu.

3.5 Společná zemědělská politika EU

Společná zemědělská politika nepůsobí na teritoriální strukturu AZO ČR přímo. Teritoriální strukturu AZO ČR ovlivňuje především koncept jednotného trhu (volný pohyb osob, zboží, služeb, kapitálu a práce) a dále pak Společná obchodní politika Evropské unie. Společná zemědělská politika (dále jen SZP) Evropské unie je založena na zajištění produkce potravin a agrárních produktů, jejich následného exportu, rozvoji zemědělství a venkovských lokalit, zabezpečení a zlepšování úrovně života pracovníků v zemědělství. Jedná se o nejnákladnější složku rozpočtu Evropské unie, přestože se její podíl neustále snižuje (ze 73 % v roce 1985 na 37 % v roce 2017). Společná zemědělská politika patří mezi nejstarší a nejdiskutovanější politiky Evropské unie.

Z rozpočtu společné zemědělské politiky EU jsou financovány zejména přímé platby (tj. platby na plochu a hektar obhospodařované půdy, které podporují především rostlinnou výrobu) a dále pak rozvoj venkova a rybářství.

Společná zemědělská politika vznikla jako jedna ze základních politik v rámci Evropského hospodářského společenství na základě Římské smlouvy v roce 1957.²

Zakládajícími členy byly Německo, Francie, Itálie, Benelux a jejich společným záměrem bylo zajistit potravinovou soběstačnost a odpovídající životní úroveň.

V Evropské unii je široká řada typů zemědělské výroby a to intenzivní, tradiční či ekologické zemědělství. V Evropě hospodaří 12 milionů zemědělců na průměrné rozloze 15 ha. Například ve Spojených státech hospodaří 2 miliony zemědělců na průměrné rozloze 180 ha. Společná zemědělská politika Evropské unie podporuje takové druhy zemědělské výroby, které zabezpečují potravinovou bezpečnost, soběstačnost a rozvoj venkovských oblastí Evropy včetně regionů se složitými výrobními podmínkami (EU, 2013).

Nejvýznamnější členské státy podílející se na tvorbě hrubého domácího produktu v Evropské unii, tj. 70 % evropského HDP, tvoří skupina zemí: Německo, Francie, Španělsko, Itálie a donedávna Velká Británie.

Druhou skupinu s výší 19 % HDP Evropské unie činí státy Beneluxu (Belgie, Nizozemsko, Lucembursko), Irsko, Dánsko, Rakousko, Švédsko a Finsko.

Třetí skupina, kde se nachází Česká republika, Maďarsko, Polsko, Slovensko, Slovinsko, Portugalsko, Řecko, Malta a Kypr, tvoří 9 % HDP Evropské unie.

Poslední skupina s výší 2 % HDP Evropské unie se skládá z Estonska, Litvy, Lotyšska, Rumunska, Bulharska a Chorvatska.

Současné hlavní cíle SZP v letech 2023–2027 jsou:

- Podpora zemědělců zvýšením produktivity zemědělské výroby s cílem zabezpečit stabilní dodávky potravin za dostupné ceny.
- Zajištění odpovídající životní úrovně zemědělců.
- Posílení přínosu zemědělství k cílům EU v oblasti životního prostředí a klimatu.
- Pomoc při řešení klimatické změny a udržitelného hospodaření s přírodními zdroji.
- Zachování venkovských oblastí a typů krajiny v Evropské unii.
- Poskytování cílenější podpory menším zemědělským podnikům.

² Římská smlouva zakládající Evropské hospodářské společenství (dále jen EHS).

- Umožnění větší flexibility členským státům při přizpůsobování opatření místním podmínkám.
- Udržení životaschopnosti hospodaření venkovských oblastí podporou pracovních míst v zemědělství, zemědělsko – potravinářském průmyslu a přidružených odvětvích (EU, 2020a).

3.5.1 Nástroje regulace AZO v rámci SZP EU

Mezi nástroje regulace AZO v SZP EU náleží dovozní a vývozní licence, které pomáhají k lepším obchodním podmínkám na trhu. Dovozní licence usnadňuje získání nižších celních tarifů pro dovoz agrárních produktů na společný trh Evropské unie. Vývozní licence jsou aplikovány u vývozu komodit, jež mohou být předmětem exportních subvencí. Exportní subvence determinují rozdíly mezi vyššími vnitřními a nižšími vnějšími cenami zemědělských produktů. To umožňuje vývoz z Evropské unie na základě světových cen. Exportní subvence, dovozní i vývozní licence podléhají povinností, jež Evropská unie implementovala od Světové obchodní organizace. Země Evropské unie používají prostřednictvím platebních institucí své obchodní mechanismy.

V České republice se jedná o Státní zemědělský intervenční fond (dále jen SZIF) v působnosti Ministerstva zemědělství, který zprostředkovává finanční podporu v rámci společné zemědělské politiky a národních zdrojů. SZIF ročně spravuje finance v hodnotě 35–40 mld. Kč. Vzhledem k výši částky je nezbytně nutné provádět důslednou kontrolu jejich správného využívání v EU.

3.6 Společná obchodní politika EU

Společná obchodní politika (dále jen SOP) vznikla v roce 1968 společně se vznikem Evropské celní unie. Od té doby Evropská unie začala vystupovat jako jednotný subjekt. Obchodní politiku tedy provádí všechny členské státy v součinnosti. To znamená, že jednotlivé členské země nemohou provádět zahraniční obchodní politiku samostatně. Nečlenské státy se musejí při agrárním obchodu řídit společnými pravidly stanovenými Společnou obchodní politikou Evropské unie. Při vstupu do Evropské unie musela Česká republika stejně jako ostatní evropské státy zrušit právní předpisy a mezinárodní smlouvy, jež nebyly v souladu s předpisy Evropské unie, a následně ratifikovat mezinárodní dohody

uzavřené Evropskou unií se třetími státy. Hlavním cílem společné obchodní politiky je rozvoj mezinárodního obchodu, omezení a zrušení celních a obchodních překážek.

3.6.1 Nástroje společné obchodní politiky EU

Po přistoupení České republiky k Evropské unii v roce 2004 došlo k nahrazení nástrojů na ovlivňování zahraničního obchodu (cla, vývozní a dovozní režim, ochranná opatření atd.) (MPO, 2006) nástroji společné obchodní politiky Evropské unie. Byla zformována celní unie mezi členskými státy, došlo k odstranění obchodních a celních bariér. Státy Evropské unie podporují rozvíjení volného mezinárodního obchodu.

3.6.2 Autonomní nástroje společné obchodní politiky EU

Nástroje autonomní obchodní politiky je možné rozdělit na tarifní a netarifní prostředky. Nejvýznamnějším tarifním opatřením jsou cla (celní tarify). Jsou to poplatky vybírané státem při přechodu zboží přes hranici členského státu ze třetích zemí. V současné době máme ve vztahu ke třetím zemím vyšší celní sazby než Česká republika uplatňovala před přistoupením do EU. Česká republika je v takové výši nikdy neuplatňovala. Naopak byly zrušeny celní bariéry uvnitř jednotného evropského trhu. Ve vztahu k asociovaným státům došlo k výraznému snížení celních sazeb. Jde o nástroj používaný státem na ochranu domácích producentů před zahraniční konkurencí. Zároveň se jedná o významný příjem v rozpočtu Evropské unie.

Celní (dovozní) kvóty jsou restriktivním opatřením omezujícím množství dováženého zboží a služeb na evropský trh. V Evropské unii je uplatňována smluvní kvóta při dovozu ze třetích zemí, jež nejsou členy Světové obchodní organizace.

Antidumpingová opatření umožňují omezit dovoz produktů, jestliže je nabízená cena těchto výrobků nižší než na jejich vlastním trhu.

Netarifní nástroje jsou uplatňovány celou řadou opatření. Patří sem množství omezení dovozu a vývozu produktů, fytosanitární (opatření mající za úkol řešit ochranu rostlinné produkce před nemocemi) a veterinární opatření.

3.6.3 Smluvní nástroje společné obchodní politiky EU

Smluvní nástroje pomáhají regulovat vzájemný obchodní styk mezi dvěma (bilaterální smlouvy) a více státy (multilaterální smlouvy).

- Bilaterální smlouvy – představují nástroj pro navazování obchodních styků České republiky s ostatními členskými státy i třetími zeměmi. Pro agrární zahraniční obchod České republiky představují především preferenční dohody. V jejich rámci dochází k výhodnějším podmínkám pro obchod s agrárními produkty a zlepšení jejich přístupu na dotyčný trh. Kromě členských zemí Evropské unie se jedná o státy Evropského sdružení volného obchodu (dále jen ESVO).³
- Multilaterální smlouvy – nejvýznamnější jsou pravidla přijatá Světovou obchodní organizací (World Trade Organisation, dále jen WTO) se sídlem v Ženevě, jež platí pro zahraniční obchod s agrárními produkty i nezemědělským zbožím. Česká republika přistoupila k WTO v roce 1995. Po přistoupení do EU jsou však všestranná vyjednávání vedena v zastoupení Evropskou komisí.
- Asociační (sdružující, spojující) dohody – upravují obchodní styky členských zemí EU a třetích zemí. V jejich rámci jsou sjednány smlouvy o volném obchodu. V únoru 2019 vstoupila v platnost uzavřená obchodní dohoda o volném obchodu s Japonskem. Vznikl trh se 635 miliony obyvatel, tvořící zároveň jednu třetinu světového hrubého domácího produktu.

Příkladem může být asociační dohoda Evropské unie s Ukrajinou, která byla uzavřena v roce 2014 a vstoupila v plnou platnost 1. září roku 2017.

Dále existují:

Dohody o partnerství a spolupráci uzavřené se státy středomořského regionu (Egypt, Izrael, Maroko, Turecko, Tunisko, Bosna a Hercegovina, Albánie, Makedonie, Srbsko, Černá Hora) a zeměmi bývalého Sovětského svazu (Arménie, Bělorusko, Gruzie, Moldávie, Rusko a také Ukrajina).

Asociační dohody se státy Střední Ameriky (Kostarika, Honduras, Salvador, Nicaragua a Panama) a Andským společenstvím národů (Kolumbie, Peru), jež vstoupily v platnost v roce 2012. Tyto dohody odstraňují některé celní a obchodní bariéry pro vybrané druhy agrárních produktů, především pro ovoce, zeleninu, víno atd.

Stále probíhají jednání o dohodách o volném obchodu s USA, Kanadou, Indií. Je připravována asociační dohoda se zeměmi MERCOSUR (Brazílie, Argentina, Uruguay, Paraguay a Venezuela) a dohody o hospodářské spolupráci se zeměmi Perského zálivu (Bahrajn, Katar, Kuvajt, Omán, Saúdská Arábie, Spojené arabské emiráty).

³ ESVO – Norsko, Švýcarsko, Lichtenštejnsko, Island.

Na důležitosti nabývají také smlouvy o spolupráci mezi Českou republikou a třetími zeměmi, především se státy bývalého sovětského bloku (SNS) a zeměmi východní Asie (Japonsko, Jižní Korea), patřící do národní kompetence, jež nejsou v rozporu s ustanoveními a legislativou Evropské unie vyplývající ze společné zemědělské politiky.

4 Analytická část

4.1 Charakteristika vývoje změn AZO ČR po vstupu do EU

Vstupem ČR do Evropské unie v květnu 2004 byly sice odstraněny překážky vstupu na evropský trh, ale agrární obchod stejně narážel na překážky vyplývající ze společné obchodní politiky, společné zemědělské politiky a společného celního sazebníku zemí EU, např. na společné celní tarify. Na základě toho musela ČR vypovědět bilaterální smlouvy, které měla uzavřené s řadou zemí ve světě, a nahradit je smlouvami s EU. To sice vedlo ke ztrátě celé řady obchodních kontaktů, ale zároveň byly navázány nové obchodní styky s řadou třetích zemí.

Jednotný trh EU představuje odbytiště potravin a agrárních produktů pro více než 500 milionů svých obyvatel (včetně Velké Británie). Členství ČR v EU má dopad na AZO ke třetím zemím, jejichž podíl na českém agrárním vývozu a dovozu je zanedbatelný.

„Členství České republiky v Evropské unii mělo za následek řádové změny v českém agrárním obchodě. První rok po vstupu byl zaznamenán pokles záporné bilance zahraničního obchodu. Celkově však k výrazným pozitivním změnám pro tuzemský agrární obchod v rámci společného trhu EU nedošlo“ (Smutka, Belova, 2011).

Dlouhodobě zápornou bilanci českého agrárního zahraničního obchodu lze částečně vysvětlit pomocí teorie komparativní výhody. Teorie komparativní výhody tvrdí, že stát vydělá, pokud se bude zaměřovat na produkci a export statků a služeb, které dokáže vytvořit s nižšími náklady. Země také získá, dováží-li statky a služby, které by sama vyrobila při vyšších nákladech.

Cílem agrárního zahraničního obchodu je pokrytí tuzemské poptávky a zajištění odbytu domácích produktů. AZO je důležitou součástí národní ekonomiky. Z dlouhodobého vývoje je patrné, že hlavními partnery v celkovém zahraničním obchodu České republiky jsou naši nejbližší sousedé, a to Německo, Rakousko, Polsko a Slovensko, jejichž podíl na celkovém obratu agrárního zahraničního obchodu (vývoz a dovoz) v roce 2019 činil 45 %. Agrární obchod zajišťuje potraviny (komodity), po kterých je v dané zemi poptávka, a zároveň zajišťuje odbyt přebytečné domácí produkce. Každá země má pak možnost specializovat se na ten produkt, pro jehož výrobu má nejlepší podmínky, a to jak vhodné přírodní nebo klimatické podmínky, tak i nižší výrobní náklady, což také potvrzuje teorie komparativní výhody.

Pro Českou republiku v Evropské unii platí obrovská konkurence a nerovné podmínky. Pro doplnění například uvádím, že v celé EU používáme při produkci zemědělských výrobků méně umělých hnojiv než činí průměr EU. Také méně antibiotických přípravků, méně pesticidů, a přesto jsou ceny tuzemských agrárních produktů na společném evropském trhu o 10–20 % nižší. Přes tyto okolnosti se České republice členství v integračním uskupení Evropské unie vyplatí.

Ostatně i Samuelson ve své práci *Ekonomie* uvádí, „že zařadit se do mezinárodního obchodu je efektivnější než se spoléhat pouze na domácí výrobu. Mezinárodní obchod se liší od vnitřního obchodu širším trhem, neboť obchod se uskutečňuje mezi suverénními státy. Další rozdíl spočívá ve skutečnosti, že země mají obvykle vlastní měnu, která musí být konvertována prostřednictvím směnných kurzů“ (Samuelson, 2013).

Od vstupu České republiky do Evropské unie v roce 2004 až po současnou dobu je bilance AZO ČR trvale záporná. Po přistoupení ČR do EU lze potvrdit dlouhodobý trend růstu hodnot jak na straně agrárního vývozu, tak i na straně agrárního dovozu (viz následující tabulky a grafy). Dlouhodobě se prohlubující schodek bilance agrárního zahraničního obchodu dělá z České republiky významného dovozce řady rozhodujících agrárních a potravinářských komodit. Především se jedná o produkci živočišného původu, finální potravinářské výrobky a zejména o ovoce a zeleninu.

Dalším negativním jevem přistoupení České republiky do Evropské unie je pokles agrárního obchodu se třetími zeměmi. „Značná část obchodních operací realizovaných v minulosti s RZ, OSVTE nebo SNS se přesunula na liberalizovaný trh EU“ (Smutka a kol., 2011). Pouze u států, jež jsou členy Evropského sdružení volného obchodu (dále jen ESVO), lze pozorovat rostoucí trend podílu na českém AZO z důvodu účasti těchto zemí na jednotném trhu Evropské unie.

Obrat agrárního zahraničního obchodu můžeme také vyjádřit jako součet agrárního vývozu a dovozu v hodnotovém vyjádření. Z hlediska nastávajícího vývoje postavení České republiky na mezinárodním agrárním trhu není pro vývoj národního hospodářství žádoucí dlouhodobě záporná bilance salda agrárního zahraničního obchodu. Vývoj AZO ČR je dlouhodobě sledován jak pro členské státy EU 28 jako celek, tak i pro EU 15 (staré členské země) a EU 13 (nové členské země) a dále pak pro třetí země.

4.2 Změny v teritoriální struktuře AZO po vstupu ČR do EU

Před přistoupením České republiky do Evropské unie došlo v roce 1992 v Krakově k vytvoření Středoevropské zóny volného obchodu (Central European Free Trade Agreement, dále jen CEFTA). Sdružení se tehdy skládalo z České republiky, Slovenska, Maďarska, Polska a Slovinska. Odchodem České republiky z CEFTA ztratila ČR možnosti ochrany před konkurencí ze zahraničí pomocí ochrannářských opatření. Členství České republiky zaniklo vstupem do EU v roce 2004. Vstupem do Evropské unie došlo k liberalizaci v oblasti obchodu a zániku protekcionistických opatření.

Nejčastější formou obchodních dohod jsou dohody o volném obchodu umožňující preferenční ujednání na dovozy vybraných agrárních produktů a zboží na společný evropský trh se sníženými celními tarify a omezením celních (dovozních) kvót. Zde je kladen velký důraz na ochranu zeměpisných označení používaných u některých významných českých exportních komodit, převážně u piva, chmelu, vína či vybraných lihovin.

Dominantní podíl na českém vývozu agrárního zboží mají členské země EU 15 a nově příchozí státy EU 13. Podíl těchto zemí se neustále zvyšuje. V současné době dosahuje více než 90 %. Tento trend byl prohlouben přistoupením Chorvatska k Evropské unii v polovině roku 2013. Na druhou stranu podíl Evropské unie na agrárním zahraničním obchodu České republiky do značné míry ovlivní ve prospěch růstu podílu nečlenských zemí vystoupení Spojeného království z EU. Nezanedbatelný vliv na teritoriální strukturu AZO bude mít rovněž probíhající pandemie koronaviru (covid-19), jejíž důsledky ještě nejsou podrobněji zanalyzovány z důvodu jejího trvání.

Jedním z nejvýznamnějších obchodních partnerů v rámci třetích zemí je Společenství nezávislých států (SNS) a především Ruská federace. Přijetí Ruské federace do Světové obchodní organizace 22. srpna 2012 vedlo k prohloubení vzájemné obchodní bilance, jež však byla zasažena sankcemi a obchodními restrikcemi uvalenými Ruskem na import agrárních produktů a zboží ze zemí EU, USA, Kanady, Norska a Austrálie. Vzniklou situaci pocítili i čeští agrární producenti, jelikož Ruská federace patřila mezi významné vývozní destinace mimo EU. V případě mléčných produktů, ovoce či zeleniny byla dokonce nejdůležitějším odběratelem. Důsledkem toho byl vznik přebytků na společném evropském trhu. Díky podpoře exportu však růst českého agrárního vývozu na území

Ruské federace v roce 2015 rostl. Dařilo se sladu, chmelu, pivu či cukrovinkám (MZe, 2019a).

Významným milníkem pro AZO ČR mimo EU byla dohoda o volném obchodu mezi Evropskou unií a Japonskem vstoupivší v platnost 1. 2. 2019 a vedoucí k možnostem expanze malých firem (včetně zemědělských) na japonský trh. Velkým přínosem bylo zrušení cel na vývoz sýrů a vína do Japonska, zvýšení vývozu hovězího a vepřového masa na tamní trh, zajištění ochrany více než 200 evropských značek a jejich zeměpisného označení. Otevření trhu se 127 miliony obyvatel ovlivní i teritoriální strukturu agrárního zahraničního obchodu České republiky. Dohoda umožní vznik trhu se 635 miliony obyvatel, podílejícího se na světovém hrubém domácím produktu téměř jednou třetinou. Na druhou stranu dojde k významnému nárůstu japonského agrárního exportu na evropský trh (EU, 2020b).

Japonsko se v roce 2021 zařadilo na čtvrté místo na straně českého agrárního exportu s podílem 0,5 %. Rovněž významnými obchodními partnery pro český AZO mimo EU jsou také Ukrajina a Turecko, se kterými jsou také uzavřeny asociační dohody. Ukrajina se v roce 2021 podílela na straně exportu agrární produkce 0,6 %, což jí řadí na třetí místo a na straně importu 1,5 %, kde byla nejvýznamnějším obchodním partnerem. V případě Turecka se v daném roce jednalo o podíl na straně exportu agrární produkce ve výši 0,3 %, tedy na sedmém místě. U importu obsadilo Turecko páté místo s hodnotou podílu 0,9 %.

Odchod Spojeného království z Evropské unie bude mít výrazný dopad na společný evropský trh. To se promítne i na českém zahraničním obchodě s agrárními produkty. Povede k růstu podílu třetích zemí na celkové obchodní bilanci agrárního zahraničního obchodu České republiky s jedním z největších evropských a světových trhů s potravinami. Dá se předpokládat, že Velká Británie obrátí svůj hospodářský zájem ke svému dlouhodobému obchodnímu partnerovi, Spojeným státům. Spojené státy jsou schopny nabídnout zboží i zemědělské produkty v cenách dostupných a srovnatelných s cenami na trzích v Evropské unii.

Ve třetích zemích došlo k výraznému nárůstu exportu díky působení agrárních diplomatů, kteří v současnosti působí v USA, Číně, Japonsku, Spojených arabských emirátech, Srbsku, Libanonu a do května letošního roku také v Rusku.

Od 1. 2. 2020 do konce roku vstoupilo v platnost přechodné období, během kterého byla ve Velké Británii uplatňována stávající pravidla Evropské unie pro dovoz agrárních

produktů. Pro dovoz z Velké Británie do členských států Evropské unie jsou uplatňována stejná pravidla jako pro ostatní země mimo Evropskou unii.

Růstu podílu jednotného evropského trhu na AZO ČR přispívá též poloha České republiky jako vnitrozemského státu (Landlocked country) umístěného ve střední Evropě, sousedícího pouze se členskými zeměmi Evropské unie (Německem, Rakouskem, Polskem, Slovenskem). Tato skutečnost společně s nižšími transportními náklady pro vývoz do sousedních členských států výrazně napomáhá obchodu s ostatními členskými státy Evropské unie ve srovnání se třetími zeměmi. Společně s absencí celních a obchodních bariér na vnitřním trhu a přísných norem v oblasti zdravotní, fytosanitární a hygienické při obchodních stycích se třetími zeměmi prohlubuje preferenci obchodní výměny se státy Evropské unie.

4.3 Konkurenceschopnost AZO

Pro agrární zahraniční obchod je konkurenceschopnost sledována především z hlediska komoditní struktury agrárního zahraničního obchodu, což není náplní předkládané bakalářské práce.

Nadprodukce v západních zemích EU je obrovská, zejména když je posilována velkorysou dotační politikou z EU i jednotlivých zemí, takže konkurence české agrární produkce je více než obtížná. Proti této skutečnosti je namíště snaha konkurovat vysokou mírou kvality vyváženého agrárního zboží a nalezením vhodné příležitosti pro uplatnění na tamějším agrárním trhu.

Zvýšení konkurenceschopnosti českého AZO lze dosáhnout buď novými výrobky vytvořenými pomocí inovací, nebo vytlačováním konkurence. To se může dařit zejména orientací na přírodní produkty. Se vzdálenými trhy, jako je například Velká Británie, vznikají problémy při exportu čerstvých výrobků, protože ty mají obecně kratší trvanlivost. Výrobce se brání používat chemické konzervanty, emulgátory atd. U exportu čerstvé agrární produkce s vyšší přidanou hodnotou na vzdálené trhy je také problémem logistika. Dále lze proniknout na nové trhy tím, že se vyrábí pro jiné firmy privátních značek na základě jejich požadavků. V tom případě ale zmizí české logo původní značky (např. Madety).

Jak aplikovat teorii nabídky a poptávky v oblasti zemědělství? Ještě před stoletím bývalo zemědělství nejrozšířenějším hospodářským odvětvím, ve kterém pracovala téměř polovina obyvatel v USA či v Evropě. Dnes se v USA či EU živí zemědělstvím pouze

3 % obyvatel. Došlo k prudkému zvýšení produktivity práce zavedením nových strojů a technologií na obdělávání půdy a pro sklizeň, zdokonalením systému zavlažování a zúrodnování, výběrem chovů a využitím geneticky upravených potravin. Všechny tyto inovace a velký technologický pokrok měly za následek prudký vzestup výše zmíněné produktivity práce a tím velký nárůst nabídky zemědělských produktů a také usnadnění konkurenceschopnosti tuzemských zemědělských podniků.

Poptávka po potravinách však rostla pomaleji než nabídka. Většina potravin byla a je totiž pouze nezbytná, to znamená, že je poptávka po potravinách neelastická. Tento výkyv nabídky překonal tedy mírné zvýšení poptávky, což mělo a má za následek klesající trend cen zemědělských produktů.

V období světové finanční krize (2008–2014) také docházelo k významnému oslabení kurzu české koruny Českou národní bankou vůči kurzu USD a EUR, což mělo za následek, že podniky exportující zboží včetně agrárního byly v důsledku toho více konkurenceschopné.

4.4 Teritoriální struktura AZO

Všechny výše uvedené determinanty měly za následek změny v teritoriální struktuře agrárního zahraničního obchodu České republiky po jejím přistoupení do Evropské unie. Ve sledovaném období je teritoriální struktura uváděna a hodnocena pro členské státy Evropské unie a třetí země, především se zaměřením na členské státy, tvořící zásadní podíl na hodnotě a bilanci agrárního zahraničního obchodu České republiky jak na straně agrárního exportu, tak i na straně agrárního importu.

Na rozšíření Evropské unie o nové členské státy profitovali zejména vývozci zemí EU 15 a z nových členských zemí významnou měrou Polsko, které si uhájilo např. svoje sady. Tím se stalo jedním z největších exportérů v Evropské unii v komoditě ovoce. Česká republika naopak vstupem do Evropské unie přišla o více než 10 tisíc hektarů sadů, což má za následek, že je v produkci ovoce soběstačná pouze ze 60–70 %. U zeleniny pak pouze ze 30 %, u některých druhů dokonce jen okolo 10 % (Rozhovor předsedy Zemědělského svazu ČR Ing. Martina Pýchy v Českém rozhlasu 2 ze dne 3. 2. 2021 na téma „Potravinová soběstačnost České republiky“).

V exportu agrárního zboží na český trh si upevnilo postavení Německo, Polsko a Rakousko. Slovensko a Maďarsko své postavení významných exportérů na tuzemský trh také obhájily. Výrazné posílení své pozice v teritoriální skladbě agrárního zahraničního

obchodu České republiky zaznamenala Itálie z důvodu specifického složení komoditní struktury agrární a potravinářské produkce. Díky tomu se stala druhým nejvýznamnějším obchodním partnerem České republiky ze starých členských zemí (EU 15), přestože není sousední zemí České republiky.

Česká republika, Maďarsko a Slovensko jsou nadprůměrně otevřené ekonomiky, což je nebo může být přednost, ale i zároveň významná slabina. Naproti tomu Polsko disponuje velmi silným vnitřním trhem (Polsko má 38 milionů obyvatel), který není tak citlivý na vnější změny hospodářského prostředí. Polsko má velký agrární potenciál a velmi výrazné zastoupení agrárního sektoru uvnitř vlastní ekonomiky. Patří mezi největší agrární producenty v Evropě a je schopno produkovat značné agrární přebytky. Jako zajímavost uvádím, že Polsko je šestým nejvýznamnějším vývozcem jablek na světě.

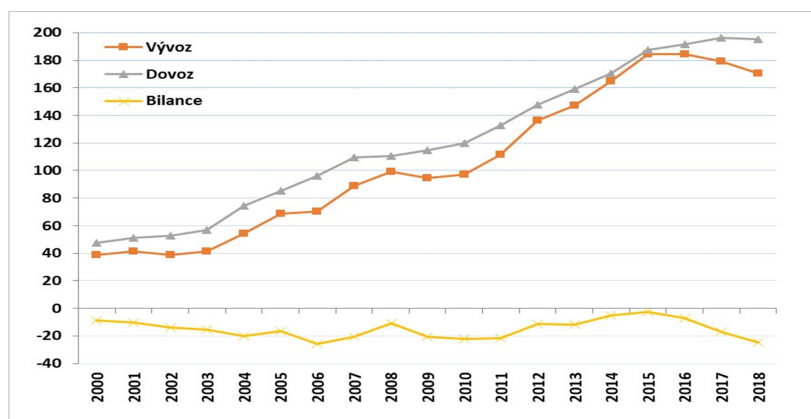
Celkově lze na základě údajů o hodnotě agrárního vývozu a dovozu konstatovat, že český agrární zahraniční obchod je z hlediska teritoriální struktury velmi koncentrovaný. Jedná se především o šest členských států, převážně sousedních, jež jsou významnými obchodními partnery ČR – Německo, Slovensko, Polsko, Itálie, Rakousko a Maďarsko.

Následují tabulková a grafická vyjádření obchodní bilance agrárního zahraničního obchodu s členskými státy EU 28. Tabulková část předkládá rozbor AZO především se zeměmi EU 28, EU 15, EU 13 a nejbližších sousedů.

Z tabulkové části vyplývá vývoj dynamiky změn exportu a importu agrární produkce. V užším pojetí analytické části pak rozbor AZO v posledních pěti letech, to je v období 2016 až 2020.

Grafické vyjádření znázorňuje agrární export, import a celkovou bilanci agrárního zahraničního obchodu v období let 2000–2018, tedy těsně před přistoupením ČR do EU v roce 2004 a též i po něm do roku 2018.

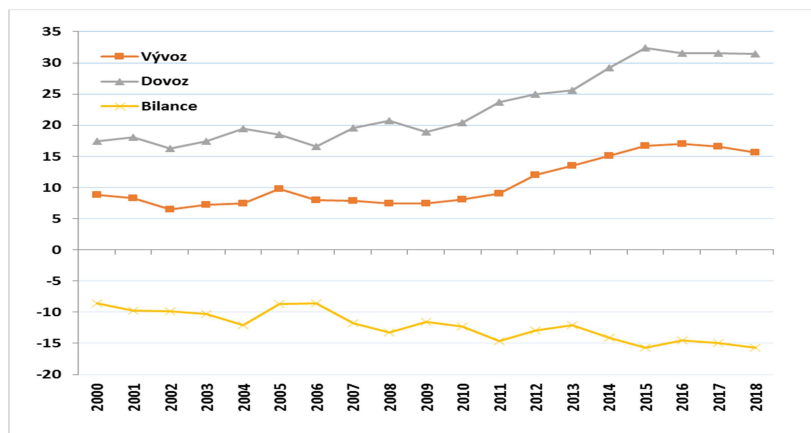
Graf 1 – Vývoj českého agrárního obchodu s EU 28 od roku 2000 do roku 2018 (mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování na základě MZe (2019b)

Z grafu je patrné, že od roku 2004 do roku 2016 byla záporná bilance AZO se členskými zeměmi Evropské unie téměř stabilní. Následující roky ukazují jak prudký nárůst hodnoty agrárního exportu a importu, tak zvyšující se dynamiku prohlubování záporné bilance AZO ČR. Nejnižší schodek celkové bilance AZO byl vykázán v roce 2015, a to ve výši 19,303 mld. Kč (viz tabulka 1).

Graf 2 – Vývoj českého AZO se třetími zeměmi od roku 2000 do roku 2018 (mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování na základě MZe (2019b)

Z grafu vývoje českého AZO se třetími zeměmi je patrný zlom ve vývoji záporné obchodní bilance počínaje rokem 2004, to je rokem přistoupení České republiky do EU. Agrární import ze třetích zemí vykazoval v celém sledovaném období rychlejší dynamiku růstu než agrární export. Na rozdíl od AZO se zeměmi EU 28 se shodek obchodní bilance se třetími zeměmi prohlubuje mnohem rychleji.

Z obou výše uvedených grafů vyplývá trvalá, dlouhodobě záporná bilance agrárního zahraničního obchodu České republiky jak se členskými státy Evropské unie, tak i se třetími zeměmi.

Následuje tabulka zaznamenávající vývoj celkového agrárního exportu a importu v období let 2004–2020 s vyznačeným saldem obchodní bilance a stupněm krytí dovozu vývozem uvedeným v procentech. Data od roku 2009 vypovídají o počínající globální finanční krizi končící rokem 2014 a dotýkající se České republiky.

Tabulka 1 – Vývoj AZO ČR v letech 2004–2020 s vyznačeným saldem obchodní bilance

Rok	Export (mil. Kč)	Import (mil. Kč)	Saldo (mil. Kč)	Krytí importu exportem (%)
2004	61 526	93 822	-32 296	65,6
2005	78 520	103 522	-25 002	75,9
2006	78 542	112 737	-34 195	69,7
2007	96 880	129 333	-32 453	74,9
2008	106 931	131 048	-24 117	81,6
2009	101 708	133 735	-32 027	76,1
2010	105 364	140 008	-34 644	75,3
2011	120 381	156 674	-36 293	76,8
2012	148 309	173 026	-24 717	85,7
2013	160 594	184 674	-24 080	87,0
2014	180 247	199 909	-19 662	90,2
2015	201 383	220 687	-19 303	91,3
2016	201 995	224 631	-22 636	89,9
2017	197 200	228 400	-31 200	86,3
2018	186 400	227 400	-41 000	82,0
2019	197 300	244 500	-47 200	80,7
2020	213 800	250 500	-36 700	85,4

Zdroj: vlastní zpracování na základě (MZe, 2021; ČSÚ, 2021a)

Z uvedeného vyplývá, že trvale vysoký bilanční schodek je typickým rysem českého agrárního zahraničního obchodu po celou jeho historii.

Celkový agrární export se v roce 2020 zvýšil oproti roku 2004 o 152 274 mil. Kč, tj. o 348 %, což znamená téměř 3,5 násobný nárůst. Celkový agrární import AZO ČR se v roce 2020 zvýšil oproti roku 2004 o 156 678 mil. Kč, tj. o 267 %, což znamená téměř trojnásobek.

Export vykazuje vyšší dynamiku tempa růstu oproti agrárnímu importu. Import je však hodnotově vyšší z toho důvodu, že bylo a je dováženo zboží s vyšší přidanou hodnotou a tím i s vyšší cenou. Krytí importu exportem činilo v roce 2020 85,4 %, v roce 2004 pouze 65,6 %. Z toho vyplývá, že v roce 2020 došlo ke zvýšení krytí importu exportem o 19,8 % oproti roku 2004.

Pro přehlednost a zohlednění ukazatelů vývoje agrárního zahraničního obchodu České republiky uvádím data a informace charakterizující období pěti let, tj. od roku 2016 do roku 2020. V této době docházelo k nejvýznamnějším ekonomickým změnám českého hospodářství včetně agrárního sektoru.

4.5 Vývoj AZO ČR v období let 2016–2020

Následuje rozbor teritoriální struktury agrárního zahraničního obchodu České republiky ve výše zmíněných letech a identifikace vlivů působících na vývoj teritoriální struktury agrárního obchodu a obchodní bilanci. Rozbor je uveden v následujících tabulkách pro státy EU 28, EU 15, EU 13 a sousední státy. K rozboru jsou použity bazické indexy, řetězové indexy a absolutní přírůstky, které mají vypovídající hodnotu o vývoji AZO v daných letech. Ten je sledován na straně exportu, importu a bilance. Hodnoty jsou uváděny v běžných cenách a objemové ukazatele jsou vyjádřeny v tunách.

Mezi lety 2016–2020 procházel český obchod s agrární produkcí výrazným dynamickým růstem. Nejvýznamnějším odbytištěm byl společný evropský trh, na kterém se realizovalo více než 90 % celkového obratu AZO ČR. Podíl trhů třetích zemí na českém AZO činil okolo 8 %.

Tabulka 2 – Pořadí zemí EU dle hodnoty (hmotnostní i peněžní) agrárního **exportu** ČR v letech 2016–2020

Název země	2016		2017		2018		2019		2020	
	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč
Německo	4 628,4	37 014	4 580,4	38 277	3 963,2	37 308	3 834,5	40 581	4 877,4	49 383
Slovensko	1 646,0	45 301	1 608,7	42 107	1 610,8	40 310	1 633,9	43 114	1 586,1	44 339
Polsko	6 692,1	24 181	6 136,5	20 796	5 950,6	19 852	6 348,3	19 548	6 883,3	21 023
Itálie	312,0	17 617	265,8	17 932	263,3	13 371	249,5	17 387	220,5	18 955
Rakousko	989,1	11 638	891,7	11 480	769,2	10 741	815,3	10 828	857,2	10 932
Maďarsko	363,7	9 553	388,9	9 263	458,7	9 722	436,9	9 808	433,7	9 770
Nizozemsko	183,6	5 217	170,1	5 030	131,0	5 594	130,2	5 249	172,8	6 781
Francie	71,3	4 372	78,3	4 435	91,7	4 829	94,3	4 979	90,5	5 304
Spojené království	150,9	6 382	119,5	5 101	101,2	4 581	105,1	5 146	96,0	4 804
Rumunsko	102,3	3 709	101,0	4 387	136,4	4 823	100,3	4 235	115,2	4 661
Belgie	49,9	3 916	49,7	5 246	48,8	4 444	48,9	3 736	53,1	3 813
Španělsko	25,8	2 204	32,9	2 193	33,9	2 424	36,8	2 811	38,3	2 851
Švédsko	41,2	1 437	38,0	1 399	45,7	1 531	48,2	1 803	49,5	1 948
Chorvatsko	67,9	1 634	64,4	1 773	64,2	1 821	63,4	1 773	62,6	1 921
Bulharsko	135,4	3 837	86,0	3 038	48,5	1 765	46,9	1 658	39,1	1 605
Dánsko	22,3	988	23,0	938	23,4	1 021	24,6	1 100	30,6	1 509
Slovinsko	29,3	737	44,7	1 383	47,8	1 610	38,3	1 273	39,4	1 359
Řecko	16,7	1 170	16,5	1 142	20,9	1 271	23,1	1 282	19,7	1 268
Litva	21,6	1 082	23,2	1 067	26,5	1 130	25,9	1 256	26,8	1 212
Finsko	22,2	897	23,5	931	22,2	876	23,9	851	25,2	1 075
Lotyšsko	13,9	454	11,6	483	21,1	538	15,0	536	14,0	541
Portugalsko	4,3	378	4,9	404	4,5	392	5,9	455	6,4	484
Irsko	7,3	239	6,7	194	7,1	192	7,4	253	5,9	264
Vývoz uvedených zemí	15 597,2	183 957	14 766	178 999	13 890,7	170 146	14 156,6	179 662	15 743,3	195 802
Vývoz celkem	16 100,5	201 592	15 279,1	196 121	14 305,0	186 301	14 555,1	198 001	16 127,6	213 798

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ (2021)

V tabulce výše uvedené země zaujímaly v celkovém českém agrárním vývozu v roce 2020 91,6 %.

Z výše uvedeného vyplývá, že oproti roku 2016 v roce 2020 (to je za posledních 5 let největší hospodářské expanze ČR) došlo v národním hospodářství u českého agrárního exportu k následujícímu vývoji. Export do Německa zaznamenal zvýšení ve výši 12 304 mil. Kč, tedy o 33,4 %. Následuje Slovensko s poklesem o 962 mil. Kč, tj. o 2,12 % méně. Agrární vývoz do Polska byl nižší o 3 158 mil. Kč, tj. o 13,06 %. V případě Itálie byl zaznamenán nárůst o 1 338 mil. Kč, tedy o 7,59 %. Do Rakouska došlo ke snížení exportu o 706 mil. Kč, což představuje pokles o 6,07 %. U Maďarska došlo k nárůstu o 217 mil. Kč, tj. o 2,27 % výše. Vývoz do zemí EU byl vyšší o 11 845 mil. Kč, tj. o 6,44 %.

Celkový vývoz AZO pak vzrostl v roce 2020 oproti roku 2016 o 12 206 mil. Kč, což představuje nárůst o 6,05 %. Růst exportu agrární produkce do zemí Evropské unie byl za hodnocené období ve výši cca 6,5 %. V případě nečlenských států činil růst 2,05 %. Sousední státy vykázaly pokles hodnoty českého agrárního vývozu – Slovensko (2,12 %), Polsko (13,06 %) a Rakousko (6,07 %). U Německa však byl zaznamenán výrazný nárůst o 33,42 %.

Tabulka 3 – Vývoj českého agrárního exportu do členských států EU 15 za období let 2016–2020

Název země	2016		2017		2018		2019		2020	
	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč
Německo	4 628,4	37 014	4 580,4	38 277	3 963,2	37 308	3 834,5	40 581	4 877,4	49 383
Itálie	312	17 617	265,8	17 932	263,3	13 371	249,5	17 387	220,5	18 955
Rakousko	989,1	11 638	891,7	11 480	769,2	10 741	815,3	10 828	857,2	10 932
Nizozemsko	183,6	5 217	170,1	5 030	131	5 594	130,2	5 249	172,8	6 781
Francie	71,3	4 372	78,3	4 435	91,7	4 829	94,3	4 979	90,5	5 304
Spojené království	150,9	6 382	119,5	5 101	101,2	4 581	105,1	5 146	96	4 804
Belgie	49,9	3 916	49,7	5 246	48,8	4 444	48,9	3 736	53,1	3 813
Španělsko	25,8	2 204	32,9	2 193	33,9	2 424	36,8	2 811	38,3	2 851
Švédsko	41,2	1 437	38	1 399	45,7	1 531	48,2	1 803	49,5	1 948
Dánsko	22,3	988	23	938	23,4	1 021	24,6	1 100	30,6	1 509
Řecko	16,7	1 170	16,5	1 142	20,9	1 271	23,1	1 282	19,7	1 268
Finsko	22,2	897	23,5	931	22,2	876	23,9	851	25,2	1 075
Portugalsko	4,3	378	4,9	404	4,5	392	5,9	455	6,4	484
Irsko	7,3	239	6,7	194	7,1	192	7,4	253	5,9	264
Export do uvedených zemí	6 525,00	93 469	6 301	94 702	5 526,1	88 575	5 447,7	91 315	6 543	109 371

Pozn.: Bez Lucemburska (export, import agrární produkce je zanedbatelný, ve statistických ročenkách se nevykazuje). ZO s Lucemburskem je primárně soustředěn na průmyslové zboží.

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ (2021b)

Český agrární **export** do **EU 15** v letech 2016–2020 poskytuje zajímavý pohled. Jedná se o srovnání roku 2020 s rokem 2016 pro 6 nejvýznamnějších starých členských zemí. Do Německa se exportovalo v roce 2020 o 12 369 mil. Kč, tj. o 33 % více. Následuje Itálie, do které se exportovalo o 1 338 mil. Kč, tj. 7,6 % více. Ta je dále následována Rakouskem, které zaznamenalo pokles o 706 mil. Kč, tj. o 6,06 %. Nizozemsko zaznamenalo zvýšení vývozu o 1 564 mil. Kč, tj. o 29,9 % více. Francie zaznamenala nárůst o 932 mil. Kč, tedy o 21,32 %. V případě Spojeného království, které vystoupilo 31. ledna 2020 z Evropské unie, byl v daném roce zaznamenán pokles exportu o 1 578 mil. Kč, tj. o 24,73 %. **Export** do všech výše uvedených zemí **EU 15** se zvýšil o 15 902 mil. Kč, tj. o 17 %.

Tabulka 4 – Vývoj českého agrárního **exportu** do členských států **EU 13** za období let 2016–2020

Název země	2016		2017		2018		2019		2020	
	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč
Slovensko	1 646,0	45 301	1 608,7	42 107	1 610,8	40 310	1 633,9	43 114	1 586,1	44 339
Polsko	6 692,1	24 181	6 136,5	20 796	5 950,6	19 852	6 348,3	19 548	6 883,3	21 023
Maďarsko	363,7	9 553	388,9	9 263	458,7	9 722	436,9	9 808	433,7	9 770
Rumunsko	102,3	3 709	101	4 387	136,4	4 823	100,3	4 235	115,2	4 661
Chorvatsko	67,9	1 634	64,4	1 773	64,2	1 821	63,4	1 773	62,6	1 921
Bulharsko	135,4	3 837	86	3 038	48,5	1 765	46,9	1 658	39,1	1 605
Slovinsko	29,3	737	44,7	1 383	47,8	1 610	38,3	1 273	39,4	1 359
Litva	21,6	1 082	23,2	1 067	26,5	1 130	25,9	1 256	26,8	1 212
Lotyšsko	13,9	454	11,6	483	21,1	538	15	536	14	541
Export do uvedených zemí	10 061,30	90 488	9 357	84 297	9 133,8	81 571	9 524,20	94 029	10 057,40	86 431

Pozn.: Bez Estonska, Malty a Kypru, jejichž podíl na českém agrárním exportu je statisticky nevýznamný.

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ (2021b)

Export do nových členských zemí **EU 13** se pro následujících 6 nejvýznamnějších států vyvíjel následovně. Jedná se o srovnání AZO mezi lety 2016 a 2020. Slovensko pokleslo o 962 mil. Kč, tj. o 2,12 %. Je následováno Polskem s poklesem o 3 158 mil. Kč, tedy o 13,06 %. Maďarsko za sledované období vykázalo mírný nárůst o 217 mil. Kč, to činí 2,27 %. Export do Rumunska se navýšil o 952 mil. Kč, to znamená o 25,67 %. Chorvatsko zvýšilo hodnoty exportu o 287 mil. Kč, tj. o 17,56 %. U Bulharska došlo k výraznému poklesu o 2 232 mil. Kč, tedy o více než polovinu, přesněji o 58,17 %. **Export** do výše uvedených zemí **EU 13** vykázal pokles o 4 057 mil. Kč, resp. o 4,48 %.

Tabulka 5 – Vývoj českého agrárního exportu do **sousedních a významných zemí** za období let 2016–2020

Název země	2016		2017		2018		2019		2020	
	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč
Německo	4 628,4	37 014	4 580,4	38 277	3 963,2	37 308	3 834,5	40 581	4 877,4	49 383
Slovensko	1 646,0	45 301	1 608,7	42 107	1 610,8	40 310	1 633,9	43 114	1 586,1	44 339
Polsko	6 692,1	24 181	6 136,5	20 796	5 950,6	19 852	6 348,3	19 548	6 883,3	21 023
Itálie	312	17 617	265,8	17 932	263,3	13 371	249,5	17 387	220,5	18 955
Rakousko	989,1	11 638	891,7	11 480	769,2	10 741	815,3	10 828	857,2	10 932
Maďarsko	363,7	9 553	388,9	9 263	458,7	9 722	436,9	9 808	433,7	9 770
Export do uvedených zemí	14 631,30	145 304	13 872	139 855	13 015,80	131 304	13 318,40	141 266	14 858,20	154 402

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ (2021b)

Vývoj **exportu do sousedních a významných zemí** se v období let 2016–2020 vyvíjel následovně. Český agrární export do Německa zaznamenal výrazné navýšení hodnot produkce o 12 369 mil. Kč, tj. o 33,42 %. Slovensko zaznamenalo pokles o 962 mil. Kč, tj. o 2,12 %, dále pak Polsko s hodnotami poklesu o 3 158 mil. Kč, tedy o 13,06 %. Naopak v případě Itálie byl zaznamenán nárůst o 1 338 mil. Kč, tj. o 7,6 %. U Rakouska rovněž došlo k poklesu o 706 mil. Kč, tedy o 6,06 %. Šestici sousedních a významných států uzavírá Maďarsko s hodnotami mírného nárůstu o 217 mil. Kč, to činí 2,27 %.

Celkově export do nejvýznamnějších sousedních exportních destinací stoupl o 9 098 mil. Kč, v procentech vyjádřeno jako nárůst o 6,26 %. Pokud posuzujeme vliv českého agrárního exportu do těchto zemí v roce 2020, vidíme, že jejich podíl činí na celkovém exportu do členských zemí Evropské unie 78,86 %. Na celkovém českém agrárním exportu se výše zmíněné země podílejí 72,22 %.

Tabulka 6 – Pořadí zemí EU dle hodnoty (hmotnostní a peněžní) agrárního **importu** ČR v letech 2016–2020

Název země	2016		2017		2018		2019		2020	
	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč
Německo	1 507,0	46 704	1 496,1	49 744	1 547,4	49 512	1 497,8	54 235	1 579,6	57 252
Polsko	1 489,1	42 457	1 415,4	37 904	1 498,5	38 196	1 364,1	38 485	1 376,3	39 155
Nizozemsko	478,1	16 199	430,1	16 056	441,6	15 553	436,5	16 709	441,4	17 013
Slovensko	907,8	14 796	911,0	14 553	1 031,8	14 709	1 121,9	16 467	1 062,8	16 592
Itálie	393,6	12 895	367,2	12 846	348,8	12 944	355,2	14 074	355,3	14 609
Španělsko	376,5	12 028	395,5	13 258	386,6	13 213	399,2	14 473	364,0	14 485
Maďarsko	456,9	8 059	555,8	9 709	613,4	10 157	651,2	10 470	577,8	10 346
Rakousko	477,9	7 963	503,7	8 465	457,7	8 017	456,9	8 596	443,9	9 008
Francie	159,6	7 084	177,7	7 149	213,8	7 429	256,1	8 519	176,6	7 780
Belgie	164,1	6 133	174,5	6 864	165,9	6 055	186,6	7 120	203,6	7 545
Spojené království	59,5	4 119	74,9	4 256	109,6	4 477	64,4	4 409	50,0	4 199
Rumunsko	60,9	2 860	99,1	3 182	126,3	3 900	152,8	4 708	147,5	3 083
Litva	19,8	711	27,2	1 870	29,6	2 101	38,5	2 671	36,0	2 647
Řecko	67,2	1 758	53,2	1 973	60,7	1 676	55,4	1 914	62,4	2 356
Dánsko	38,9	1 862	34,7	1 863	36,3	1 895	39,5	1 813	40,3	1 681
Irsko	14,5	1 528	14,9	1 548	19,0	1 797	17,8	2 011	14,7	1 651
Švédsko	18,4	1 059	20,4	1 236	20,7	1 080	15,1	985	14,5	1 109
Bulharsko	29,1	721	55,9	1 325	31,6	826	30,4	874	34,5	1 005
Chorvatsko	15,3	451	13,1	427	32,0	584	14,1	468	16,6	502
Portugalsko	13,3	795	10,9	377	9,9	408	10,6	446	12,2	477
Dovoz uvedených zemí	6 747,5	190 182	6 831,3	194 605	7 181,2	194 529	7 164,1	209 447	7 010,0	212 495
Dovoz celkem	7 535,9	224 677	7 630,0	228 563	8 039,7	227 967	8 069,0	245 451	7 943,0	250 465

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSU (2021b)

Uvedené země **Evropské unie** zaujímaly v celkovém českém agrárním **dovozu** v roce 2020 84,8 %.

Pokud se jedná o hodnoty agrárního importu, následuje pořadí šesti zemí podle důležitosti, které se na celkové hodnotě českého agrárního importu podílejí ze 75 %. Z Německa se import v roce 2020 oproti roku 2016 v peněžním vyjádření zvýšil o 10 548 mil. Kč, tj. o 22,58 %. U Polska došlo ke snížení o 3 302 mil. Kč, tedy o 7,78 % méně. Nizozemsko zaznamenalo nárůst o 814 mil. Kč, tj. zvýšení o 5,03 %. Slovensko vykázalo růst o 1 796 mil. Kč, tj. o 12,14 % více. Dovoz z Itálie zaznamenal v roce 2020 oproti roku 2016 nárůst o 1 714 mil. Kč, tj. o 13,29 %. Šestici zemí uzavírá Španělsko s nárůstem o 2 457 mil. Kč, tedy o 20,43 %. Dovoz z uvedených zemí dle výše uvedené tabulky zaznamenal celkově nárůst o 22 313 mil. Kč, tj. o 11,73 %. Celkový dovoz agrárních zemědělských produktů zaznamenal nárůst o 11,48 %, tj. o 25 788 mil. Kč. Jedná se o země EU 28 včetně třetích zemí. Dle uvedených dat je velice znepokojivý nárůst dovozu z Německa a ze Španělska o více než 20 %, protože se jedná o zboží dovážené na velké vzdálenosti s negativní uhlíkovou stopou a nárůstem logistických nákladů.

Dynamika růstu jak exportu, tak importu České republiky v letech 2016–2020 svědčila o dobré kondici českého hospodářství a uplatnění výrobků České republiky na teritoriích EU. Pokud se týká importu, přesáhl o 4,98 % český export.

Tabulka 7 – Vývoj českého agrárního **importu** z členských států **EU 15** za období let 2016–2020

Název země	2016		2017		2018		2019		2020	
	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč
Německo	1 507,0	46 704	1 496,1	49 744	1 547,4	49 512	1 497,8	54 235	1 579,6	57 252
Nizozemsko	478,1	16 199	430,1	16 056	441,6	15 553	436,5	16 709	441,4	17 013
Itálie	393,6	12 895	367,2	12 846	348,8	12 944	355,2	14 074	355,3	14 609
Španělsko	376,5	12 028	395,5	13 258	386,6	13 213	399,2	14 473	364	14 485
Rakousko	477,9	7 963	503,7	8 465	457,7	8 017	456,9	8 596	443,9	9 008
Francie	159,6	7 084	177,7	7 149	213,8	7 429	256,1	8 519	176,6	7 780
Belgie	164,1	6 133	174,5	6 864	165,9	6 055	186,6	7 120	203,6	7 545
Spojené království	59,5	4 119	74,9	4 256	109,6	4 477	64,4	4 409	50	4 199
Řecko	67,2	1 758	53,2	1 973	60,7	1 676	55,4	1 914	62,4	2 356
Dánsko	38,9	1 862	34,7	1 863	36,3	1 895	39,5	1 813	40,3	1 681
Írsko	14,5	1 528	14,9	1 548	19	1 797	17,8	2 011	14,7	1 651
Švédsko	18,4	1 059	20,4	1 236	20,7	1 080	15,1	985	14,5	1 109
Portugalsko	13,3	795	10,9	377	9,9	408	10,6	446	12,2	477
Import z uvedených zemí	3 768,60	120 127	3 753,8	125 635	3 818	124 056	3 391,90	135 304	3 758,50	139 165

Pozn.: Bez Lucemburska a Finska (export, import agrární produkce je zanedbatelný, ve statistických ročenkách se nevykazuje). ZO s Lucemburskem je primárně soustředěn na průmyslové zboží.

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ (2021b)

Český agrární **import** ve sledovaném období ze **starých členských zemí** Evropské unie vykazuje následující výsledky. Hlavním importním partnerem zůstává Německo s nárůstem o 10 548 mil. Kč, tj. o 22,59 %. Na druhém místě se umístilo Nizozemsko s hodnotou mírného nárůstu o 814 mil. Kč, tedy o 5,03 %. První trojici uzavírá Itálie s nárůstem o 1 714 mil. Kč, to činí 13,29 %. U Španělska byl vykázán nárůst činící 2 457 mil. Kč, tj. 20,43 %. V případě Rakouska se import agrární produkce navýšil o 1 045 mil. Kč, to znamená růst o 13,12 %. Skupinu šestice zemí uzavírá Francie s hodnotou nárůstu importu o 696 mil. Kč, tj. o 9,82 %. Pro srovnání uvádím, že import ze Spojeného království ve sledovaném období zůstal téměř na stejné úrovni, došlo jen k nepatrnému nárůstu o 80 mil. Kč, tedy o pouhých 1,94 %. **Import** celkem z výše uvedených zemí **EU 15** zaznamenal nárůst o 19 038 mil. Kč, tj. o 15,85 %. Dovážené zboží je především komparativní povahy, obvykle s vyšší přidanou hodnotou.

Tabulka 8 – Vývoj českého agrárního **importu** z členských států **EU 13** za období let 2016–2020

Název země	2016		2017		2018		2019		2020	
	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč
Polsko	1 489,1	42457,0	1 415,4	37904,0	1498,5	38196,0	1 364,1	38485,0	1 376,3	39155,0
Slovensko	907,8	14796,0	911,0	14553,0	1 031,8	14709,0	1 121,9	16467,0	1 062,8	16592,0
Maďarsko	456,9	8059,0	555,8	9709,0	613,4	10157,0	651,2	10470,0	577,8	10346,0
Rumunsko	60,9	2860,0	99,1	3182,0	126,3	3900,0	152,8	4708,0	147,5	3083,0
Litva	19,8	711,0	27,2	1870,0	29,6	2101,0	38,5	2671,0	36,0	2647,0
Bulharsko	29,1	721,0	55,9	1325,0	31,6	826,0	30,4	874,0	34,5	1005,0
Chorvatsko	15,3	451,0	13,1	427,0	32,0	584,0	14,1	468,0	16,6	502,0
Import z uvedených zemí	2 978,90	70 055	3 077,50	68 970	3363,20	70 473	3373,00	74 143	3251,5	73 330

Pozn.: Bez Estonska, Slovinska, Lotyšska, Maltý a Kypru, jejichž podíl na českém agrárním importu je statisticky nevýznamný.

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ (2021b)

Import agrární produkce do České republiky z **nových členských států** Evropské unie nazývaných EU 13 ve sledovaném období pocházel zejména z Polska, vykazujícího pokles o 3 302 mil. Kč, tj. o 7,78 %. Slovensko zaznamenává nárůst hodnoty o 1 796 mil. Kč, tj. o 12,14 %. Maďarsko vykazuje velmi výrazný vzestup o 2 287 mil. Kč, což představuje 28,38 %. Nárůst importu zaznamenává též Rumunsko o 223 mil. Kč, tedy zvýšení o 7,78 %. Z pobaltských států byla nejvýznamnějším importním partnerem Litva s nárůstem o 1 936 mil. Kč, tedy s téměř čtyřnásobným nárůstem hodnoty, přesněji o 372,3 %. Import agrárních produktů z Bulharska zaznamenal nárůst o 284 mil. Kč, to znamená posílení o 39,39 %. Z Chorvatska se zvýšil import o 51 mil. Kč, tj. navýšení

o 11,31 %. Celkově **import** z výše uvedených zemí EU 13 vykázal zvýšení o 3 275 mil. Kč, to činí nárůst o 4,68 %.

Tabulka 9 – Vývoj českého agrárního **importu** ze **sousedních a významných zemí** za období let 2016–2020

Název země	2016		2017		2018		2019		2020	
	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč
Německo	1 507,0	46 704	1 496,1	49 744	1 547,4	49 512	1 497,8	54 235	1 579,6	57 252
Polsko	1 489,1	42 457	1 415,4	37 904	1 498,5	38 196	1 364,1	38 485	1 376,3	39 155
Slovensko	907,8	14 796	911	14 553	1 031,8	14 709	1 121,9	16 467	1 062,8	16 592
Itálie	393,6	12 895	367,2	12 846	348,8	12 944	355,2	14 074	355,3	14 609
Maďarsko	456,9	8 059	555,8	9 709	613,4	10 157	651,2	10 470	577,8	10 346
Rakousko	477,9	7 963	503,7	8 465	457,7	8 017	456,9	8 596	443,9	9 008
Dovoz uvedených zemí	5 232,30	132 874	5 249,20	133 221	5 497,60	133 535	5 447,10	142 327	5 395,70	146 962

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ (2021b)

Při pohledu na český **import** agrární produkce ze **sousedních a nejvýznamnějších států** je zřetelně vidět nejvyšší podíl Německa s 57 252 mil. Kč, což je změna proti roku 2016 o 10 548 mil. Kč, to reprezentuje nárůst o 22,59 %. Druhé místo zaujalo Polsko, i když vykázalo zápornou změnu o 3 302 mil. Kč, tedy pokles o 7,78 %. První trojici uzavírá Slovensko s nárůstem o 1 796 mil. Kč, tj. zvýšení o 12,14 %. Itálie zaznamenala nárůst o 1 714 mil. Kč, to činí navýšení o 13,29 %. U Maďarska jde o zvýšení o 2 287 mil. Kč, tj. 28,38% nárůst. V případě sousedního Rakouska došlo ke zvýšení o 1 045 mil. Kč, tj. nárůst o 13,12 %. Celkový **import** z výše uvedených zemí zaznamenal ve sledovaném období zvýšení o 14 088 mil. Kč, tj. o 10,60 %. Dovoz z 6 nejvýznamnějších zemí se podílí na celkovém dovozu agrárního zboží z členských zemí Evropské unie 69,16 %, respektive 58,68 % v případě celkového českého agrárního importu včetně zahrnutí třetích zemí.

Pořadí hlavních odběratelských a dodavatelských zemí agrárních výrobků z České republiky a do České republiky se podstatně nemění. Pro zajímavost je možné uvést, že v roce 2020 směřoval český agrární export v hodnotovém vyjádření největší měrou do Německa, následovalo Slovensko, Polsko, Itálie, Rakousko, Maďarsko a Nizozemsko. Naopak dovoz pocházel především z Německa, Polska, Nizozemska, Slovenska, Itálie a Španělska.

Z dostupných analyzovaných a komentovaných dat vyplývá, že teritoriální skladba českého agrárního zahraničního obchodu neprochází podstatnými změnami. Růst dovozu

se týkal a týká rozhodující měrou nejvyspělejších států Evropské unie. Následující tabulka znázorňuje **absolutní přírůstky** hodnoty českého agrárního **exportu** do jednotlivých členských států Evropské unie v období let 2016–2020. Hodnoty jsou vyjádřeny v běžných cenách a v českých korunách. Údaje vycházejí ze základních dat uvedených v tabulce 2.

Tabulka 10 – **Absolutní přírůstky** hodnoty agrárního **exportu** do členských států Evropské unie v období let 2016–2020

Název země	2016	2017	2018	2019	2020
	mil. Kč	mil. Kč	mil. Kč	mil. Kč	mil. Kč
Německo	x	1 263	-969	3 273	8 802
Slovensko	x	-3 194	-1 797	2 804	1 225
Polsko	x	-3 385	-944	-304	1 475
Itálie	x	315	-4 561	4 016	1 568
Rakousko	x	-158	-739	87	104
Maďarsko	x	-290	459	86	-38
Nizozemsko	x	-187	564	-345	1 532
Francie	x	63	394	150	325
Spojené království	x	-1 281	-520	565	-342
Rumunsko	x	678	436	-588	426
Belgie	x	1 330	-802	-708	77
Španělsko	x	-11	231	387	40
Švédsko	x	-38	132	272	145
Chorvatsko	x	139	48	-48	148
Bulharsko	x	-799	-1 273	-107	-53
Dánsko	x	-50	83	79	409
Slovinsko	x	646	227	-337	86
Řecko	x	-28	129	11	-14
Litva	x	-15	63	126	-44
Finsko	x	34	-55	-25	224
Lotyšsko	x	29	55	-2	5
Portugalsko	x	26	-12	63	29
Irsko	x	-45	-2	61	11
Export do uvedených zemí	x	-4 958	-8 853	9 516	16 140
Export celkem	x	-5 471	-9 820	11 700	15 797

Zdroj: vlastní zpracování

Data uvedená v tabulce znamenají, o kolik jednotek se meziročně časová řada změnila (zvýšila nebo zmenšila).

Jedná se o elementární charakteristiku časových řad. Hodnota absolutního přírůstku ukazuje, o kolik jednotek se meziročně časová řada změnila (zvýšila nebo snížila).

Z tabulky vyplývá, že nejvyšší absolutní přírůstek exportu v roce 2020 byl zaznamenán v Německu, a to ve výši 8,802 mld. Kč, následovala Itálie ve výši 1,568 mld. Kč. Třetí se umístilo Nizozemsko s nárůstem o 1,532 mld. Kč. Polsko vykázalo ve sledovaném roce nárůst o 1,475 mld. Kč. Uvedená data potvrzují skutečnost, že export

českého agrárního zahraničního obchodu byl zaměřen na členské státy Evropské unie, zejména na sousední státy.

Následující tabulka znázorňuje **absolutní přírůstky** hodnoty českého agrárního **importu** pocházejícího z jednotlivých členských států Evropské unie v období let 2016–2020. Hodnoty jsou vyjádřeny v běžných cenách a v českých korunách. Údaje vycházejí ze základních dat uvedených v tabulce 6.

Tabulka 11 – **Absolutní přírůstky** hodnoty agrárního **importu** z členských států Evropské unie v období let 2016–2020

Název země	2016	2017	2018	2019	2020
	mil. Kč	mil. Kč	mil. Kč	mil. Kč	mil. Kč
Německo	x	3 040	-232	4 723	3 017
Polsko	x	-4 553	292	289	670
Nizozemsko	x	-143	-503	1 156	304
Slovensko	x	-243	156	1 758	125
Itálie	x	-49	98	1 130	535
Španělsko	x	1 230	-45	1 260	12
Maďarsko	x	1 650	448	313	-124
Rakousko	x	502	-448	579	412
Francie	x	65	280	1 090	-739
Belgie	x	731	-809	1 065	425
Spojené království	x	137	221	-68	-210
Rumunsko	x	322	718	808	-1 625
Litva	x	1 159	231	570	-24
Řecko	x	215	-297	238	442
Dánsko	x	1	32	-82	-132
Irsko	x	20	249	214	-360
Švédsko	x	177	-156	-95	124
Bulharsko	x	604	-499	48	131
Chorvatsko	x	-24	157	-116	34
Portugalsko	x	-418	31	38	31
Import z uvedených zemí	x	4 423	-76	14 918	3 048
Import celkem	x	3 886	-596	17 448	5 014

Zdroj: vlastní zpracování

Výsledky uvedené v tabulce znamenají, o kolik jednotek se meziročně časová řada zvýšila. Jedná se o elementární charakteristiku časových řad. Hodnota absolutního přírůstku ukazuje, jak se meziročně časová řada změnila (zvýšila nebo snížila).

Nejvyšší absolutní přírůstky u importu agrárního zboží v roce 2020 pocházely zejména z Německa s přírůstkem o 3,017 mld. Kč, následovaného Polskem o 0,670 mld. Kč. Na třetím místě se umístila Itálie s nárůstem o 0,535 mld. Kč, dále pak Řecko s nárůstem 0,442 mld. Kč. Naopak k nejvýraznějšímu zápornému absolutnímu přírůstku ve výši 1,625 mld. Kč došlo u Rumunska. To bylo následováno Francií s poklesem

o 0,739 mld. Kč. Třetí místo obasadilo Irsko s propadem o 0,360 mld. Kč. Spojené království, které již od konce ledna roku 2020 nebylo součástí Evropské unie, zaznamenalo pokles ve výši 0,210 mld. Kč.

4.6 Bazické a řetězové indexy

Na základě bazických a řetězových indexů byla provedena analýza změn dynamiky růstu českého agrárního zahraničního obchodu sledovaného pro obchod se členskými zeměmi Evropské unie. Jedná se opět o období mezi lety 2016–2020. Změny v dynamice růstu AZO ČR jsou sledovány na straně exportu, importu a salda agrární obchodní bilance. Hodnoty jsou vyjádřeny v běžných cenách daného roku v případě řetězových indexů a ve stálých cenách u bazických indexů.

Bazické indexy vyjadřují, o kolik procent se změnila (zvýšila nebo snížila) hodnota časové řady oproti původní bazické hodnotě (většinou počátku časové řady). Odpovídají na otázku, zda ve vybraném období došlo k nárůstu či poklesu tempa růstu AZO ČR. Bazické indexy za všechna období jsou vztaženy vždy ke stejné vybrané hodnotě. Nejlépe zachycují vývoj v delší časové řadě, například v grafu.

Řetězové indexy vyjadřují, o kolik procent se zvýšila hodnota časové řady (agrárního exportu nebo importu) oproti hodnotě z předchozího roku. Základ srovnání se mění. Porovnáváme dvě za sebou jdoucí hodnoty v časové řadě. Časové indexy s pohyblivým základem nazýváme také jako koeficient růstu.

Níže uvedená tabulka představuje **řetězové a bazické indexy** pro **export** agrárních produktů do členských zemí Evropské unie (**EU 28**) z České republiky v letech 2016–2020. Uvedené hodnoty vycházejí ze základních dat z tabulky 2.

Tabulka 12 – Řetězové a bazické indexy pro export agrárních produktů do členských zemí Evropské unie z České republiky v letech 2016–2020

Název země	2016		2017		2018		2019		2020	
	řetězové indexy	bazické indexy	řetězové indexy	bazické indexy	řetězové indexy	bazické indexy	řetězové indexy	bazické indexy	řetězové indexy	bazické indexy
Německo	x	1,0000	1,0341	1,0341	0,9747	1,0079	1,0877	1,0964	1,2169	1,3342
Slovensko	x	1,0000	0,9295	0,9295	0,9573	0,8898	1,0696	0,9517	1,0284	0,9788
Polsko	x	1,0000	0,8600	0,8600	0,9546	0,8210	0,9847	0,8084	1,0755	0,8694
Itálie	x	1,0000	1,0179	1,0179	0,7457	0,7590	1,3004	0,9869	1,0902	1,0759
Rakousko	x	1,0000	0,9864	0,9864	0,9356	0,9229	1,0081	0,9304	1,0096	0,9393
Maďarsko	x	1,0000	0,9696	0,9696	1,0496	1,0177	1,0088	1,0267	0,9961	1,0227
Nizozemsko	x	1,0000	0,9642	0,9642	1,1121	1,0723	0,9383	1,0061	1,2919	1,2998
Francie	x	1,0000	1,0144	1,0144	1,0888	1,1045	1,0311	1,1388	1,0653	1,2132
Spojené království	x	1,0000	0,7993	0,7993	0,8981	0,7178	1,1233	0,8063	0,9335	0,7527
Rumunsko	x	1,0000	1,1828	1,1828	1,0994	1,3004	0,8781	1,1418	1,1006	1,2567
Belgie	x	1,0000	1,3396	1,3396	0,8471	1,1348	0,8407	0,9540	1,0206	0,9737
Španělsko	x	1,0000	0,9950	0,9950	1,1053	1,0998	1,1597	1,2754	1,0142	1,2936
Švédsko	x	1,0000	0,9736	0,9736	1,0944	1,0654	1,1777	1,2547	1,0804	1,3556
Chorvatsko	x	1,0000	1,0851	1,0851	1,0271	1,1144	0,9736	1,0851	1,0835	1,1756
Bulharsko	x	1,0000	0,7918	0,7918	0,5810	0,4600	0,9394	0,4321	0,9680	0,4183
Dánsko	x	1,0000	0,9494	0,9494	1,0885	1,0334	1,0774	1,1134	1,3718	1,5273
Slovinsko	x	1,0000	1,8765	1,8765	1,1641	2,1845	0,7907	1,7273	1,0676	1,8440
Řecko	x	1,0000	0,9761	0,9761	1,1130	1,0863	1,0087	1,0957	0,9891	1,0838
Litva	x	1,0000	0,9861	0,9861	1,0590	1,0444	1,1115	1,1608	0,9650	1,1201
Finsko	x	1,0000	1,0379	1,0379	0,9409	0,9766	0,9715	0,9487	1,2632	1,1984
Lotyšsko	x	1,0000	1,0639	1,0639	1,1139	1,1850	0,9963	1,1806	1,0093	1,1916
Portugalsko	x	1,0000	1,0688	1,0688	0,9703	1,0370	1,1607	1,2037	1,0637	1,2804
Irsko	x	1,0000	0,8117	0,8117	0,9897	0,8033	1,3177	1,0586	1,0435	1,1046
Export do uvedených zemí	x	1,0000	0,9730	0,9730	0,9505	0,9249	1,0559	0,9767	1,0898	1,0644
Export celkem	x	1,0000	0,9729	0,9729	0,9499	0,9241	1,0628	0,9822	1,0798	1,0605

Zdroj: vlastní zpracování

Ve sledovaném období let 2016–2020 bylo pro český agrární export hlavní destinací Německo, kde se hodnota vývozu v roce 2020 oproti roku 2016 zvýšila o třetinu, přesněji o 33,42 %. V meziročním pojetí došlo v roce 2020 k nárůstu exportu o 21,69 %. U druhého největšího agrárního obchodního partnera České republiky Slovenska byl vykázán pokles o 2,12 %. Meziroční změna naopak vykázala mírný nárůst o 2,84 %. První trojici významných exportních destinací uzavírá Polsko s poklesem hodnoty o 13,06 %. Meziročně však vykázala nárůst hodnoty o 7,55 %. U dalšího důležitého exportního partnera Itálie došlo k nárůstu o 7,59 %, respektive o 9,02 % proti roku 2019. Rakousko jako další sousední země vykázalo ve sledovaném období let 2016–2020 pokles hodnoty českého exportu agrární produkce o 6,07 %, v porovnání s rokem 2019 o necelé jedno procento, přesněji 0,96 %. Maďarsko zaznamenalo mírný nárůst o 2,27 % a oproti roku 2019 nepatrný pokles o 0,39 %.

Nejvyšší celkový nárůst agrárního exportu do členských zemí EU byl však mezi roky 2016–2020 zaznamenán v případě Slovinska, kde se výše exportu téměř zdvojnásobila, konkrétně se zvýšila o 84,4 % (Slovinsko má zanedbatelný podíl na teritoriální struktuře AZO ČR, což vysvětluje vysoký procentní nárůst) a meziročně narostla o 6,76 %. Následovalo Dánsko s kladnou změnou o 52,73 % a v meziročním případě o 37,18 %. Trojici uzavírá Švédsko, jež zaznamenalo nárůst agrárního exportu o 35,56 % a meziročně vykázalo kladnou změnu o 8,04 %. Celkový **export** do výše uvedených zemí Evropské unie se v roce 2020 zvýšil o 6,44 %, z toho meziročně oproti roku 2019 o 8,98 %.

Tabulka představuje **řetězové a bazické indexy pro import** agrárních produktů do České republiky z členských zemí Evropské unie (**EU 28**) v letech 2016–2020. Uvedené hodnoty vycházejí ze základních dat z tabulky 6.

Tabulka 13 – Řetězové a bazické indexy pro import agrárních produktů do České republiky z členských zemí Evropské unie z v letech 2016–2020

Název země	2016		2017		2018		2019		2020	
	řetězové indexy	bazické indexy	řetězové indexy	bazické indexy	řetězové indexy	bazické indexy	řetězové indexy	bazické indexy	řetězové indexy	bazické indexy
Německo	x	1,0000	1,0621	1,0621	0,9953	1,0601	1,0954	1,1612	1,0556	1,2258
Polsko	x	1,0000	0,8928	0,8928	1,0077	0,8996	1,0076	0,9064	1,0174	0,9222
Nizozemsko	x	1,0000	0,9912	0,9912	0,9687	0,9601	1,0743	1,0315	1,0182	1,0503
Slovensko	x	1,0000	0,9836	0,9836	1,0107	0,9941	1,1195	1,1129	1,0076	1,1214
Itálie	x	1,0000	0,9962	0,9962	1,0076	1,0038	1,0873	1,0914	1,0380	1,1329
Španělsko	x	1,0000	1,1023	1,1023	0,9966	1,0985	1,0954	1,2033	1,0008	1,2043
Maďarsko	x	1,0000	1,2047	1,2047	1,0461	1,2603	1,0308	1,2992	0,9882	1,2838
Rakousko	x	1,0000	1,0630	1,0630	0,9471	1,0068	1,0722	1,0795	1,0479	1,1312
Francie	x	1,0000	1,0092	1,0092	1,0392	1,0487	1,1467	1,2026	0,9133	1,0982
Belgie	x	1,0000	1,1192	1,1192	0,8821	0,9873	1,1759	1,1609	1,0597	1,2302
Spojené království	x	1,0000	1,0333	1,0333	1,0519	1,0869	0,9848	1,0704	0,9524	1,0194
Rumunsko	x	1,0000	1,1126	1,1126	1,2256	1,3636	1,2072	1,6462	0,6548	1,0780
Litva	x	1,0000	2,6301	2,6301	1,1235	2,9550	1,2713	3,7567	0,9910	3,7229
Řecko	x	1,0000	1,1223	1,1223	0,8495	0,9534	1,1420	1,0887	1,2309	1,3402
Dánsko	x	1,0000	1,0005	1,0005	1,0172	1,0177	0,9567	0,9737	0,9272	0,9028
Írsko	x	1,0000	1,0131	1,0131	1,1609	1,1760	1,1191	1,3161	0,8210	1,0805
Švédsko	x	1,0000	1,1671	1,1671	0,8738	1,0198	0,9120	0,9301	1,1259	1,0472
Bulharsko	x	1,0000	1,8377	1,8377	0,6234	1,1456	1,0581	1,2122	1,1499	1,3939
Chorvatsko	x	1,0000	0,9468	0,9468	1,3677	1,2949	0,8014	1,0377	1,0726	1,1131
Portugalsko	x	1,0000	0,4742	0,4742	1,0822	0,5132	1,0931	0,5610	1,0695	0,6000
Import z uvedených zemí	x	1,0000	1,0233	1,0233	0,9996	1,0229	1,0767	1,1013	1,0146	1,1173
Import celkem	x	1,0000	1,0173	1,0173	0,9974	1,0146	1,0767	1,0925	1,0204	1,1148

Zdroj: vlastní zpracování

Stejně jako v případě exportu, tak i u importu zůstalo v pozici hlavní obchodní destinace pro český import agrárního zboží Německo. V období let 2016–2020 zde hodnota stoupla o 22,58 % a v meziročním srovnání vykázala nárůst o 5,56 %. Na druhém místě se umístilo Polsko, které však v daném období zaznamenalo pokles hodnoty importu o 7,78 %, oproti roku 2019 naopak přišel zanedbatelný nárůst o 1,74 %. První trojici uzavírá Nizozemsko s kladnou změnou o 5,03 % a nízkým meziročním nárůstem o necelá dvě procenta, přesněji o 1,82 %. Dále následuje sousední Slovensko s kladnou změnou ve výši 12,14 %, a meziročně o 0,76 %. Itálie vykázala ve sledovaném období nárůst o 13,29 %, oproti roku 2019 pak nárůst o 3,80 %. Šestici nejvýznamnějších importních destinací pro český agrární dovoz uzavírá Španělsko s hodnotou nárůstu o 20,43 % a statisticky nepatrným meziročním zvýšením o 0,08 %.

Podle absolutních hodnot nárůstu první místo obsadila Litva s téměř čtyřnásobným nárůstem za sledované období let 2016–2020. Hodnota v roce 2020 dosáhla 372,29 % základního roku 2016. Šlo především o rybí produkty, maso, olej a hnojiva. V meziročním porovnání zde došlo naopak k mírnému poklesu o 0,9 %. Druhé místo obsadilo Bulharsko s navýšením ve výši 39,39 % a meziročním zvýšením o 15 %. Třetí Řecko vykázalo kladnou změnu v agrárním importu o 34 %, respektive meziročně o 23,09 %.

Dynamika vývoje agrárního importu je nižší než v případě agrárního exportu, který vykazuje rychlejší nárůsty hodnot. Přesto však saldo bilance agrárního zahraničního obchodu vykazuje záporné výsledky, jak vyplývá z tabulky 1 z důvodu dovozu potravin s vyšší přidanou hodnotou (tzn. vyšší cenou). Typickým rysem českého agrárního exportu je vývoz agrární produkce s vysokým objemem (například obiloviny), ale nízkým stupněm zpracování. Tento trend vede k dlouhodobému prohlubování schodku bilance AZO ČR, který také výrazně ovlivňuje celkové výsledky zahraničního obchodu. Jedním z řešení tohoto dlouhodobého problému je přechod na produkci agrárního zboží s vysokým stupněm zpracování, které tvoří přidanou hodnotu. Tato fáze řešení vyžaduje vysoké investice do zemědělského sektoru a potravinářského průmyslu.

Tabulka 14 – Průměrný koeficient růstu českého agrárního exportu do členských zemí EU v období let 2017–2020

Název země	2017	2018	2019	2020	Průměrný koeficient růstu (%)	Změna (%)
	řetězové indexy	řetězové indexy	řetězové indexy	řetězové indexy		
Německo	1,0341	0,9747	1,0877	1,2169	1,074730022	7,47
Slovensko	0,9295	0,9573	1,0696	1,0284	0,994649867	-0,54
Polsko	0,86	0,9546	0,9847	1,0755	0,965625128	-3,44
Itálie	1,0179	0,7457	1,3004	1,0902	1,018504844	1,85
Rakousko	0,9864	0,9356	1,0081	1,0096	0,984462229	-1,55
Maďarsko	0,9696	1,0496	1,0088	0,9961	1,005613536	0,56
Nizozemsko	0,9642	1,1121	0,9383	1,2919	1,067752005	6,78
Francie	1,0144	1,0888	1,0311	1,0653	0,988716614	-1,13
Spojené království	0,7993	0,8981	1,1233	0,9335	0,931453433	-6,86
Rumunsko	1,1828	1,0994	0,8781	1,1006	1,058790738	5,88
Belgie	1,3396	0,8471	0,8407	1,0206	0,993348426	-0,665
Španělsko	0,995	1,1053	1,1597	1,0142	1,066456458	6,65
Švédsko	0,9736	1,0944	1,1777	1,0804	1,079055978	7,91
Chorvatsko	1,0851	1,0271	0,9736	1,0835	1,041293107	4,13
Bulharsko	0,7918	0,581	0,9394	0,968	0,804228364	-19,58
Dánsko	0,9494	1,0885	1,0774	1,3718	1,111696805	11,17
Slovinsko	1,8765	1,1641	0,7907	1,0676	1,165305485	16,53
Řecko	0,9761	1,113	1,0087	0,9891	1,020347078	2,03
Litva	0,9861	1,059	1,1115	0,965	1,028758472	2,88
Finsko	1,0379	0,9409	0,9715	1,2632	1,046293375	4,63
Lotyšsko	1,0639	1,1139	0,9963	1,0093	1,044814892	4,48
Portugalsko	1,0688	0,9703	1,1607	1,0637	1,063739791	6,37
Irsko	0,8117	0,9897	1,3177	1,0435	1,025184494	2,52
Export do uvedených zemí	0,973	0,9505	1,0559	1,0898	0,992116297	-0,79
Export celkem	0,9729	0,9499	1,0628	1,0798	1,014811173	1,48

Zdroj: vlastní zpracování

Podle průměrného koeficientu růstu, který byl vypočítán pomocí geometrického průměru a je vyjádřen v procentech, byly zjištěny hodnoty průměrného meziročního nárůstu agrárního exportu u jednotlivých členských zemí Evropské unie. Nejvýraznější průměrný meziroční nárůst agrárního exportu z České republiky byl vykázán v případě Slovinska s hodnotou 16,53 %. Nárůst byl dosažen exportem především u komodit cigarety a cukr. Následuje Dánsko, kde export vzrostl o 11,17 %. Německo vykazující nejvyšší celkový nárůst ve sledovaném období meziročně rostlo o 7,47 %. Druhá nejdůležitější exportní destinace Slovensko vykazovala průměrný meziroční pokles o 0,53 %. Polsko vykázalo meziročně pokles o 3,44 %. Itálie, druhá nejvýznamnější exportní destinace ze starých členských zemí EU 15, rostla o 1,85 %. Maďarsko a Rakousko s nárůstem o 0,56 %, respektive poklesem o 1,55 % měly tendenci stagnovat. Nejvyšší pokles byl zaznamenán v případě Bulharska ve výši 19,58 %, a to především z důvodu poklesu exportu nápojů, tabáku a tabákových výrobků. Za ním se umístilo Spojené království s propadem o 6,86 %, způsobeným vystoupením z Evropské unie. Nejnižší pokles vykázala Francie ve výši 1,13 %.

U agrárního zahraničního obchodu do zemí celé EU včetně Velké Británie a v hodnoceném období vykázalo růst 16 zemí, pokles pak 7 zemí. Z toho se růst týkal 10 zemí patřících do EU 15 a 6 zemí EU 13. Pokles vykázaly v expotu 4 země z EU 15 a 3 země z EU 13.

Tabulka 15 – Průměrný koeficient růstu českého agrárního importu do členských zemí EU v období let 2017–2020

Název země	2017	2018	2019	2020	průměrný koeficient růstu (%)	změna (%)
	řetězové indexy	řetězové indexy	řetězové indexy	řetězové indexy		
Německo	1,0621	0,9953	1,0954	1,0556	1,051472413	5,15
Polsko	0,8928	1,0077	1,0076	1,0174	0,979978016	-2,00
Nizozemsko	0,9912	0,9687	1,0743	1,0182	1,01234214	1,23
Slovensko	0,9836	1,0107	1,1195	1,0076	1,029054226	2,91
Itálie	0,9962	1,0076	1,0873	1,038	1,031680827	3,17
Španělsko	1,1023	0,9966	1,0954	1,0008	1,047575133	4,76
Maďarsko	1,2047	1,0461	1,0308	0,9882	1,064431806	6,44
Rakousko	1,063	0,9471	1,0722	1,0479	1,031290901	3,13
Francie	1,0092	1,0392	1,1467	0,9133	1,023728779	2,37
Belgie	1,1192	0,8821	1,1759	1,0597	1,053160864	5,32
Spojené království	1,0333	1,0519	0,9848	0,9524	1,004828808	0,48
Rumunsko	1,1126	1,2256	1,2072	0,6548	1,018929008	1,89
Litva	2,6301	1,1235	1,2713	0,991	1,389046421	38,91
Řecko	1,1223	0,8495	1,142	1,2309	1,075945579	7,60
Dánsko	1,0005	1,0172	0,9567	0,9272	0,974749813	-2,53
Irsko	1,0131	1,1609	1,1191	0,821	1,01956471	1,96
Švédsko	1,1671	0,8738	0,912	1,1259	1,011588053	1,16
Bulharsko	1,8377	0,6234	1,0581	1,1499	1,08656835	8,66
Chorvatsko	0,9468	1,3677	0,8014	1,0726	1,02715044	2,72
Portugalsko	0,4742	1,0822	1,0931	1,0695	0,880090718	-11,99
Import z uvedených zemí	1,0233	0,9996	1,0767	1,0146	1,028145782	2,82
Import celkem	1,0173	0,9974	1,0767	1,0204	1,027533271	2,75

Zdroj: vlastní zpracování

Podle průměrného koeficientu růstu, který byl vypočítán pomocí geometrického průměru a je vyjádřen v procentech, byly zjištěny hodnoty průměrného meziročního nárůstu agrárního importu u jednotlivých členských zemí Evropské unie. Nejvýraznější průměrný meziroční nárůst agrárního importu do České republiky vykázala Litva s hodnotou nárůstu 38,90 %. Dovoz z této pobaltské republiky představují zejména ryby, mořské plody, olej a hnojiva. V případě Litvy byl zaznamenán výrazný nárůst hodnoty agrárního importu, přesto však se Litva podílí na českém agrárním importu nízkým podílem. Je následována Řeckem s hodnotou přírůstku 7,6 %. Německo jako nejvýznamnější obchodní destinace pro teritoriální skladbu českého agrárního importu vykázalo ve sledovaném období průměrný meziroční nárůst o 5,15 %. Polsko zaznamenalo mírný pokles o rovná 2 %. Nizozemsko rostlo o 1,23 %. Slovensko meziročně průměrně vzrostlo o necelá 3 %. Itálie a Španělsko však vykázaly vyšší hodnoty průměrného meziročního nárůstu agrárního importu než Slovensko, a to 3,2 %, respektive 4,76 %. Nejvyšší poklesy hodnoty českého agrárního dovozu z daných zemí byly zjištěny u Portugalska (o 12 %) a Dánska (o 2,53 %).

Ze všech zemí Evropské unie byl u importu agrárních produktů do České republiky zaznamenán nárůst u 17 zemí a u 3 zemí pokles. Růst agrárního importu vykázalo 12 zemí z EU 15 a 5 zemí z EU 13. Pokles se týkal 2 zemí EU 15 a 1 země EU 13. Dovozy agrárního zboží z Evropské unie se týkají především vepřového masa, pekařského zboží, potravinářských přípravků, sýrů a tvarohu, čokolády a kakaových přípravků, cigaret, kávy, vína, drůbežního masa a drobů.

4.7 Grafické znázornění

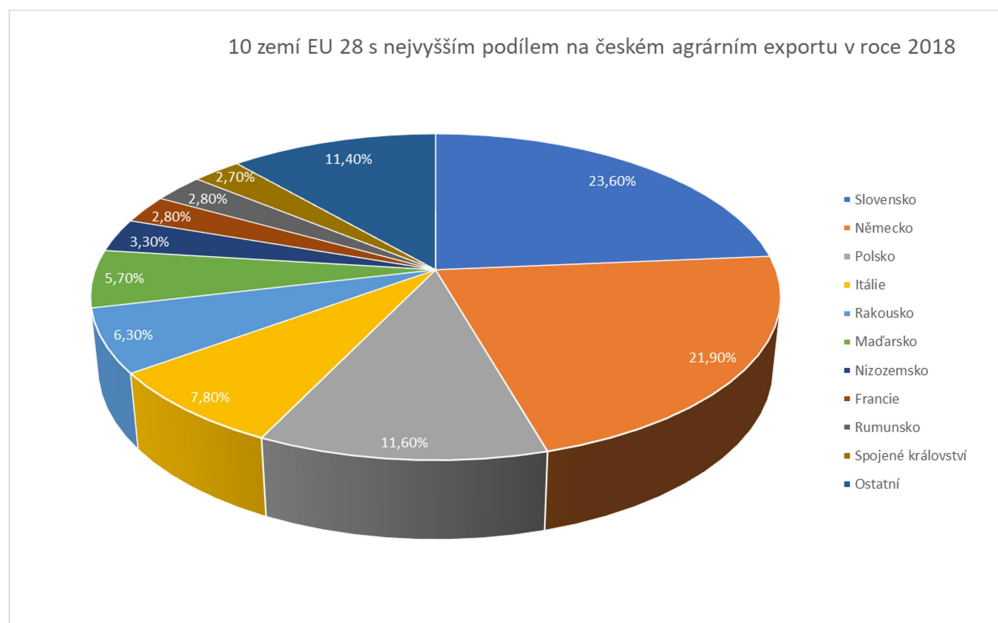
V práci jsou použity různé typy grafů, protože zobrazení dat přispívá k jejich lepší srozumitelnosti, čitelnosti a zajímavosti.

Spojnicové grafy znázorňují vývoj a změny dat v určitém časovém období, to znamená, že zdůrazňují spíše časový průběh. Pokud se jedná o výsečové grafy, zobrazují poměr jednotlivých částí k celku a jsou podle mne vhodné pro zdůraznění významu určitého prvku. Pruhové grafy zobrazují jednotlivé hodnoty v určitém okamžiku a umožňují porovnání jednotlivých složek. Osy grafu jsou otočené, osa x je orientovaná svisle a osa y je vodorovná. Důraz je více kladen na porovnání než na časový průběh. Bodový graf zobrazuje vztah mezi hodnotami datových řad. U tohoto typu grafu nemusí být intervaly na vodorovné ose stejně velké.

Následuje grafické vyjádření dynamiky růstu českého agrárního vývozu a dovozu do nejvýznamnějších deseti obchodních destinací v rámci členských států integračního uskupení Evropská unie. Dále pak následují údaje pro 10 nejvýznamnějších obchodních destinací ze třetích zemí. Údaje znázorněné v grafech se vztahují k období let 2018–2020.

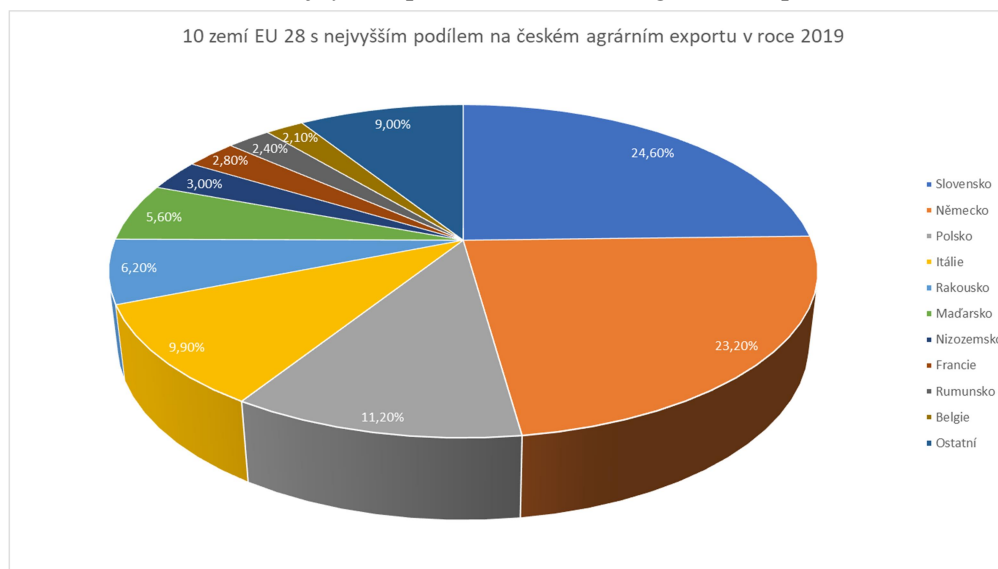
4.7.1 Export – členské státy EU

Graf 3 – 10 zemí EU s nejvyšším podílem na českém agrárním exportu v roce 2018

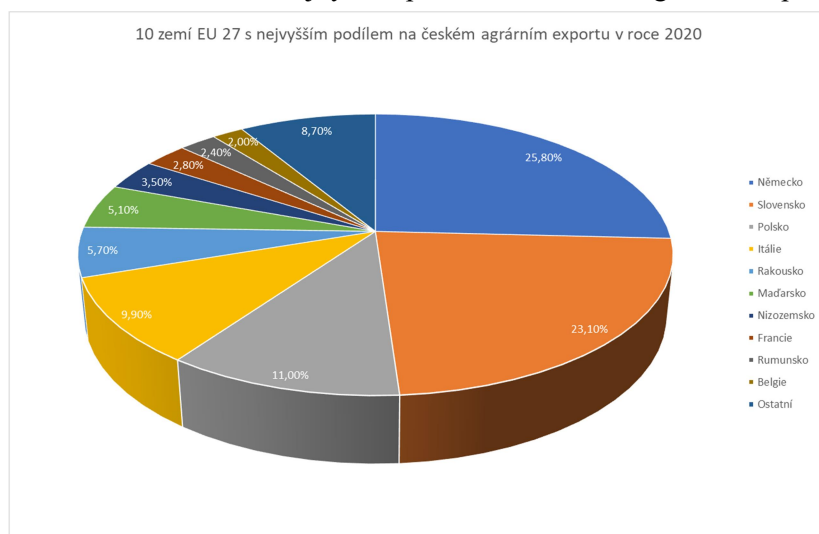
Zdroj: vlastní zpracování

Graf 4 – 10 zemí EU s nejvyšším podílem na českém agrárním exportu v roce 2019

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5 – 10 zemí EU s nejvyšším podílem na českém agrárním exportu v roce 2020

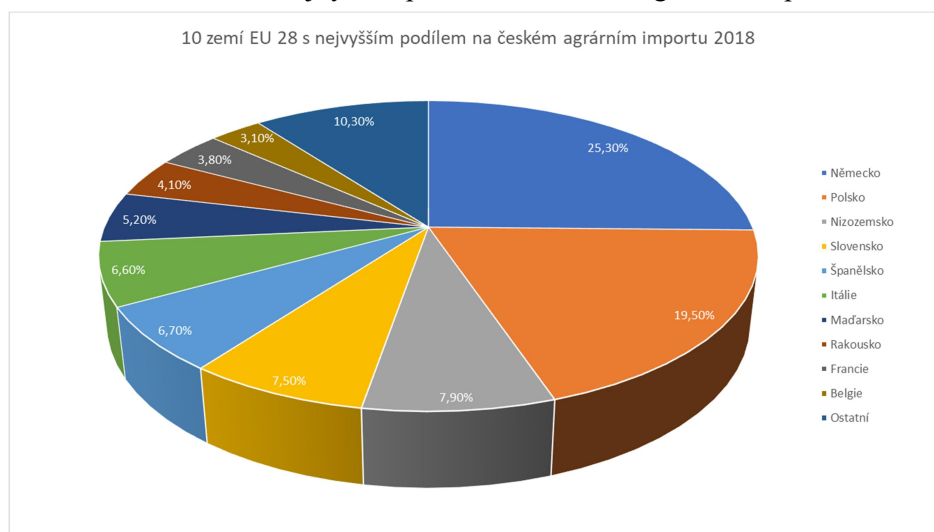

Zdroj: vlastní zpracování

Výše uvedené grafy názorně ukazují, že agrární vývoz z České republiky potvrzuje dlouhodobý trend orientace na sousední členské státy Evropské unie. Jedná se především o Německo, Slovensko, Polsko, Itálii, Rakousko a Maďarsko. V roce 2020 byla zaznamenána změna v pořadí nejvýznamnějších exportních destinací pro AZO ČR, kdy se na první místo dostalo Německo s hodnotou nárůstu o 2,60 % na podíl 25,80 % a vystřídalo tak Slovensko, které oproti roku 2019 pokleslo o 1,5 % na 23,10 %. Ostatní pořadí zbývajících států se neměnilo.

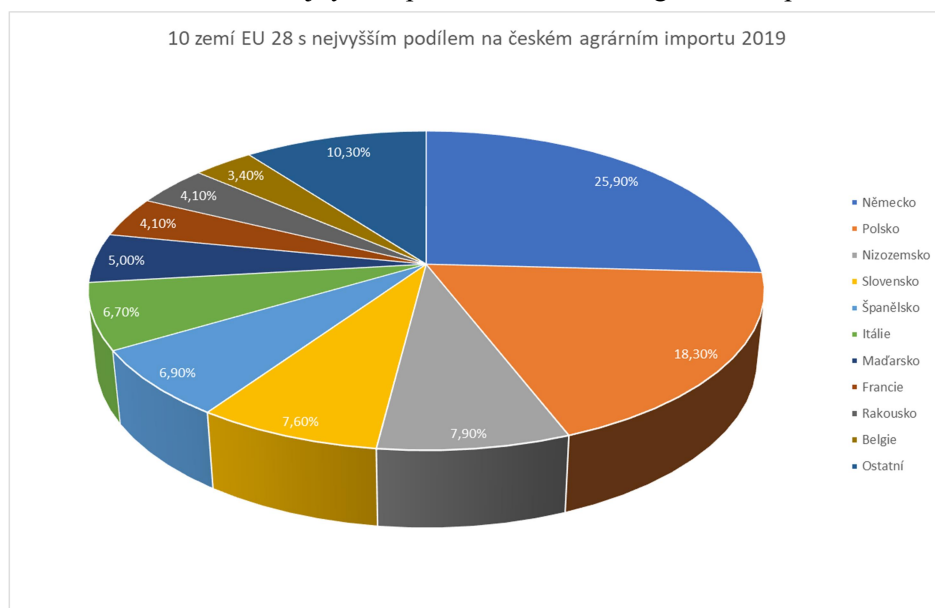
4.7.2 Import – členské státy EU

Graf 6 – 10 zemí EU s nejvyšším podílem na českém agrárním importu v roce 2018

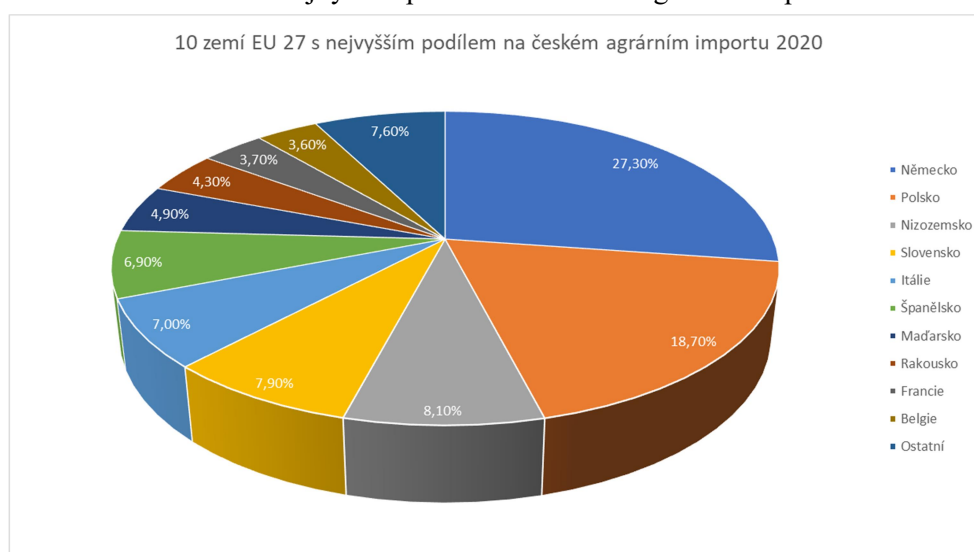
Zdroj: vlastní zpracování

Graf 7 – 10 zemí EU s nejvyšším podílem na českém agrárním importu v roce 2019

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 8 – 10 zemí EU s nejvyšším podílem na českém agrárním importu v roce 2020

Zdroj: vlastní zpracování

Z uvedených grafů vyplývá, že pořadí hlavních odběratelských a dodavatelských zemí agrárních výrobků z České republiky se v podstatě nemění. V roce 2019 směřoval český agrární export jako i v minulosti největší měrou na Slovensko následované Německem, Polskem, Itálií, Rakouskem, Maďarskem a Nizozemskem. Naopak dovoz pocházel především z Německa, Polska, Nizozemska, Slovenska, Španělska a Itálie.

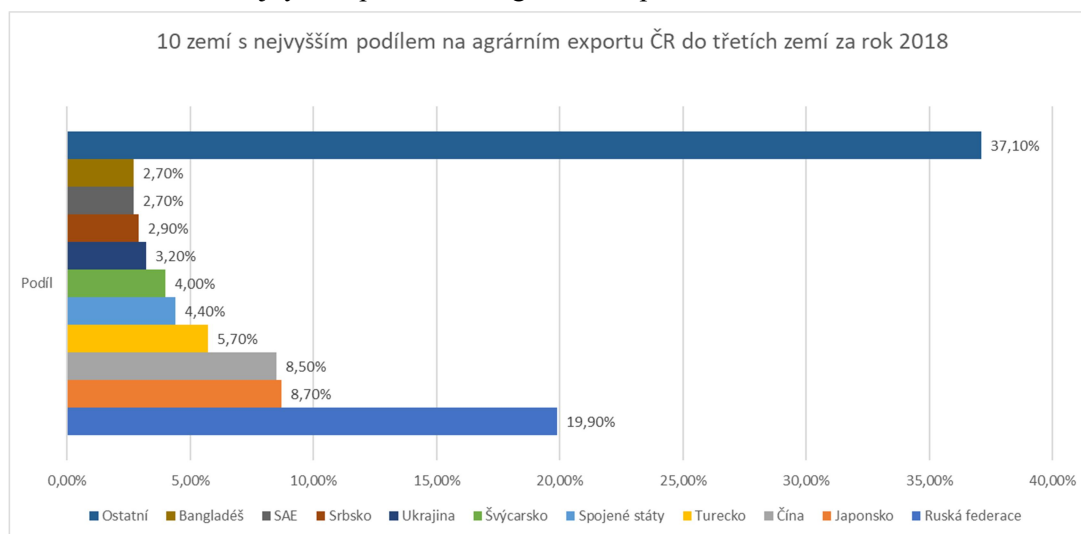
V roce 2020 došlo u vývozu agrárních produktů z České republiky ke změně, kdy se největším dovozním trhem stalo Německo následované Slovenskem, Polskem, Itálií, Rakouskem, Maďarskem, Nizozemskem.

Z analyzovaných dat vyplývá, že teritoriální skladba českého agrárního zahraničního obchodu neprošla v období let 2018–2020 podstatnými změnami. Růst dovozu se týkal a týká rozhodující měrou nejvyspělejších států Evropské unie.

4.7.3 Třetí země – export

Agrární obchod mezi Českou republikou a třetími zeměmi názorně ilustrují následující grafy.

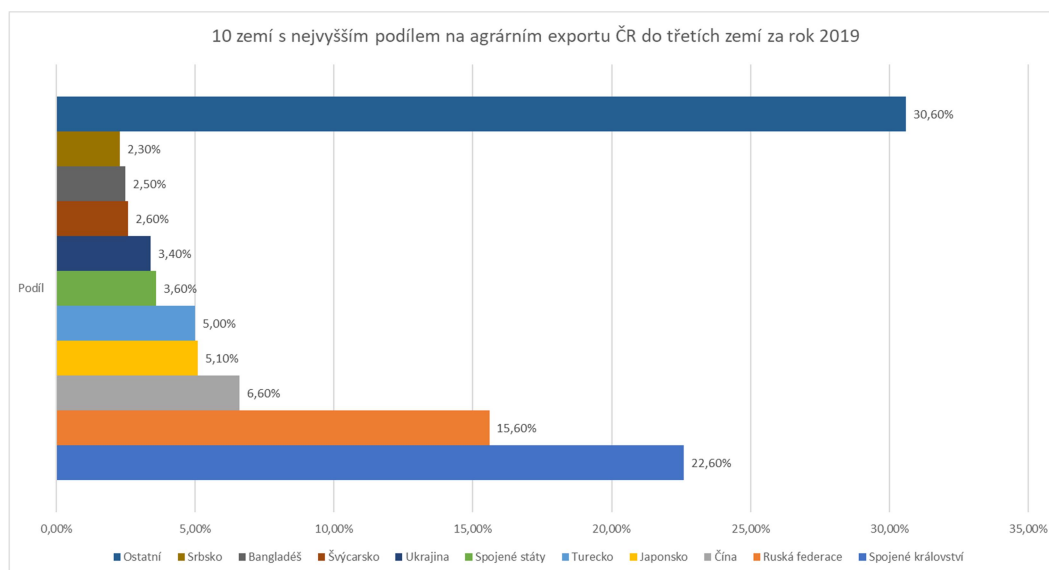
Graf 9 – 10 zemí s nejvyšším podílem na agrárním exportu ČR do třetích zemí za rok 2018

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu číslo 9 vyplývá, že nejvyšší podíl na agrárním exportu České republiky do třetích zemí v roce 2018 měla Ruská federace ve výši 19,9 %. Se značným odstupem pak následovalo Japonsko s hodnotou podílu 8,7 % a Čína s výší 8,5 %. Turecko se podílelo na agrárním exportu České republiky 5,7 %. Spojené státy vykázaly podíl na teritoriální struktuře českého agrárního exportu 4,4 %. Alpské Švýcarsko se podílelo 4,0 %. Ukrajina, Srbsko, SAE a Bangladéš oscilovaly okolo 3,0 % podílu. Zbývající třetí země se pak podílely na agrárním obchodu 37,1 %.

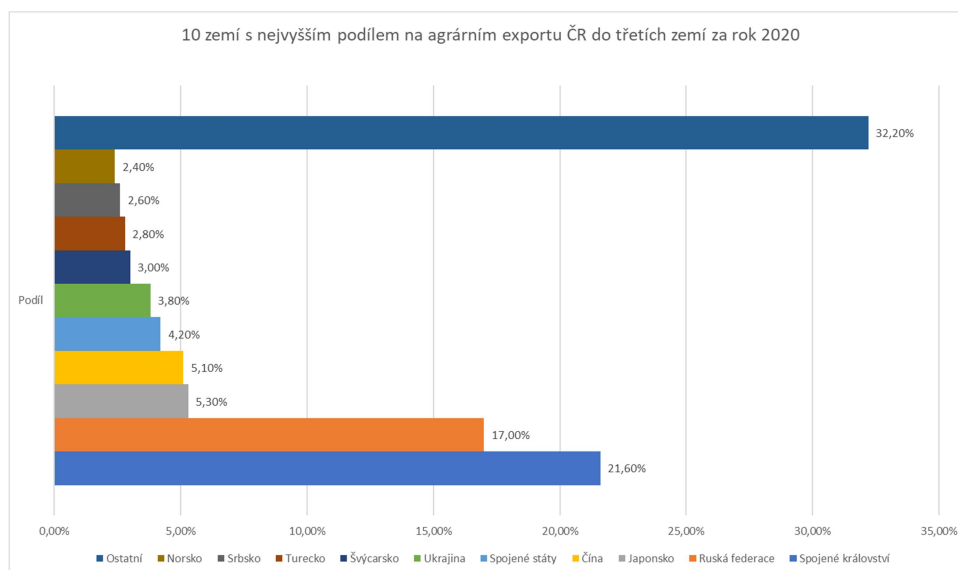
Graf 10 – 10 zemí s nejvyšším podílem na agrárním exportu ČR do třetích zemí za rok 2019

Zdroj: vlastní zpracování

Následující graf 10 ukazuje významnou změnu v pořadí třetích zemí s podílem na agrárním exportu České republiky. Nejvýznamnější zemí pro český agrární export se stalo Spojené království s podílem 22,6 %. Podíl Spojeného království vzrostl v důsledku chystaného vystoupení z Evropské unie. Díky dřívějším vazbám se stalo nejvýznamnější exportní destinací z nečlenských zemí. Bylo následováno Ruskou federací ve výši 15,6 %. Čína oproti roku 2018 poklesla na 6,6 %, tj. o 1,9 %. Japonsko s 5,1 % zaznamenalo pokles o 3,6 %, přestože byla uzavřena dohoda o volném obchodu s Evropskou unií. Turecko s 5,0 % rovněž vykázalo mírný pokles o 0,7 %. Spojené státy (3,6 %), Ukrajina (3,4 %), Švýcarsko (2,6 %), Bangladéš (2,5 %) a Srbsko (2,3 %) oscilovaly v rozmezí podílu 2 % až 4 %. Zbývající třetí země zaznamenaly oproti roku 2018 pokles o cca 7 %, tj. na 30,6 %.

Graf 11 – 10 zemí s nejvyšším podílem na agrárním exportu ČR do třetích zemí za rok 2020

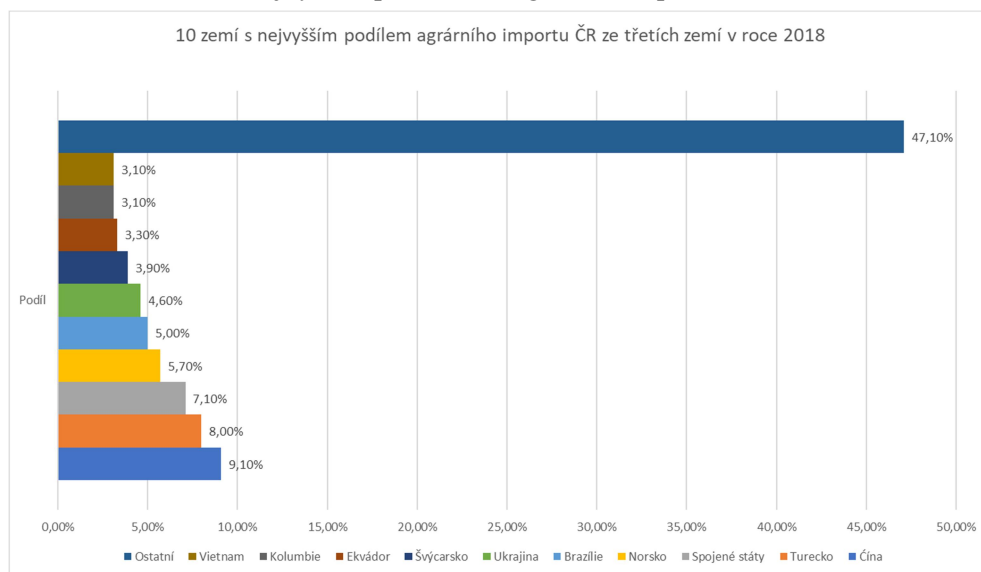

Zdroj: vlastní zpracování

Export do třetích zemí v roce 2020 vykazuje graf 11. Jako v předcházejícím roce obsadilo první příčku Spojené království již po vystoupení z integračního uskupení Evropská unie k 31. lednu 2020 s výší 21,6 %. Ruská federace zaznamenala podíl na exportu ve výši 17 %. Třetí Japonsko ve výši 5,3 % zůstává na téměř stejné úrovni. Čína zaznamenává pokles na 5,1 %, tj. o 1,5 %. Spojené státy naopak zaznamenávají mírný nárůst na 4,2 % oproti 3,6 % v minulém roce. Ukrajina (3,8 %), Švýcarsko (3,0 %), Turecko (2,8 %), Norsko (2,4 %) se pohybovaly v rozmezí hodnot 2,4 % až 3,8 %. Ostatní nečlenské státy vykázaly podíl na AZO 32,2 %, což je mírný nárůst oproti předchozímu roku.

4.7.4 Třetí země – import

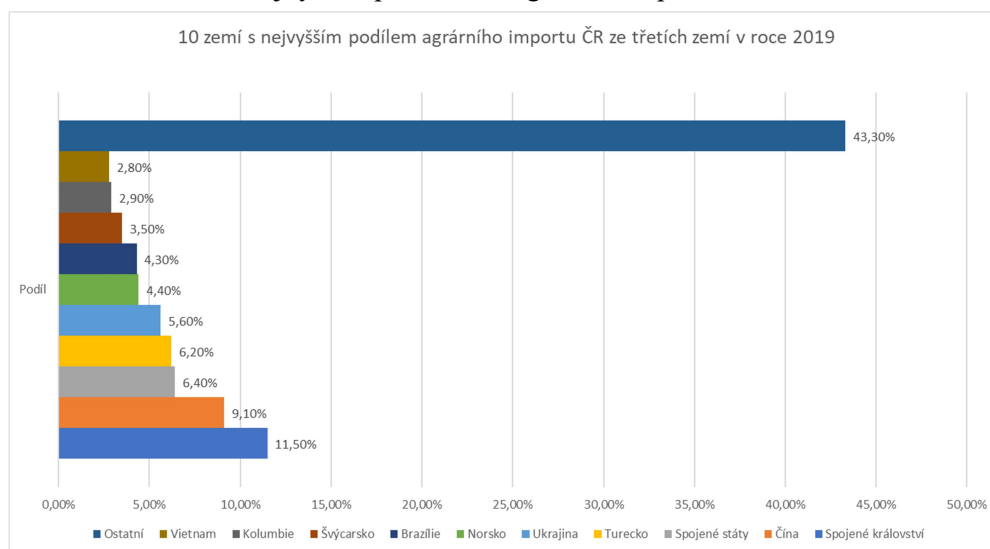
Graf 12 – 10 zemí s nejvyšším podílem na agrárním importu ČR ze třetích zemí za rok 2018

Zdroj: vlastní zpracování

Import z Číny činil 9,1 %, následovalo Turecko s 8 % a Spojené státy se 7,1 %. Z Norska byl vykázán dovoz ve výši 5,7 %, z Brazílie ve výši 5 %. Další země: Ukrajina (4,6 %), Švýcarsko (3,9 %), Ekvádor (3,3 %), Kolumbie (3,1 %) a Vietnam též (3,1 %). Těchto 10 výše uvedených třetích zemí se na agrárním importu podílelo 52,9 %. Ostatní nečlenské státy představovaly v agrárním importu v hodnoceném roce podíl 47,1 %.

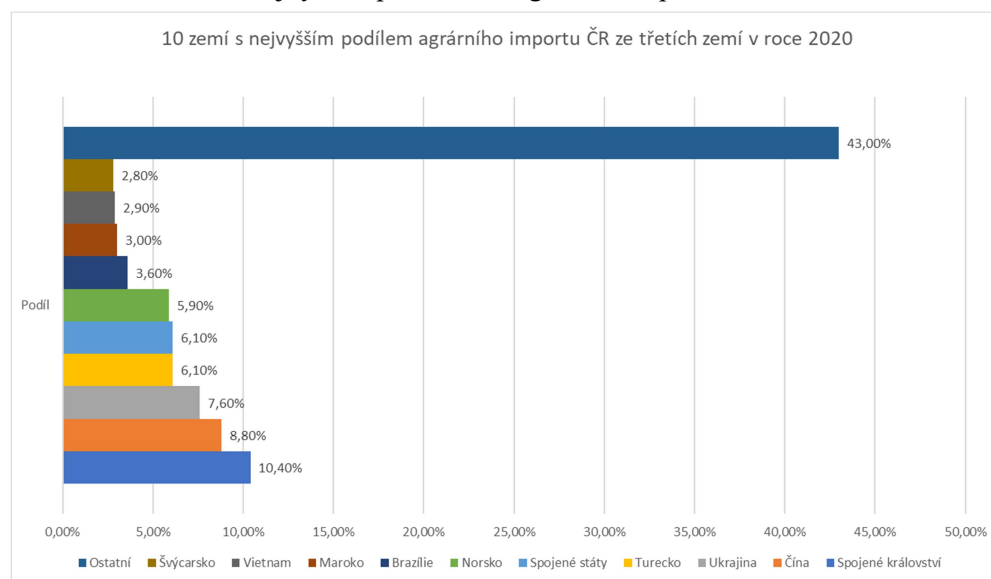
Graf 13 – 10 zemí s nejvyšším podílem na agrárním importu ČR ze třetích zemí za rok 2019

Zdroj: vlastní zpracování

Rok 2019 již zaznamenává v importu ze třetích zemí výraznou změnu u Spojeného království, a to ve výši 11,5 %. Následuje Čína s 9,1 %, Spojené státy se 6,4 % a Turecko se 6,2 %. Hranici dovozu se 6 % nepřekračují následující země: Ukrajina (5,6 %), Norsko (4,4 %), Brazílie (4,3 %), Švýcarsko (3,5 %), Kolumbie (2,9 %) a Vietnam (2,8 %). Z těchto deseti zemí představovala výše agrárního importu 56,7 %, z ostatních pak 43,3 %.

Graf 14 – 10 zemí s nejvyšším podílem na agrárním importu ČR ze třetích zemí za rok 2020

Zdroj: vlastní zpracování

Stejně jako v předchozím roce zaujímalo roli hlavní importní destinace Spojené království, a to ve výši 10,4 %. To činí pokles o 1,1 % oproti minulému roku. Následovala Čína s hodnotou 8,8 %, tedy s meziročním poklesem o 0,3 %. Z Číny se jedná především o dovoz rýže, čaje, vepřových masových konzerv a tropického ovoce. Třetí místo obsadila Ukrajina se 7,6 %, následovalo Turecko s 6,1 % (dovoz červené a černé čočky, ovoce) shodně se Spojenými státy (tabasco, fazole, maso) také ve výši 6,1 %. Norsko zaznamenalo nárůst o 1,5 % na 5,9 % (ryby a mořské plody). Brazílie vykázala mírný pokles ve výši 0,7 % na hodnotu 3,6 %. Mezi 10 nejvýznamnějších mimounijních obchodních partnerů se zařadilo Maroko s výší importu 3,0 %. Vietnam a Švýcarsko se podílely na českém agrárním importu 2,9 % respektive 2,8 %.

Z Argentiny a Austrálie se dováží především hovězí maso, které se v Německu a Polsku dále zpracovává a následně je dovezeno do České republiky (např. steaky). Brazílie dováží na český agrární trh různé druhy kávy, třtinový cukr, banány, kakao. V případě Kanady jde především o dovoz geneticky upravené hnědé čočky.

Zhodnocení významu exportu a importu do třetích zemí, zejména po vystoupení Spojeného království z Evropské unie, je následující:

Mezi třetí země se řadí dle definice Evropské unie všechny státy, které nejsou členy integračního uskupení EU. Evropská unie uzavřela asociační dohody se státy MERCOSUR a různé obchodní dohody s dalšími uskupeními (ESVO, SNS).

Pro teritoriální strukturu agrárního zahraničního obchodu České republiky se třetími zeměmi je významná například dohoda uzavřená v únoru 2019 o volném obchodu s Japonskem, které patří mezi významné obchodní destinace mimo EU. Japonsko se v roce 2021 zařadilo na čtvrté místo na straně českého agrárního exportu s podílem 0,5 %. Rovněž významnými obchodními partnery pro český AZO mimo EU jsou také Ukrajina a Turecko, se kterými jsou také uzavřeny asociační dohody. Ukrajina se v roce 2021 podílela na straně exportu agrární produkce 0,6 %, což jí řadí na třetí místo a na straně importu 1,5 %, kde byla nejvýznamnějším obchodním partnerem. V případě Turecka se v daném roce jednalo o podíl na straně exportu agrární produkce ve výši 0,3 %, tedy na sedmém místě. U importu obsadilo Turecko páté místo s hodnotou podílu 0,9 %.

Velká Británie se rozhodla vystoupit z EU v roce 2016. K definitivnímu vystoupení z EU došlo k 31. lednu 2020. Do té doby byly dodržovány ze strany Spojeného království zákony platné v EU včetně volného pohybu zboží, osob a kapitálu. V současnosti došlo k dočasnému přerušování plynulosti volného pohybu zboží mezi Spojeným královstvím a zeměmi EU v důsledku globálních problémů v souvislosti s opatřeními kvůli koronavirové krizi. Vývoz potravin do Evropské unie včetně České republiky z Velké Británie výrazně klesl. Nejvíce dopadlo hovězí maso a sýry, jak uvedla britská Federace pro potraviny a nápoje (FDF). Ztráty z prodejů nenahrazují ani zvýšené prodeje do třetích zemí, zejména do Číny a Austrálie. Ztráta činí cca 2 mld. liber (59,2 mld. Kč). U hovězího masa propad činí cca 37 %, u sýrů 34 %, u mléčných výrobků a čokolády 19 %. Z toho jednu čtvrtinu odhadovaných ztrát představuje Irsko. O celou polovinu se snížil export do Německa, Španělska a Itálie. V případě Spojeného království byl v roce 2020 zaznamenán pokles agrárního exportu z České republiky o 1 578 mil. Kč, tj. o 24,73 %.

Některé evropské firmy se přes trvalý ruský sankční režim přizpůsobily situaci a přesunuly výrobu na území Ruska. To učinily například francouzské firmy Lactalis a Danone. Rusko přilákalo zahraniční investice v oborech potravinářství a zemědělství. Řada firem z Itálie, Francie, Španělska nebo Finska na tyto nabídky reflektovala a vybudovala či buduje závody v Rusku. Embargo ruským zemědělcům a potravinářům

pomáhá, protože vyřazuje západní konkurenci. Rusko je soběstačné v celé produkci vepřového a drůbežního masa. Naopak je snaha vyvážet z Ruska obilí a olej. Embargo v roce 2014 a v následujících letech znamenalo 30% propad českého agrárního obchodu do Ruska. Nejlepší výsledky byly zaznamenány v roce 2018, a to 3,1 mld. Kč. Česká republika vyvážela do Ruska pivo, násadová vejce, maková semena, pekařské zboží, potravinové přípravky, chmel, cukrovinky a krmivo pro zvířata.

V roce 2018 se například zvýšil vývoz piva o 50 % (včetně vývozu českých sládků). Jedná se například o pivo značky Žatecký Gus vyráběné s použitím žateckého chmele. Toto pivo dobylo celé ruské území a odtud se rozšířilo i na Ukrajinu. Rusko vyváží do České republiky maso, alkoholické nápoje, droždí a ječmen. Rusko prodloužilo platnost zákazu dovozu do konce roku 2022, a to zejména na maso, mléko a masné či mléčné výrobky. Díky působení agrárních diplomatů došlo v roce 2020 ve většině třetích zemí k meziročnímu nárůstu agrárního exportu. Jedná se o tyto země: Spojené arabské emiráty (o 40 %), Libanon (o 33,9 %), Rusko (o 24 % – v současnosti bez diplomata), Srbsko (o 18,9 %) a Čínu (o 6,3 %).

4.8 Hodnocení celkového AZO ČR

Tempo dynamiky vývoje agrárního zahraničního obchodu vykazuje dlouhodobě rostoucí tendenci. V případě českého agrárního exportu se růstové tendence vyvíjejí mnohem dynamičtěji než v případě českého agrárního importu.

Tabulka 16 – Vývoj celkového AZO ČR v letech 2015 až 2020 (mld. Kč)

Ukazatel	Obrat AZO	Agrární export	Agrární import	Saldo AZO	Stupeň krytí importu exportem (%)	Podíl salda na exportu (%)	Podíl obratu AZO na obratu celk. ZO (%)	Podíl agrár. exportu na celk. exportu (%)	Podíl agrár. importu na celk. importu (%)
2015	422,1	201,4	220,7	-19,3	91,3	9,6	5,7	5,2	6,3
2016	426,3	201,6	224,7	-23,1	89,7	11,5	5,7	5,1	6,4
2017	424,7	196,1	228,6	-32,4	85,8	16,5	5,3	4,6	6,0
2018	414,3	186,3	228,0	-41,7	81,7	22,4	4,9	4,2	5,7
2019	443,5	198,0	245,5	-47,5	80,7	24,0	5,1	4,3	6,0
2020	464,3	213,8	250,5	-36,7	85,4	17,2	5,5	4,8	6,4
2021	496,8	227,5	269,3	-41,9	84,5	18,4	5,2	4,6	5,9

Zdroj: vlastní zpracování ČSÚ (2021b)

Z tabulky vyplývá, že v období let 2015–2021 byl zaznamenán nárůst celkového obratu AZO o 74,7 mld. Kč v roce 2021 oproti roku 2015, tj. o 17,70 %. V případě českého agrárního exportu hodnota narostla o 26,1 mld. Kč, tedy o 13 %. U agrárního importu rostla hodnota výrazněji o 48,6 mld. Kč, tj. o 22 %. Naopak se za období sedmi let více než dvojnásobně prohloubilo záporné saldo obchodní bilance AZO České republiky. Ze schodku 19,3 mld. Kč z roku 2015 na 41,9 mld. Kč v roce 2021, tedy o 22,6 mld. Kč, v relativním vyjádření o 217,1 %. Největší hodnota záporného salda ve výši 47,5 mld. Kč byla vykázána v roce 2019, což je proti hodnocenému roku 2015 více než dvojnásobek, přesněji to bylo o 246 %.

Stupeň krytí importu exportem klesl o 6,8 %. Naopak podíl záporného salda na importu se téměř zdvojnásobil z hodnoty 9,6 % v roce 2015 na 18,4 % v roce 2021.

4.9 Dynamika českého agrárního zahraničního obchodu od roku 2004

Dynamika tempa růstu je vyjádřena v následujících tabulkách a grafech jednak formou absolutního přírůstku, to je hodnotou vyjádřenou v čase t proti času $t-1$, a dále je vyjádřena průměrným absolutním přírůstkem nebo průměrným koeficientem růstu (nazývaným též průměrné tempo růstu).

Následující doprovodné grafy názorně ilustrují vývoj českého agrárního exportu, importu a salda obchodní bilance AZO ČR rozděleného do třech významných období. První část grafů vždy zobrazuje období po vstupu České republiky do Evropské unie v roce 2004 až k počátku světové finanční krize v roce 2009. Následuje období krize do roku 2014 a poslední část zachycuje následné hospodářské oživení od roku 2014 do roku 2020.

Následuje tabulka znázorňující trendy vývoje **celkového** českého agrárního **exportu** od přistoupení ČR do EU v roce 2004. Barevné vyjádření ukazuje na nejnižší a nejvyšší dosažené výsledky. Nejnižší hodnoty jsou označeny červeně a nejvyšší zeleně.

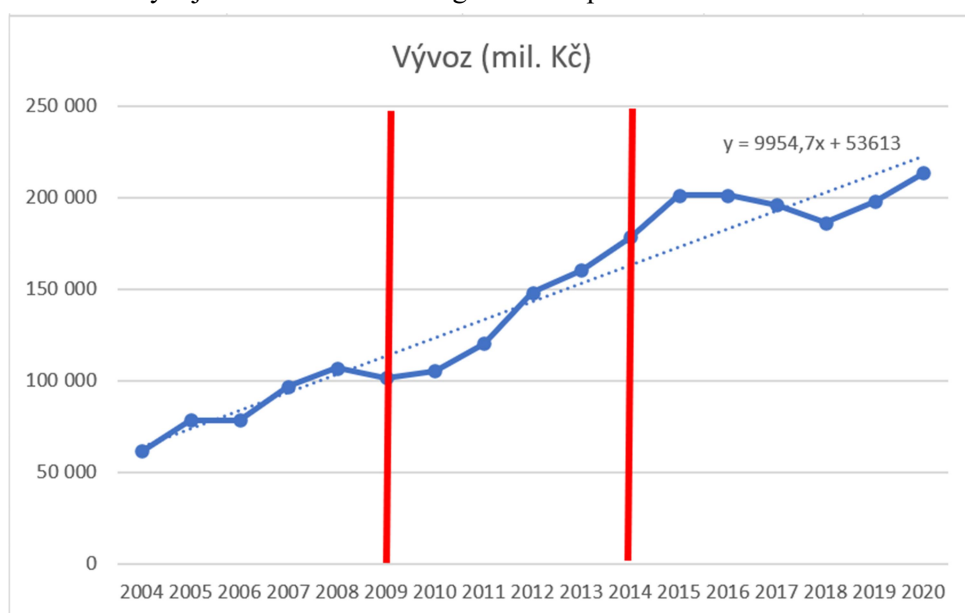
Tabulka 17 – **Trendy** vývoje **celkového** českého agrárního **exportu** od přistoupení ČR do EU v roce 2004

Rok	Vývoz	absolutní přírůstky	řetězové indexy	bazické indexy	průměrné absolutní přírůstky (mil. Kč)	průměrný koeficient růstu (%)	období
	(mil. Kč)	dt = yt - yt-1	kt= yt/yt-1	bt= yt/y1			
2004	61 526	x	x	1,0000			
2005	78 520	16 994	1,2762	1,2762			
2006	78 542	22	1,0003	1,2766			
2007	96 880	18 338	1,2335	1,5746			
2008	106 931	10 051	1,1037	1,7380			
2009	101 708	-5 223	0,9512	1,6531	8 036	1,10576	2004-2009
2010	105 364	3 656	1,0359	1,7125			
2011	120 381	15 017	1,1425	1,9566			
2012	148 309	27 928	1,2320	2,4105			
2013	160 594	12 285	1,0828	2,6102			
2014	178 544	17 950	1,1118	2,9019	15 367	1,11912	2010-2014
2015	201 400	22 856	1,1280	3,2734			
2016	201 600	200	1,0010	3,2767			
2017	196 100	-5 500	0,9727	3,1873			
2018	186 300	-9 800	0,9500	3,0280			
2019	198 000	11 700	1,0628	3,2182			
2020	213 800	15 800	1,0798	3,4750	5 876	1,03049	2015-2020

Zdroj: vlastní zpracování

Graf znázorňující vývoj českého agrárního **exportu** od přistoupení ČR do Evropské unie s vyznačenou trendovou funkcí.

Graf 15 – Vývoj celkového českého agrárního exportu od roku 2004

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka znázorňující trendy vývoje celkového českého agrárního **importu** od přistoupení ČR do EU v roce 2004.

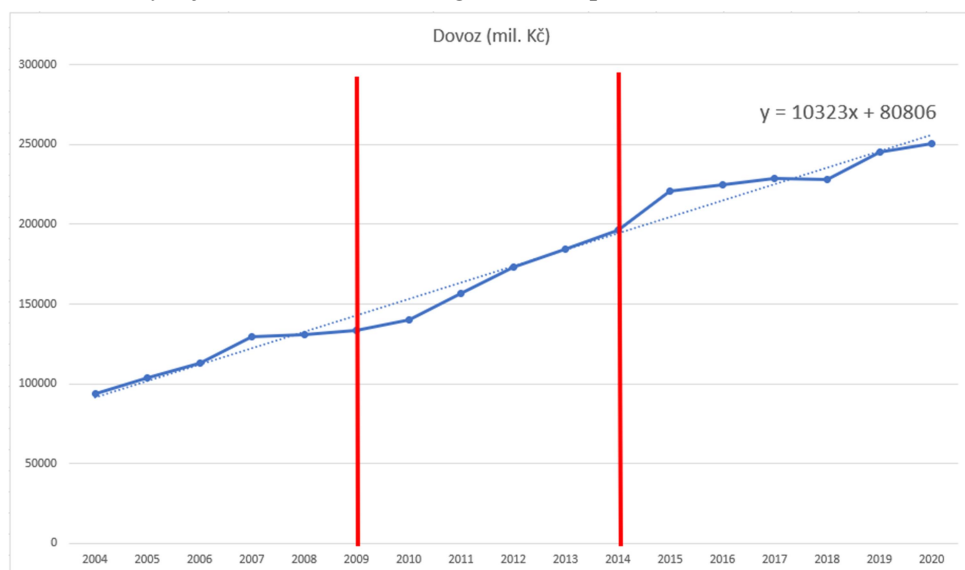
Tabulka 18 – **Trendy** vývoje **celkového** českého agrárního **importu** od přistoupení ČR do EU v roce 2004

Rok	Dovoz (mil. Kč)	absolutní přírůstky dt = yt - yt-1	řetězové indexy kt= yt/yt-1	bazické indexy bt= yt/y1	průměrné absolutní přírůstky (mil. Kč)	průměrný koeficient růstu (%)	období
2004	93822	x	x	1			
2005	103 522	9 700	1,1034	1,1034 Kč			
2006	112 737	9 215	1,0890	1,2016 Kč			
2007	129 333	16 596	1,1472	1,3785 Kč			
2008	131 048	1 715	1,0133	1,3968 Kč			
2009	133 735	2 687	1,0205	1,4254 Kč	7 983	1,0735	2004 - 2009
2010	140 008	6 273	1,0469	1,4923 Kč			
2011	156 674	16 666	1,1190	1,6699 Kč			
2012	173 026	16 352	1,1044	1,8442 Kč			
2013	184 674	11 648	1,0673	1,9683 Kč			
2014	196 502	11 828	1,0640	2,0944 Kč	12 553	1,0800	2010 - 2014
2015	220 700	24 198	1,1231	2,3523 Kč			
2016	224 700	4 000	1,0181	2,3950 Kč			
2017	228 600	3 900	1,0174	2,4365 Kč			
2018	228 000	-600	0,9974	2,4301 Kč			
2019	245 500	17 500	1,0768	2,6167 Kč			
2020	250 500	5 000	1,0204	2,6699 Kč	9 000	1,0413	2015 - 2020

Zdroj: vlastní zpracování

Uvedený graf ilustruje vývoj českého agrárního **importu** od přistoupení ČR do Evropské unie s vyznačenou trendovou funkcí.

Graf 16 – Vývoj celkového českého agrárního importu od roku 2004

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka znázorňující trendy vývoje celkového českého **agrárního salda** od přistoupení ČR do EU v roce 2004.

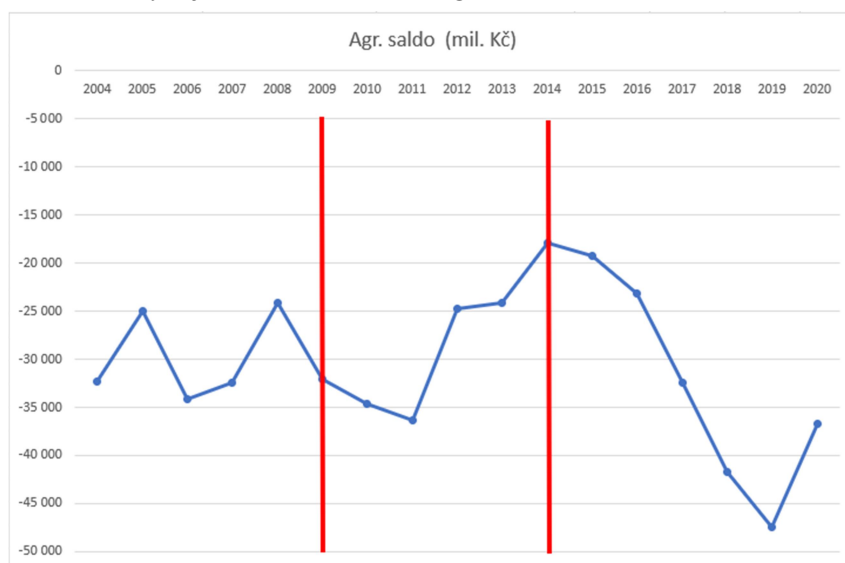
Tabulka 19 – **Trendy** vývoje **celkového** českého **agrárního salda** od přistoupení ČR do EU v roce 2004

Rok	Agr. saldo (mil. Kč)	absolutní přírůstky dt = yt - yt-1	řetězové indexy kt= yt/yt-1	bazické indexy bt= yt/y1	průměrné absolutní přírůstky (mil. Kč)	průměrný koeficient růstu (%)	období
2004	-32 295	x	x	1			
2005	-25 003	7 292	0,7742	0,7742			
2006	-34 195	-9 192	1,3676	1,0588			
2007	-32 453	1 742	0,9491	1,0049			
2008	-24 117	8 336	0,7431	0,7468			
2009	-32 027	-7 910	1,3280	0,9917	54	0,9983	2004 - 2009
2010	-34 644	-2 617	1,0817	1,0727			
2011	-36 293	-1 649	1,0476	1,1238			
2012	-24 717	11 576	0,6810	0,7654			
2013	-24 080	637	0,9742	0,7456			
2014	-17 958	6 122	0,7458	0,5561	2 814	0,8907	2010 - 2014
2015	-19 300	-1 342	1,0747	0,5976			
2016	-23 100	-3 800	1,1969	0,7153			
2017	-32 400	-9 300	1,4026	1,0033			
2018	-41 700	-9 300	1,2870	1,2912			
2019	-47 500	-5 800	1,1391	1,4708			
2020	-36 700	10 800	0,7726	1,1364	-3 124	1,1265	2015 - 2020

Zdroj: vlastní zpracování

Uvedený graf ilustruje vývoj českého **agrárního salda** od přistoupení ČR do Evropské unie s vyznačenou trendovou funkcí.

Graf 17 – Vývoj celkového českého **agrárního salda** od roku 2004

Zdroj: vlastní zpracování

5 Zhodnocení

Bakalářská práce měla za cíl identifikovat změny v teritoriální struktuře agrárního zahraničního obchodu České republiky po jejím přistoupení do integračního uskupení Evropská unie od května roku 2004 až po současnost. Dalším úkolem zadané práce bylo vymezit významné vlivy, které formovaly nebo stále formují vývoj teritoriální struktury AZO ČR. Po přistoupení České republiky k Evropské unii od 1. května 2004 nastaly výrazné změny působící na český agrární obchod se zahraničím z důvodu uplatňování pravidel pro Společnou obchodní politiku Evropské unie. Zásadní vlivy na teritoriální strukturu agrárního zahraničního obchodu České republiky měla a má především Společná obchodní politika a koncept jednotného evropského trhu zahrnující volný pohyb osob, zboží, služeb, kapitálu a práce a rovněž také Společná zemědělská politika Evropské unie a její následná reforma. Na jednotném vnitřním trhu členských států Evropské unie proběhlo odstranění veškerých obchodních bariér vedoucí k rostoucímu podílu členských států na agrárním obchodu České republiky, která se musela vzdát možnosti využívat ochranná opatření před levným a nevhodným dovozem ze zahraničí.

Zapojení České republiky do jednotného vnitřního trhu mělo za následek výraznou proměnu teritoriální struktury českého agrárního exportu a importu. Došlo ke značnému nárůstu hodnot a objemů jak na straně agrárního exportu, tak i na straně agrárního importu. V případě agrárního exportu byla vykazována vyšší dynamika růstu. I přes tyto pozitivní změny však zůstává saldo obchodní bilance agrárního zahraničního obchodu České republiky trvale záporné po celou dobu členství ČR v EU. Příčinou je vysoký růst hodnot agrárního importu. Především je dováženo agrární zboží s vysokým stupněm zpracování, a tedy i vysokou hodnotou. To má za následek negativní vliv na celkovou obchodní bilanci zahraničního obchodu České republiky.

Z analytické části vyplývá, že k identifikaci změn teritoriální struktury agrárního zahraničního obchodu došlo především u států sousedících s Českou republikou (Německo, Polsko, Slovensko a Rakousko), popřípadě s jejím nejbližším okolím (Maďarsko a Itálie). Obchod se šesti výše uvedenými zeměmi představuje přibližně polovinu českého agrárního obchodu v rámci společného evropského trhu. Mezi dalšími vlivy, které ovlivňovaly a ovlivňují teritoriální strukturu AZO, lze jmenovat zejména přepravní vzdálenosti, logistiku, trvanlivost agrárních produktů, měnové kurzy, komparativní výhody a v neposlední řadě ceny pohonných hmot a energií.

Vzhledem ke specifitě zemědělství lze usuzovat, že v rámci teritoriálního složení EU může dojít k individuálním výkyvům, které pravděpodobně nebudou mít dlouhodobý ráz (viz např. v rámci přetrvávající koronavirové krize dočasné uzavření hranic mezi jednotlivými státy).

Agrární zahraniční obchod se třetími zeměmi zaznamenal významné změny v oblasti celních sazeb a jiných ochranných opatření (například dovozních kvót), v jejichž důsledku nastal pokles podílu těchto zemí na celkovém českém agrárním zahraničním obchodu.

Podle výsledků obsažených v analytické části předkládané bakalářské práce lze usuzovat, že hlavní změna spočívala v tom, že Česká republika se po přistoupení do integračního uskupení Evropská unie v roce 2004 stala součástí jednotného vnitřního trhu. To vedlo k výrazným změnám teritoriální a komoditní struktury AZO, který se nyní z téměř 90 % odehrává na společném evropském trhu. Posiluje se stále vliv zemí EU 15 na teritoriální skladbu českého agrárního obchodu. Nově přistoupivší země EU 13 zaznamenávají mírný pokles podílu na AZO ČR. Přibližně polovinu obchodu s agrární produkcí představují sousední státy.

Hlavními příčinami trvale záporného salda českého agrárního zahraničního obchodu jsou především vynucený dovoz komodit, jako je například vepřové a drůbeží maso, zelenina, ovoce, pekařské zboží, ořechy, přesnídávky a výživa pro děti, zeleninové směsi, čokoláda, kakaové přípravky a káva. Vyžádaný dovoz pak především představují živé rostliny, květinářské výrobky, tabák a tabákové výrobky, krmiva pro domácí zvířata, popřípadě živočišné a rostlinné oleje.

V konečném hodnocení je třeba zmínit snahu o zvýšení exportu s vyšší přidanou hodnotou. Zatím přetrvává vývoz vysoce objemových produktů s nízkou přidanou hodnotou a vysokou hmotností (obiloviny, olejniny, mléko, maso atd.). Zvyšující se hodnoty importu jsou především důsledkem dovozu zboží s vysokou přidanou hodnotou a nízkou objemovou hmotností (např. francouzské sýry, bavorské uzeniny, cukrovinky, pečivo jako například rakouské vánočky a mazance, italské pizzy a těstoviny, mozzarella, mortadela, plněné olivy a další).

6 Závěr

Předkládaná bakalářská práce identifikuje změny v teritoriální struktuře agrárního zahraničního obchodu České republiky v období po jejím přistoupení k jednotnému trhu zemí EU. Jedná se o období od roku 2004 až po současnost. Práce dále vymezuje výrazné vlivy, které v minulosti ovlivňovaly a ovlivňují vývoj teritoriálního složení AZO ČR.

Před rokem 1989 byl teritoriální profil agrárního zahraničního obchodu Československa determinován členstvím v RVHP. Národní hospodářství bylo řízeno centrálním plánováním, které určovalo teritoriální skladbu a objem agrární produkce. V období let 1990 až 2004 byly výraznými determinanty pro teritoriální skladbu českého agrárního obchodu především rozdělení Československa v roce 1993, transformace centrálně plánovaného hospodářství na tržní hospodářství, přerozdělení zemědělské půdy procesem restitucí, ekonomická restrukturalizace, privatizace zemědělských podniků a příliv zahraničního kapitálu. Na AZO měla výrazný vliv liberalizace agrárního obchodu jak v rámci členství v CEFTA a následně v EU, tak i vlivem implementovaných pravidel a předpisů WTO. Změny se projeví v celých odvětvích, především jejich zánikem či omezením.

Přistoupením České republiky do Evropské unie v roce 2004 došlo k výraznému vlivu na proces integrace do ekonomicky významného uskupení, jakým EU je. Pro Českou republiku jako zemi s otevřenou ekonomikou se stal agrární zahraniční obchod velmi významným, protože závisí na obchodních vztazích. Velký přínos pro teritoriální strukturu AZO České republiky znamenalo začlenění do Evropské unie, která v současné době sdružuje 27 členských států (po vystoupení Spojeného království v lednu 2020) a je největším vývozcem a dovozcem agrární produkce. To představovalo a představuje významný milník pro expanzi teritoriální struktury AZO ČR. Počínaje rokem 2004 nasměrovala Česká republika agrární zahraniční obchod do jednotlivých teritorií, která mají otevřenou ekonomiku. Teritoriální skladba českého agrárního exportu a importu se zaměřila především na sousední státy a významné členské země s výhodnou dopravní dostupností. Geografická lokace umožňuje České republice exportovat a importovat agrární produkci všemi směry. Chybějící přístup k pobřeží však limituje možnosti agrárního exportu na vzdálené trhy.

Ve vztahu k zemím EU existují rozdíly ve vývoji teritoriálního složení AZO mezi zeměmi EU 15 a EU 13, které přistoupily do EU v letech 2004 – 2013. Byl zaznamenán

signifikantní nárůst podílu starých členských zemí EU 15 na teritoriální skladbě AZO. V případě nových členských států EU 13 byl zaznamenán mírný pokles. Podíl třetích zemí, to je nečlenských států EU, se propadl na hodnotu podílu menší než 10 %.

Téměř na polovině obratu AZO se podílejí sousední země spolu s Itálií a Maďarskem. Výše uvedené skutečnosti potvrzují data z tabulky číslo 18.

Tabulka 20 – Přehled změn ukazatelů exportu a importu v absolutním a relativním vyjádření za období let 2016–2020

Přehled ukazatelů za období let 2016 - 2020.				
Teritoria	Export		Import	
	Absolutní vyjádření (mil. Kč)	Relativní vyjádření (%)	Absolutní vyjádření (mil. Kč)	Relativní vyjádření (%)
EU 28	11 845	6,44	22 313	11,73
EU 15	15 902	17,01	19 038	15,85
EU 13	-4 057	-4,48	3 275	4,68
Sousední a významné země	9 098	6,26	14 088	10,60
V4	-3 823	-4,84	781	1,20
ESVO	-381	-24,10	709	25,42

Zdroj: vlastní zpracování

Z hlediska vlivu jsou hodnoceny skupiny zemí EU 15, EU 13, sousední a významné země (Itálie, Maďarsko), V4 a ESVO. Jak ukazují údaje z výše uvedené tabulky, rozhodující vliv na agrární zahraniční obchod České republiky mají země EU 15, jak v exportu, tak i v importu. Export do zemí EU 15 se ve výše hodnoceném období zvýšil hodnotově o 15 902 mil. Kč, tj. o 17,01 %. Zároveň se zvýšil i import z těchto zemí o 19 038 mil. Kč, tj. o 15,85 %. Z hlediska teritoriálního má rozhodující vliv na export a import Německo, které například zaznamenalo za výše uvedené období nárůst o 33,42 % u exportu z České republiky a 22,58 % na straně importu z Německa. U exportu se jedná především o obiloviny. V importu z Německa převažuje vepřové maso, drůbeží maso a droby, pekařské zboží, přípravky k výživě zvířat. Itálie jako druhý nejvýznamnější obchodní partner České republiky ze zemí EU 15 má výrazný podíl na českém agrárním exportu a importu, přestože jde o vzdálenou zemi. Původcem této skutečnosti je především specifická komoditní struktura agrární produkce (sýry, uzeniny, těstoviny, vína atd.), jedná se o produkty s vysokým stupněm zpracování, a tím i vysokou cenou.

Export do zemí EU 13 ve sledovaném období zaznamenal pokles o 4 057 mil. Kč, tj. pokles o 4,48 %. U importu ze zemí EU 13 došlo k nárůstu o 3 275 mil. Kč, tj. o 4,68 %. Export do sousedních a významných států v daném období stoupl o 9 098 mil. Kč, tj. o 6,26 %. Import z těchto států pak činil 14 088 mil. Kč, tj. nárůst o 10,60 %. Připomínám, že výsledky sousedních států a zároveň EU 15 rozhodující měrou ovlivňuje Německo, jak z pozice bezprostředního souseda, tak i jako člen EU 15. Země V4 v hodnoceném období zaznamenávají pokles o 3 823 mil. Kč v oblasti exportu, tj. o 4,84 % méně. Naopak import ze zemí V4 vzrostl o 781 mil. Kč, tj. o 1,20 %. Zápornou bilanci AZO ČR z komoditního hlediska tvoří především dovozy vepřového masa, drůbežního masa a drobů, pekařského zboží, potravinových přípravků, sýrů a tvarohu, másla, čokolády a kakaových přípravků, kávy, vína, cigaret, přípravků k výživě zvířat. Ze států ESVO (především Švýcarsko a Norsko) byl zaznamenán pokles o 381 mil. Kč u exportu, tj. o 24,1 % méně. Naopak import se z daných států zvýšil o 709 mil. Kč, tj. o 25,42 %. V případě států ESVO se jedná především o dovoz ryb, mořských plodů, sýrů, mléčných produktů, čokolády. Zbylé státy ESVO Lichtenštejnsko a Island se na teritoriální skladbě českého AZO s ESVO podílejí zanedbatelnou měrou.

Dovoz ze šesti nejvýznamnějších států se podílí na celkovém dovozu agrárního zboží ze členských zemí Evropské unie 69,16 %, respektive 58,68 % v případě celkového českého agrárního importu. Podíl členských zemí Evropské unie se neustále zvyšuje a v současné době dosahuje více než 90 %.

Tabulka 21 – **Změna podílu sousedních zemí a Maďarska na agrárním exportu a importu ČR ve srovnání let 2004–2020**

Podíl sousedních zemí a Maďarska na českém agrárním exportu a importu v období 2004 - 2020						
Země	Podíl na agrárním exportu 2004 (%)	Podíl na agrárním exportu 2020 (%)	Změna (%)	Podíl na agrárním importu 2004 (%)	Podíl na agrárním importu 2020 (%)	Změna (%)
Německo	19,6	23,1	3,5	25,3	22,9	-2,4
Slovensko	24,3	20,8	-3,5	10,3	6,6	-3,7
Polsko	9,4	9,8	0,4	10,0	15,6	5,6
Rakousko	5,1	5,1	0,0	4,3	3,6	-0,7
Maďarsko	6,2	4,6	-1,2	4,1	4,1	0,0

Zdroj: vlastní zpracování

V roce 2020 oproti roku 2004 došlo k oslabení obchodních vazeb českého agrárního zahraničního obchodu vůči Slovensku, které mělo v době před přistoupením České republiky do Evropské unie a těsně po něm mnohem významnější postavení v teritoriální skladbě českého agrárního exportu a importu. Například v roce 2004 se Slovensko podílelo

na českém agrárním exportu 24,3 % a na agrárním importu 10,3 %. V roce 2020 to činilo 20,8 % na straně exportu a 6,6 % na straně importu. Rok 2020 zaznamenává oproti roku 2004 změnu slovenského podílu na českém agrárním exportu snížením o 3,5 % a v případě agrárního importu o 3,7 %. Na straně agrárního exportu bylo Slovensko v roce 2004 významnější než Německo, které se v této době podílelo na agrárním exportu z ČR 19,6 %, což jej řadilo na druhé místo v exportních destinacích. Na straně agrárního importu s 25,3 % Německo obsadilo první místo. V případě Polska byly změny ve vývoji teritoriální struktury českého agrárního obchodu výraznější. U agrárního exportu z ČR byl vykázán nárůst o 0,4 % a v případě agrárního importu z Polska o 5,6 %. AZO s Rakouskem vykazuje od přistoupení ČR stagnaci, v případě agrárního exportu se podíl ve výši 5,1 % vůbec nezměnil a u importu došlo k poklesu o 0,7 %. Maďarsko zaznamenalo pokles podílu na českém agrárním exportu o 1,2 % a u agrárního importu zůstala hodnota 4,1 % beze změny.

Rozhodující vliv na teritoriální strukturu AZO České republiky měl a má koncept jednotného evropského trhu, který znamená možnost volného pohybu osob, zboží, služeb, kapitálu a práce. Neplatí žádné celní a obchodní bariéry. V současné době má výrazný vliv na utváření teritoriální struktury AZO také nová Společná zemědělská politika. AZO se také musí vyrovnávat s klimatickými problémy (sucha, povodně) a v neposlední řadě i hospodářskými problémy způsobenými celosvětovou pandemií trvající od roku 2020, vysokými cenami pohonných hmot a energií, nově též s Green Dealem, kterým se EU zavázala k dekarbonizaci zúčastněných zemí do roku 2050. Probíhající pandemie koronaviru, aspekty Zelené dohody pro Evropu (Green Deal), změny v obchodních vztazích způsobené politickými vlivy (vystoupení Spojeného království z Evropské unie, embargo na zemědělskou produkci uvalené Ruskou federací, obchodní války mezi USA a Čínou a probíhající ozbrojený konflikt na Ukrajině). Dnes již je jisté, že pandemie započatá počátkem roku 2020 a na ní navazující válečný konflikt na Ukrajině způsobily globální společenský a ekonomický rozvrat. Výše zmíněné determinanty mají nezanedbatelný vliv na utváření teritoriální struktury agrárního zahraničního obchodu České republiky.

7 Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje

ARLT, Josef, Markéta ARLTOVÁ a Eva RUBLÍKOVÁ, 2002. *Analýza ekonomických časových řad s příklady*. Praha: Vysoká škola ekonomická. ISBN 80-245-0307-7.

ČECHURA, Lukáš, 2009. *Zdroje a limity růstu agrárního sektoru: analýza efektivnosti a produktivity českého agrárního sektoru – aplikace SFA (Stochastic Frontier Analysis)*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7357-493-2.

EU, 2004. *Budoucnost společné zemědělské politiky EU: sborník z konference konané za finanční podpory Evropské unie, ve spolupráci s Konrad-Adenauer-Stiftung a Senátem Parlamentu České republiky*. Praha: Institut pro strukturální politiku. ISBN 80-86684-22-9.

EU, 2014. *Politiky Evropské unie: zemědělství*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie. ISBN 978-92-79-41386-5.

FAJMON, Hynek, 2010. *Současnost a budoucnost českého zemědělství v EU*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 978-80-7325-215-1.

HELPMAN, Elhanan a Paul Krugman KRUGMAN, 1999. *Market structure and foreign trade: increasing returns, imperfect competition, and the international economy*. Cambridge: The MIT Press. ISBN 0-262-58087.

KÁBA, Bohumil a Libuše SVATOŠOVÁ, 2012. *Statistické nástroje ekonomického výzkumu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-359-9.

POHLOVÁ, Karina, Tomáš ZDRAŽÍLEK a Petr TUČEK, 2006. *Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2004*. Praha: Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky. ISBN 80-86671-33-X.

MENZLOVÁ, Josefina, Markéta BŘÍŠKOVÁ a Helena SEKAVOVÁ, 2018. *Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2017*. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací. ISBN 978-80-7271-235-9.

MENZLOVÁ, Josefina, Markéta BŘÍŠKOVÁ a Helena SEKAVOVÁ, 2019. *Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2018*. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací. ISBN 978-80-7271-238-0.

MENZLOVÁ, Josefina, Markéta BŘÍŠKOVÁ a Helena SEKAVOVÁ, 2021. *Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2020*. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací. ISBN 978-80-7271-246-5.

SAMUELSON, Paul Anthony a William D. NORDHAUS, 2013. *Ekonomie*. 19. vyd. Praha: NS Svoboda, 2013. ISBN 978-80-205-0629-0.

SMUTKA, Luboš a Anna Vladimirovna BELOVA, 2011. *Vývoj a struktura agrárního zahraničního obchodu zemí Visegrádské skupiny v posledních dvaceti letech*. Praha: Powerprint, 2011. ISBN 978-80-87415-28-3.

SMUTKA, Luboš a kol., 2010. *Vybrané aspekty agrárního sektoru ve světě: (vývoj produkce a obchodu s agrárními komoditami)*. Praha: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta. ISBN 978-80-213-2101-4.

SMUTKA, Luboš a kol., 2011. *Vývoj agrárního zahraničního obchodu ČR v evropském a světovém kontextu*. Praha: Powerprint. ISBN 978-80-87415-22-1.

SVATOŠ, Miroslav a kol., 2018. *Ekonomika agrárního sektoru: (vybraná témata)*. 2. vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita. ISBN 978-80-213-2807-5.

SVATOŠ, Miroslav, 2009. *Ekonomika zdrojů českého zemědělství a jejich efektivní využívání v rámci multifunkčních zemědělskopotravinářských systémů: (zpráva o řešení výzkumného záměru MSM 6046070906 za rok 2008)*. Praha: Česká zemědělská univerzita. ISBN 978-80-213-1923-3.

SVATOŠ, Miroslav, Luboš SMUTKA a Eva ROSOCHATECKÁ, 2011. *Globalizační procesy v zemědělství a role EU v rámci globálního trhu*. Praha: Powerprint. ISBN 978-80-87415-26-9.

SVATOŠOVÁ, Libuše a Marie PRÁŠILOVÁ, 2004. *Zdroje a zpracování sociálních a ekonomických dat*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta, Katedra statistiky. ISBN 80-213-1171-1.

SVATOŠOVÁ, Libuše a Marie PRÁŠILOVÁ, 2004. *Zdroje a zpracování sociálních a ekonomických dat*. Praha: Česká zemědělská univerzita. ISBN 80-213-1171-1.

Internetové zdroje

AK ČR, 2021. [online]. Praha: Agrární komora České republiky [cit. 2021-12-16]. Dostupné z: <http://www.akcr.cz/>

BURIANOVÁ, Jaroslava, 2006. Konkurenceschopnost agrárního zahraničního obchodu v ČR v letech 2003–2004. *International Scientific Days 2006* [online]. Nitra: Faculty of Economic and Management SAU [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: https://spu.fem.uniag.sk/mvd2006/zbornik/sekcia2/s2_burianova_jaroslava_164.pdf

BURIANOVÁ, Jaroslava, 2008. Konkurenceschopnost agrárního zahraničního obchodu ČR. *Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve dnech 5. a 6. února 2008 v Brně* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2022-01-12]. ISBN 978-80-210-4521-7. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/1456/soubory/konference/4943473/Sbornik_1.pdf#page=112

CzechTrade, 2021. [online]. Praha: Agentura CzechTrade [cit. 2021-12-17]. Dostupné z: <https://www.czechtrade.cz/>

ČSÚ, 2021a. *Zahraněční obchod* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2021-12-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zo_se_zbozim_podle_zmeny_vlastnictvi_narodni_pojeti

ČSÚ, 2021b. *Pohyb zboží přes hranice* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2021-12-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zo_se_zbozim_podle_pohybu_zbozi_preshranicni_statistika

Deloitte, 2020. *Výhled české ekonomiky pro rok 2020: Nejistá sezóna* [online]. [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/cz/Documents/about-deloitte/vyhled_ceske_ekonomiky_2020.pdf

EU, 2013. *Společná zemědělská politika (SZP) a zemědělství v Evropě – časté otázky* [online]. Komise Evropské unie [cit. 2021-12-27]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/MEMO_13_631

EU, 2020a. *Stručný přehled společné zemědělské politiky* [online]. Komise Evropské unie [cit. 2021-12-18]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_cs

EU, 2020b. *První rok dohody o hospodářském partnerství mezi EU a Japonskem přinesl nárůst vývozu z EU* [online]. Komise Evropské unie [cit. 2021-12-19]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/IP_20_161

Globe24, 2021. *Toman: Agrární diplomaté by mohli přibýt v Británii a Vietnamu* [online]. Praha [cit. 2022-01-12]. Dostupné z: <https://globe24.cz/domov/toman-agrarni-diplomate-by-mohli-pribyt-v-britanii-a-vietnamu.57a73b34>

HORTIG, Pavel, 2020. *Pasivní saldo bilance agrárního zahraničního obchodu Česka roste* [online]. [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2020/11/19/pasivni-saldo-bilance-agrarniho-zahranicniho-obchodu-ceska-roste>

Hospodářské noviny, 2020. *Schodek agrárního zahraničního obchodu byl loni opět nejhorší, hlavní příčinou je záporné saldo u masa* [online]. Praha [cit. 2021-12-29]. Dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-66721850-schodek-agrarniho-zahranicniho-obchodu-byl-loni-opet-nejhorsihlavni-pricinou-je-zaporne-saldo-u-masa>

HOŠKOVÁ, Pavla, 2006. *Agrární zahraniční obchod po vstupu ČR do EU* [online]. [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: http://www.agris.cz/Content/files/main_files/74/152798/122Hoskova.pdf

KOVANDA, Lukáš, 2021. *Česko přichází o desítky miliard korun ročně vývozem neopracovaného dřeva. České lesy tak export nízké přidané hodnoty drancuje více než kůrovec* [online]. Praha: FX zpravodajství [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: <https://www.fxstreet.cz/zpravodajstvi-115738.html>

MPO, 2006. *Společná obchodní politika EU* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu [cit. 2021-12-28]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/tvorba-principy-a-strategie-obchodni-politiky/spolecna-obchodni-politika-eu--7754/>

MZe, 2019a. *Ministr zemědělství po jednání s ruským ministrem zemědělství Patruševem: Export do Ruska roste, zájem je o pivo, mák, ale i osiva a sadbu* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2019_ministr-zemedelstvi-po-jednani-s-ruskym.html

- MZe, 2019b. *Výsledky agrárního zahraničního obchodu ČR v roce 2018* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství [cit. 2021-12-17]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/agrarni-zahranicni-obchod/vysledky-agrarniho-zahranicniho-obchodu-14.html>
- MZe, 2019c. *Výsledky agrárního zahraničního obchodu ČR v roce 2018* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství [cit. 2021-12-18]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/agrarni-zahranicni-obchod/vysledky-agrarniho-zahranicniho-obchodu-14.html>
- MZe, 2020. *Změna terminologie statistiky zahraničního obchodu* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/agrarni-zahranicni-obchod/zmena-terminologie-statistiky.html>
- MZe, 2021. *Výsledky agrárního zahraničního obchodu ČR v roce 2020* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/agrarni-zahranicni-obchod/vysledky-agrarniho-zahranicniho-obchodu-23.html>
- PRÝMAS, Lukáš, 2019. *Agrární zahraniční obchod Polska a České republiky* [online]. [cit. 2022-01-12]. Dostupné z: <https://www.naschov.cz/agrarni-zahranicni-obchod-polska-a-ceske-republiky/>
- PRÝMAS, Lukáš, 2020. *Agrární zahraniční obchod ČR s komoditami živočišné výroby* [online]. [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: <https://www.naschov.cz/agrarni-zahranicni-obchod-cr-s-komoditami-zivocisne-vyroby/>
- SMUTKA, Luboš a Matouš TRAJHAN, 2005. *Agrární zahraniční obchod České republiky po vstupu do Evropské unie* [online]. [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: http://www.agris.cz/Content/files/main_files/61/139133/smutka.pdf
- ÚZEI, 2020a. *Analýzy agrárního zahraničního obchodu ČR roku 2020 – výsledky AZO ČR za rok 2019* [online]. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: https://www.uzei.cz/data/usr_001_cz_soubory/4_analyza_azo_cr_za_rok_2019_2020.pdf
- ÚZEI, 2020b. *Analýzy agrárního zahraničního obchodu ČR roku 2020 – výsledky AZO ČR za 1. čtvrtletí roku 2020* [online]. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací [cit.

2022-01-10]. Dostupné z: https://www.uzei.cz/data/usr_001_cz_soubory/1_azo_kveten_2020.pdf

Ostatní zdroje

Deník Právo, rubrika Trhy a ekonomika, vydání ze dne 9. 2. 2021.

Konference Budoucnost evropského zemědělství 2020, pořádaná skupinou Identita a demokracie při EP, konaná dne 26. 11. 2020 na téma: Stárnutí zemědělců jako celoevropský problém (sdělení prof. Smutky k dané problematice).

Přednášky prof. Smutky (9, 10, 11) z předmětu Ekonomika agrárního sektoru ze dne 30. 11. – 7. 12. – 14. 12. 2020. Téma: SZP zemí EU a agrární obchod zemí EU, světový obchod s agrárními produkty (GATT, WTO atd.).

Rozhovor předsedy Zemědělského svazu ČR, Ing. Martina Pýchy v Českém rozhlase 2, ze dne 3. 2. 2021 na téma „Potravinová soběstačnost České republiky“.

Rozhovor, deník Právo, rubrika firma ze dne 23. 1. 2021 s Janem Stibalem, Svaz chovatelů prasat.

8 Seznam tabulek

Tabulka 1 – Vývoj AZO ČR (2004–2020) s vyznačeným saldem obchodní bilance	37
Tabulka 2 – Pořadí zemí EU dle hodnoty (hmotnostní i peněžní) agrárního exportu ČR v letech 2016–2020	39
Tabulka 3 – Vývoj českého agrárního exportu do členských států EU 15 za období let 2016–2020	41
Tabulka 4 – Vývoj českého agrárního exportu do členských států EU 13 za období let 2016–2020	42
Tabulka 5 – Vývoj českého agrárního exportu do sousedních a významných zemí za období let 2016–2020	43
Tabulka 6 – Pořadí zemí EU dle hodnoty (hmotnostní a peněžní) agrárního importu ČR v letech 2016–2020	44
Tabulka 7 – Vývoj českého agrárního importu z členských států EU 15 za období let 2016–2020	45
Tabulka 8 – Vývoj českého agrárního importu z členských států EU 13 za období let 2016–2020	46
Tabulka 9 – Vývoj českého agrárního importu ze sousedních a významných zemí za období let 2016–2020	47
Tabulka 10 – Absolutní přírůstky hodnoty agrárního exportu do členských států Evropské unie v období let 2016–2020	48
Tabulka 11 – Absolutní přírůstky hodnoty agrárního importu z členských států Evropské unie v období let 2016–2020	49
Tabulka 12 – Řetězové a bazické indexy pro export agrárních produktů do členských zemí Evropské unie z České republiky v letech 2016–2020.....	51
Tabulka 13 – Řetězové a bazické indexy pro import agrárních produktů do České republiky z členských zemí Evropské unie z v letech 2016–2020.....	53
Tabulka 14 – Průměrný koeficient růstu českého agrárního exportu do členských zemí EU v období let 2017–2020.....	55
Tabulka 15 – Průměrný koeficient růstu českého agrárního importu do členských zemí EU v období let 2017–2020.....	57
Tabulka 16 – Vývoj celkového AZO ČR v letech 2015 až 2020 (mld. Kč)	68

Tabulka 17 – Trendy vývoje celkového českého agrárního exportu od přistoupení ČR do EU v roce 2004	70
Tabulka 18 – Trendy vývoje celkového českého agrárního importu od přistoupení ČR do EU v roce 2004	71
Tabulka 19 – Trendy vývoje celkového českého agrárního salda od přistoupení ČR do EU v roce 2004.....	72
Tabulka 20 – Přehled změn ukazatelů exportu a importu v absolutním a relativním vyjádření za období let 2016–2020	76
Tabulka 21 – Změna podílu sousedních zemí a Maďarska na agrárním exportu a importu ČR ve srovnání let 2004–2020.....	77

9 Seznam grafů

Graf 1 – Vývoj českého agrárního obchodu s EU 28 od roku 2000 do roku 2018.....	36
Graf 2 – Vývoj českého AZO se třetími zeměmi od roku 2000 do roku 2018.....	36
Graf 3 – 10 zemí EU s nejvyšším podílem na českém agrárním exportu v roce 2018.....	59
Graf 4 – 10 zemí EU s nejvyšším podílem na českém agrárním exportu v roce 2019.....	59
Graf 5 – 10 zemí EU s nejvyšším podílem na českém agrárním exportu v roce 2020.....	60
Graf 6 – 10 zemí EU s nejvyšším podílem na českém agrárním importu v roce 2018	60
Graf 7 – 10 zemí EU s nejvyšším podílem na českém agrárním importu v roce 2019	61
Graf 8 – 10 zemí EU s nejvyšším podílem na českém agrárním importu v roce 2020	61
Graf 9 – 10 zemí s nejvyšším podílem na agrárním exportu ČR do třetích zemí (2018)....	62
Graf 10 – 10 zemí s nejvyšším podílem na agrárním exportu ČR do třetích zemí (2019)..	63
Graf 11 – 10 zemí s nejvyšším podílem na agrárním exportu ČR do třetích zemí (2020)..	64
Graf 12 – 10 zemí s nejvyšším podílem na agrárním importu ČR ze třetích zemí (2018)..	65
Graf 13 – 10 zemí s nejvyšším podílem na agrárním importu ČR ze třetích zemí (2019 ...	65
Graf 14 – 10 zemí s nejvyšším podílem na agrárním importu ČR ze třetích zemí (2020)..	66
Graf 15 – Vývoj celkového českého agrárního exportu od roku 2004.....	70
Graf 16 – Vývoj celkového českého agrárního importu od roku 2004	71
Graf 17 – Vývoj celkového českého agrárního salda od roku 2004.....	72

10 Seznam použitých zkratek

AKČR – Agrární komora České republiky

AZO – agrární zahraniční obchod

CEFTA – Central European Free Trade Agreement

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

ČZU – Česká zemědělská univerzita

EHS – Evropské hospodářské společenství

ESVO – Evropské sdružení volného obchodu

EU – Evropská unie

EU 13 – nové členské země Evropské unie

EU 15 – staré členské země Evropské unie

EU 28 – všechny členské státy EU (vč. Spojeného království)

EUR – Euro

Eurostat – statistický úřad Evropské unie

Kč – koruna česká

MERCOSUR – Mercado Común del Sur, sdružení volného obchodu zemí Jižní Ameriky

MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky

MZe – Ministerstvo zemědělství České republiky

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OSVTE – ostatní státy s vyspělou tržní ekonomikou

RVHP – Rada vzájemné hospodářské pomoci

RZ – rozvojové země

SNS – Společenství nezávislých států

SOP – Společná obchodní politika

SZIF – Státní zemědělský intervenční fond

SZP – společná zemědělská politika

USA – Spojené státy americké

USD – americký dolar

ÚZEI – Ústav zemědělské ekonomiky a informací

V4 – Visegrádská skupina

WTO – World Trade Organisation – Světová obchodní organizace